

ΔΗΡΙΤΙΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΣΟΛΩΜΟΥ, *Carmen Seculare*.—Α. ΚΑΜΠΑΝΗ, Σολωμός. Αισθητικά σημειώματα διὰ τῶν αισθητικῶν τῆς αὔριον. — ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ, Λυσιμονιμένα σελίδες ἀναφερόμεναι εἰς τὸν Σολωμόν.—Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ, Στις δόξες. Διήγημα. — Κ. ΠΑΛΑΜΑ, Οἱ ἀλισιδίδες. Ποίημα. — ΕΡΡΙΚΟΥ ΧΑΪΝΕ, Γκαίτε. Μετάφρ. Α. Κ.—Α. ΚΑΜΠΑΝΗ, Ν. ΧΑΝΤΖΑΡΑ, Γ. ΜΑΤΤΑ, ΑΙΜ. ΚΟΥΡΤΕΛΗ, Ρ. ΦΙΛΥΤΡΑ, Ποιήματα.—ΜΑΞΙΜΟΥ ΓΚΟΡΚΥ, Ὁ σίντροφός μου. Διήγημα συνέχεια, μετάφρ. Α. Κ.—Ν. ΠΟΛΙΤΟΥ, Τὸ ἄσμα τῶν νύκτων τοῦ Ἀνδρονίκου. ΘΩΜΑ ΚΑΡΔΑΥΤΑ, Ἡ ζωὴ τοῦ Σχιλλερ. Μετάφρ. Ι. Χ.—HERDER Ἰδέαι (Σκέψεις) ἐπὶ τῆς ἰστορίας τῆς ἀνθρωπότητος Μετάφρ. Κ. Ζ.—ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ: ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΗΣ, Νεκρολογία. Ὑπὸ Α. Κ.—Π. ΔΑΜΠΡΟΥ, Νέος Ἑλληνισμὸς. Ὑπὸ Ν. ΒΕΝ.—ΜΟΥΣΙΚΗ.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Ἐσωτερικοῦ ὄρχ. 12. — Ἐξωτερικοῦ φρ. χρ. 15.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΞΑΜΗΝΟΣ

Ἐσωτερικοῦ ὄρχ. 7. — Ἐξωτερικοῦ φρ. χρ. 8.

Διευθυντής: Σ. ΣΚΙΠΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Οἱ κρατῖδαντες τὰ δύο πρῶτα τεύχη τοῦ ΑΚΡΙΤΑ θεωροῦνται
συνδρομηταί.

Τὴν ἐν Κρήτῃ γενικὴν ἀντιπροσωπείαν τοῦ ΑΚΡΙΤΑ, ἀνέλαθεν
ἐν Ρεθύμνῳ ὁ κ. Ἐμμανουὴλ Τσιριμάνηκας, διδάκτωρ τοῦ Δικαίου καὶ
ὑποθηκοφύλαξ.

Τὰ χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Οὐδεμία ἀπόδειξις πληρωμῆς ἀναγνωρίζεται ἄνευ διπλοτύπου φέ-
ροντος τὴν σφραγίδα τοῦ Ἀκρίτα καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ Διευθυντοῦ.

Οἱ κ. κ. Συδρομηταὶ οἱ ὅποιοι τυχὸν ἐπιθυμοῦν νὰ σπεύσουν νὰ ἐξω-
φλήσουν τὴν συνδρομὴν των, ἄς ἀποστείλουν ταύτην διὰ ταχυδρομικῆς ἢ
τραπεζικτικῆς ἐπιταγῆς ἐντὸς συστημένης ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Γραμματέα
τῆς Διευθύνσεως κ. Δ. Τζερᾶχην, Γραφεῖα Ἀκρίτα, Σόλωνος 43α.

Ὅσοι ἐκ τῶν ἐμπόρων κ. κ. συνδρομητῶν ἢ τῶν ὁποσδήποτε ἐπιθυ-
μοῦντων ν' ἀναγγείλουν εἰς τὰ ἐπὶ τούτου πρόσθετα φύλλα τοῦ Ἀκρίτα
ἀγγελίαν, εἰδοποίησιν, ρεκλάμαν κτλ. ὄνουνται νὰ πράξωσι τοῦτο μὲ τὸ
ἡμῶν τῆς ὀριθεύσεως τιμῆς διὰ τὰς τοιοῦτου εἶδους ἀγγελίας.

Διὰ κάθε καταχώρησιν εἰδοποιήσεως, ἀγγελίας, ρεκλάμας κτλ. εἰς
τὸν Ἀκρίταν γίνεται προηγουμένως ἰδιαίτερα συμφωνία.

Αἱ ἐγγραφαὶ λογίζονται ἀρχόμεναι ἀπὸ 1 Μαρτίου ἢ 1 Σεπτεμβρίου
ἐκάστου ἔτους.

Πᾶσα αἴτησις πρὸς ἐγγραφὴν δέον συνοδεύεται ἀπαραγκλίτως ὑπὸ
τοῦ ἀντικείμενου τῆς συνδρομῆς πρὸς τὸν κ. Δ. Τζερᾶχην, Γραμματέα τοῦ
Ἀκρίτα, Σόλωνος 43α.

Παρακαλοῦμεν θερμῶς τοὺς κ. κ. συνδρομητάς, τῶν ὁποίων ἐκ
παραδρομῆς ὁ διεκπεραιωτής μας δὲν ἐξηκρίβωσε τελείως τὴν διεύθυνσιν
καὶ τὸ ὄνοματεπώνυμον αὐτῶν, νὰ μᾶς συγχωρήσουν καὶ λάβουν τὴν
καλωσύνην νὰ μᾶς ἀποστείλουν τὴν ἀκριβῆ των διεύθυνσιν.

Ἀγγέλλεται πᾶν νέον βιβλίον τοῦ ὁποίου ἀντίτυπα ἀποστέλλωνται
εἰς τὸ γραφεῖον μας.

Ὁ ἐγγράφων 5 συνδρομητῶν καὶ συναποστέλλων τὸ τμήμα τῆς
ἐγγραφῆς των λαμβάνει τὸν Ἀκρίταν ἐπὶ ἓν ἔτος δωρεάν.

Συνδρομηταὶ τοῦ Ἀκρίτα ἐν Ἀθήναις ἐγγράφονται καὶ εἰς τὸ Βι-
βλιοπωλεῖον τῆς Ἑστίας.

ΔΙΑ ΤΗΝ ΟΓΔΟΗΝ ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΗΜΕΡΑΝ ΠΟΥ ΕΓΕΝΝΗΘΗ Ο ΣΟΛΩΜΟΣ

Carmen seculare¹

Δὲν εἶνε χόρτο ταπεινό, χαμόδεντρο δὲν εἶνε·
βρύσες ἀπλώνει τὰ κλαδιὰ τὸ δέντρο στὸν ἀέρα.
Μὴν καρτερῆς ἐδῶ πουλί, καὶ μὴν προσμένης χλόη·
γιατὶ τὰ φύλλ' ἂν εἶν' πολλὰ, σὲ κάθε φύλλο πνεῦμα·
Τὸ ψηλὸ δέντρ' ὀλόκληρο κ' ἠχολογᾷ κ' ἀστράφτει
μ' ὄλους τῆς τέχνης τοὺς ἠχοῦς, μὲ τ' οὐρανοῦ τὰ φῶτα.
Σαστίζ' ἢ γῆ κ' ἢ θάλασσα κ' ὁ οὐρανὸς τὸ τέρας,
τὸ μέγα πολυκάντηλο μέσ' στὸ ναὸ τῆς φύσις,
κ' ἀρμόζουν διάφορο τὸ φῶς χίλιες χιλιάδες ἄστρα
χίλιες χιλιάδες ἄσματα μιλοῦν καὶ κάνουν ἓνα.
Στὸ δέντρο κάτου δέησιν ἕκαμ' ἢ βοσκοπούλα.
Τ' ἄστρα γοργὰ τὴ δέχτηκαν καθὼς ἢ γῆ τὸν ἥλιο.
Τὰ Σεραφεῖμ ἐγνώρισαν τὸ βάθος τῆς ἀγάπης,
κ' ὀλόκληρ' ἢ Παράδεισο διπλῆ Παράδεισός ve...
Ποῖς εἶχε πῆ ποῦ σοῦ ἔμελλε, πέτρα, νὰ βγάλλῃ ῥόδο;

Διονύσιος Ν. Σολωμὸς

¹) Κατὰ τὸν Πολυλάη σκοπὸς τοῦ ποιήματος τούτου τὸ ὅποιον κατ' ἀσπασμάτα
ἐσώθη, ἦτον νὰ ζωγραφίσῃ τὴν Ἑλλάδα τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

ΣΟΛΩΜΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΥΣ ΤΗΣ ΑΥΡΙΟΥ

Πολλοὶ ἔν' οἱ δρόμοι πῶχει ὁ νοῦς.
(Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι).

Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην αὐτὴν τὴν φορὰν τοῦ ἡ ἑορτῆ τοῦ Σολωμοῦ εὐρίσκει τὸν φυσικὸν τῆς δρόμον καὶ σκοπὸν χωρὶς πλέον θορόβους ταμπούρων ἀνδριάντας, μὲ ξυλίνας χειρονομίας καὶ τέχνην τῶν σταμνάδικων βρουτικῶν, χωρὶς πλέον λόγους ἐνὸς ἀναισθητοῦ αἰσθητικοῦ καὶ ἀνοήτου, ὅπως ὁ κ. Μιστριώτης, χωρὶς πατριωτικοφανεῖς κραυγὰς τοῦ συγχύζουν τὴν Σολωμονικὴν «Θεάνθρωπων»¹ πατρίδα μὲ τὴν πατρίδα τῶν λογοκοπιῶν τοῦ κ. Καζάζη, τῆς Ἐθνικῆς Ἑταιρίας, τῶν Πατρίων, αὐτὴν τὴν φορὰν αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ἔλθω ψυχρὸς ἐρμηνευτὴς κάποιων σκέψεων τοῦ Σολωμοῦ, αἱ ὁποῖαι διότι εἶνε «αἰσθητικαὶ» εἶνε κ' αἱ κεντρικαὶ ἰδέαι τοῦ Σολωμοῦ. Κατωτέρω θὰ ἐξηγηθῶ. Τὰ ὅσα ἕως τώρα ἔγραψα περὶ Σολωμοῦ, ἀπέβλεπαν τὸν Σολωμὸν τὸν πιστεύοντα καὶ τὸν ρατσιοναλιστὴν Σολωμὸν ἀναμίξ. Μία διάλεξις μου περὶ τοῦ ποιητοῦ ὡς πίστεως γενομένη πέρυσι τὸν Νοέμβριον, θὰ δημοσιευθῆ ἀπὸ τοῦ ἐπομένου μηνὸς εἰς τὸ περιοδικὸν ἢ «Φυλλίς». Ἐδῶ θὰ ἐξετασθῆ ὁ Σολωμὸς διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν, τὴν φιλολογικὴν του, τὴν αἰσθητικὴν του συνείδησιν. Θὰ ἐξετασθῆ ἡ αἰσθητικὴ τοῦ Σολωμοῦ. Διότι εἰς κάθε διδάσκαλον ἐνὸς ἔθνους, εἰς κάθε παιδαγωγόν, ὑπάρχει μία ἀφετηρία ἰδιαιτέρα διὰ τὸν σχηματισμὸν, μέσα στὴν συνείδησίν του, τῆς Ἰδέας τῆς ἐθνικῆς. Ἡ ἀφετηρία τοῦ Σολωμοῦ εἶνε αἰσθητικὴ καθ' ὅλας του τὰς περιόδους. Γνωστὸν ὅτι ὁ Καλοσοῦρος διακρίνει τρεῖς περιόδους εἰς τὴν ποιητικὴν ἐξέλιξιν τοῦ Σολωμοῦ· τὴν πρώτην καθ' ἣν ὁ ποιητὴς ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν φύσιν τὴν ὁποῖαν παριστᾷ ἰδανικευμένην, τὴν δευτέραν καθ' ἣν ἐξακολουθεῖ ὁ ποιητὴς νὰ ἔχη τὴν φύσιν ἀφετηρίαν, ἀλλὰ διαβλέπει εἰς αὐτὴν τὸ πνεῦμα εἰς ἕνα ὑπερούσιον διαρκὲς θριάμβευμα καὶ τὴν τρίτην κατὰ τὴν ὁποῖαν πέρνει τὸ κίνημά του τὸ γαῦρον ἀπὸ τὴν Ἰδέαν πρὸς τὴν Φύσιν. Καὶ εἰς τὰς τρεῖς αὐτὰς περιόδους ἡ ἀφετηρία του εἶνε κατ' ἐξοχὴν αἰσθητικὴ. Ὁ ἰδεαλισμὸς τῆς τελευταίας του περιόδου, ὁ ἀντικειμενικὸς του ἰδεαλισμὸς ὁ μοραλιστικὸς δὲν πρέπει νὰ σᾶς συγχύζη.

1) Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι.

Ἰπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς Μετακαντικῆς φιλοσοφίας (τῆς Ἐγελειανῆς), τὴν μορφήν (τὸ ποιητικὸν στοιχεῖον) δὲν θεωρεῖ παρά ὡς τῆς ἐκδηλουμένης ἰδέας τὴν λάμπν. Ἀκόμη καὶ ἡ ἐπήρεια τῆς κάπως τελεομανοῦς ποιήσεως τοῦ Σχίλλερ εἰς τὸ ἔργον του, μᾶς κάμνει νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὸν αἰσθητικὸν ἀφορισμὸν τοῦ Τεῦτονος αὐτοῦ «ἐξαφανίζεῖν τὴν ὕλην διὰ τῆς μορφῆς», ὅπερ δὲν εἶνε ἄλλο παρά ἰδαιοποίησις τῆς ὕλης. Περὶ τῆς ἐνδοτέρας συναφείας τῆς Ἐγελειανῆς αἰσθητικῆς καὶ τῆς Σχιλλερικῆς, ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει. Ἄλλως τε ὁ φιλόσοφος τοῦ ἀπολύτου πνεύματος καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς «αἰσθητικῆς» εἶνε διάπυρος ἐκτιμητῆς τοῦ ἀντικειμενικοῦ τοῦ Σχίλλερ ἰδανισμοῦ, καθὼς τὸν ὀνομάζει.

Ὁ ποιητὴς μας τίποτε τῆς μορφῆς δὲν ἐθύσασεν εἰς τὴν ἰδέαν καὶ τίποτε τῆς ἰδέας εἰς τὴν μορφήν. Ἀπὸ ἕνα τόσον «ἡθικὸν» καλλιτέχνην νοοῦντα καὶ σεβόμενον τὴν ἡθικὴν τῆς τέχνης, δίπλα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην του ἡθικὴν, ἐπερίμενε κανεὶς βέβαια τὴν ἐνσάρκωσιν μέσα εἰς καταλαμπομένους, ἀπὸ τὸ ξανθόχρυσον νησιωτικὸν φῶς, τὸ ἡρεμώτατα κλίνον πρὸς τὸ ἡμίφως στίχους του, τὴν ἐνσάρκωσιν «τῆς Θεάνθρωπης πατρίδος». Ἐνθυμοῦμαι τὴν λέξιν εἰς κάθε καιρὸν Καζαζείων πατριωτικῶν κραυγασμάτων ἀρρῦθμων καὶ μωροκένων καὶ δάκρυα πλημμυρίζουν τὰ μάτια μου.

Τέσσαρας βαθμοὺς εἶτε τάξεις ποιητῶν καὶ συλλήβδην τεχνιτῶν δυνάμεθα νὰ ξεχωρίσωμεν. Σύμφωνα μὲ τὰς διακρίσεις αὐτάς, οἱ ποιηταὶ εἶνε αἰσθητισταὶ (*sensualistes*) αἰσθηματικοὶ (*sentimentaux*), μορφολάτραι (*formalistes*) καὶ ποιηταὶ τῆς ἰδέας (*spirituels*). Αἱ διακρίσεις εἶνε ἰδικαί μου, καὶ τὸ λέγω τοῦτο διὰ νὰ τὰς ἀπαλλάξω ἀπὸ κῦρος προσώπου, ἐὰν δὲν ἐκπληρώνουν τὸν προορισμὸν τους. Ἀπὸ τοὺς τέσσαρας αὐτοὺς βαθμοὺς συχνὰ πυκνὰ περνᾷ καὶ ὁ αὐτὸς ποιητὴς. Ὁ Σολωμὸς ποτὲ σενοσιαλιστῆς δὲν ὑπῆρξε· ὑπῆρξεν αἰσθηματικὸς μὲ μίαν αἰσθηματικὴν περιπάθειαν μοναδικὴν καθόλου πρόστυχην Παρασχικὴν, Πετροβασιλικικὴν, Μαλακασικὴν ἐπὶ ἕνα διάστημα ὄχι μακρὸν. Ὁ ὀρισμὸς, ὁ θεωρητικὸς καὶ ὁ ἔμπρακτος, ἀπὸ τὸν Βύρωνα τῆς ποιήσεως ὡς «πάθους», ἐπηρέασε χωρὶς ἄλλο καὶ τὸν Σολωμὸν καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιρροῆς αὐτῆς πρόκειται ὁ κάπως Βυρωνότροπος Λάμπρος. Ἀλλὰ μία βαθυτέρα σκέψις, μελέτη, προσεπαφὴ πρὸς τὴν τελεόζηλον τέχνην τῶν ἡθικῶν τύπων τοῦ Σχίλλερ μαζί μὲ τὴν βαθύειαν ἀνάμνησιν τοῦ ποιητοῦ τῆς Βεατρίκης πολὺ ὀγλίγωρα τὸν ἀποτραβοῦν ἀπὸ

τὴν τέχνην αὐτὴν τοῦ κινδύνου. Καὶ ὁ σεντιμανταλισμὸς του γίνεται μορφολατρεία καὶ πνευματικωτέρα ποιήσις χωρὶς βέβαια ἀποξένωσιν ἀπὸ τὰς διαχύσεις ποῦ προσιδιάζουσι εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς Μεσημβρίας. Ἡ λατρεία τοῦ ἠθικῶς τελείου τοῦ Σχίλλερ, ἡ λατρεία τοῦ μορφικῶς τελείου ἀπὸ τὸν Γκαϊτε, ἡ ἀνύψωσις εἰς τοὺς κόσμους τῆς Καντικῆς καὶ μετακαντικῆς ἠθικῆς μαζί με τὸν ἐξ ἀνατροφῆς ἠθικὸν πουριτανισμὸν τοῦ Σολωμοῦ, πλάττουσι τὸν ποιητὴν τῶν «Ἐλευθέρων πολιορκημένων» τοῦ πλέον ἀψόγου δημιουργήματος τῆς πολυσυνθέτου νεοελληνικῆς ψυχῆς. Ὁ ἴδιος δὲ ποιητὴς ἐνθυμεῖται κάπου ὅτι ὁ Ἅγιος Αὐγουστῖνος εἶπε περὶ τοῦ Χριστοῦ: «ὅσα δὲ Ἰησοῦς εἰς τρεῖς χρόνους ἐδίδαξε μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅλα τὰ ἀνεκεφαλαίωσεν εἰς τρεῖς ὥρας ἐπάνω στὸν Σταυρὸν». Ὁ Σταυρὸς — καὶ τί σταυρὸς καὶ μαρτύριον! — διὰ τὸν Σολωμὸν ὑπῆρξαν «οἱ Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι».

(Συνέχεια)

Ἄριστοτέλης Καμπάνης

ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑΙ ΣΤΟΝ ΣΟΛΩΜΟΝ

Τὸ ἀπόσπασμα ποῦ παραθέτομεν κατωτέρω εἶνε παρμένον ἀπὸ ἓνα βιβλίον στίχων «τὰ μνήματα» ὑπὸ τοῦ Δρος Σπυρίδωνος Μελισσηνοῦ χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 1860, τρία ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σολωμοῦ. Ὁ ποιητὴς γράφει εἰς τὸ τέλος τοῦ ποιήματος καὶ τὰ ἐξῆς, τὰ ὅποια ἦσαν, διηγεῖται, καὶ ἡ ἀφετηρία τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ἀπὸ ἀρκετοῦ στίχου ἀποτελουμένου τούτου «ἔπους» του, καθὼς τὸ χαρακτηρίζει: «Ὅτε πρὸ ἐνὸς ἔτους ἐπορεύθημεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ μας, ὁ φύλαξ μᾶς ἐδείξεν αὐτόν, διακρινόμενον τῶν ἄλλων μόνον ὑπὸ δύο κρίνων ἄτινα τὸν ἐστόλιζον. Ἄν ἔλειπον καὶ αὐτά! . . . Μᾶς εἶπεν ὁ ἀπλοῦς ἄνθρωπος». Καὶ ἀκόμη κατωτέρω: «Ἐἴμεθα ναι μὲν ἀσθενεῖς καὶ μικροί, ἀλλ' ἔχομεν ἱερὸν καθῆκον ἐν τῇ μηδαμινότητι ἡμῶν, νὰ προσπαθῆσωμεν, καθόσον μᾶς εἶνε δυνατόν, ὅπως καταπαύσωσιν αἱ φωνασκίαι ἀνθρωπίσκων τινων, οἵτινες παραγνωρίζουσι τὴν φήμην τοῦ Ποιητοῦ, διὰ τὸν λόγον, τὸν ὅποιον αὐτοὶ δὲν παραδέχονται, ὅτι χεῖρ ἱερόσυλος ἀφήρπασεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τὰ λαμπρότερα ἔργα τῆς ἡμετέρας φιλολογίας. Ὑπάρχουσι κατ' εὐτυχίαν ζῶντες μεγάλοι ἄνδρες Ἕλληνες καὶ ἄλλοδαποί, οἵτινες καὶ εἶδον καὶ ἀνέγνωσαν τὰ ποιήματα ἐκεῖνα, καὶ

ἠκούσαμεν ἡμεῖς αὐτοὶ ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ κλεινοῦ Μαντζαρου ὅτι οἱ Ἀδελφοποιτοὶ ἦσαν ἀναγεγραμμένοι εἰς τόσα τετράδια, τὰ ὅποια εἶχον τὸ δεῖνα σχῆμα καὶ τὸ δεῖνα χρῆμα. Φρονοῦμεν ὅτι καὶ οἱ ἄνδρες οὗτοι ἔχουσιν ἱερὸν καθῆκον νὰ δημοσιεύσωσι πᾶν ὅ,τι γνωρίζουσι περὶ τῶν ποιημάτων ἐκείνων, καθότι φοβούμεθα ὅτι δυστυχῶς ἐχάθησαν ἅπαξ διὰ παντός».

. . . . Καθὼς ἐπῆγε μιὰ φορὰ τῆς Ζάκυνθος τ' ἀηδόνι
 Καὶ μέτροσε τὰ μνήματα στὴν ἀδελφὴ Ἰταλία,
 Κ' εὔρηκε κόκκαλα ἱερὰ σὲ γῆ λησμονημένη,
 Καὶ μέσ' στ' ἀγκάθια κάθισε νὰ γλυκοτραγουδήσῃ·
 Γλυκὸ ἦταν τὸ τραγοῦδι του, τοὺς ζωντανούς ξυπνάει.
 Καὶ ἀκούσανε τὴν κλάψα του καὶ τὸ παράπονό του,
 Καὶ τὸν Παρίνη χαιρετοῦν Ἀνατολὴ καὶ Δύσι
 Κ' εὐθύς παρηγορήθηκε τῆς Ζάκυνθος τ' ἀηδόνι.
 Ἔχει τὴ Ζάκυνθο ὀμπροστὰ καὶ μυστικὰ τὴ νύχτα
 Κρυφομιλοῦν γιὰ τὸ λαμπρὸ ποῦ τὲς προσμένει μέλλον
 Ἡ χώρα ποῦ μ' ἐγέννησε καὶ μ' ἔστειλε μακριά της,
 Κ' ἦλθα μετὰ τὰ τραγοῦδια μου στὲς ὄροισιμένες πλάκες
 Καὶ τοὺς σταυρούς σας, ὧ νεκροί, ὁποῦ σᾶς προστατεύουν
 Νὰ γένω καθὼς ὄνειρο εἰς τὸν βαθύ σας ὕπνο.
 Μ' ἀνάμεσα στὰ μνήματα, ποῦ μάρμαρο στολίζει,
 Εἶνε καὶ τάφος ὄρφανὸς χωρὶς σταυρὸ καὶ πλάκα,
 Δυὸ κρίνους μόνον κάτασπρους ἄκακῆς πεταλούδας
 Φωλιὰ καὶ ἀναπαντήριον εὐπλαχνικὸ τὸ χῶμα
 Ἀπὸ τὰ ἐντόσθιά του ἔρριξε, σὰ νᾶθελε νὰ χύσῃ
 Μὲ πόνο καὶ μ' εὐλάβεια γλυκύτατη εὐωδία
 Εἰς τὸ στερνὸ προσκέφαλο τοῦ μαύρου πεθαμένου
 Ὅπου τὸ δάκρυ ἐστέρησε καὶ λείπει τὸ λιβάδι.—
 Πουλάκια μου ζευγαρωτά, ποῦ τσ' ἀνοιξὶς τὰ κάλλη
 Νὰ τραγουδήσετε φθάνετε στὴ μοσχοδόλο νῆσο,
 Σὰν νᾶταν δύναμις ἐδῶ στὰ μέρη τὰ δικά μας
 Ποῦ νὰ μαγεύῃ τὰ πουλιά, τὰ δένδρα καὶ τὲς πέτρες,
 Νὰ κελαδοῦν τὸν ἔρωτα καὶ τῆς καρδιᾶς τὸν πόνο,
 Μὴν ξέρετε τὰ κόκκαλα τίνος ἐδῶ κοιμῶνται;
 Ἀφήσετε καὶ νεραντζιές, ἀφήστε λεμονάνθη
 Καὶ τοῦ γιαιοῦ τὴν ἔρημν παρθενικὴ γαλήνη,
 Κ' ἦλθετε ἐδῶ καλόμοιρα νὰ στῆστε τὴ φωλιά σας.
 Σὰν ποιά φωνὴ θεοτικὴ σᾶς μάγευσε πουλάκια
 Εἰς τάφον ἀλιβάνωτον νὰ γλυκοτραγουδάτε;—

Καὶ τὰ πουλιά σωπάσανε στὴ λάβρα τῆς ψυχῆς μου.
 Ὡς τόσο ὁ ἥλιος ἔτρεχε τὴν δύσι ν' ἀγκαλιάσῃ
 Καὶ μὰ ἀπὸ τὲς λαμπρότερες ἀκτίνες ποῦ ἐπετοῦσαν
 Καὶ τὸν αἰθέρα ἐγιόμιζαν μὲ φῶς καὶ μ' ἀρμονία,
 Εἶδε τὸ μνῆμα κ' ἔμεινε γιὰ νὰ τὸ προσκυνήσῃ.
 Μὰ τὰ πουλιά σωπάσανε καὶ στοῦ ἡλίου τὴν ἀκτίνα·
 Μὲ τόση θέρημ τῆς ψυχῆς ἐγὼ τήνε κυττάζω
 Ποῦ ὅλη τὴ φύσιν ἐφθασα σὰ νᾶταν ἀδελφὴ μου,
 Στὰ φλογισμένα στῆθια μου νὰ σφίξω, ν' ἀγκαλιάσω,
 Καὶ ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς λάμψης καὶ τσ' ἀγάπης,
 Ποῦ ὅλη τὴ φύσι πρόσταξε, ὅταν παρθένα ἐβγήκε,
 Νὰ ποτισθῇ τὸν ἔρωτα καὶ πάντα ν' ἀγαπᾷ,
 Ἔλαβα φῶς ἀγγελικὸ καὶ ἄλλη φωνὴ στὰ χεῖλη
 Καὶ μὲ τὴ νιὰ μου τὴ φωνὴ ρωτάγω τὰ πουλάκια
 Μὴν ξέρετε τὰ κόκκαλα τίνος ἐδῶ κοιμοῦνται;
 Καὶ τὰ πουλάκια ἐλάβανε ἀνθρώπινη φωνίτζα,
 Θεὲ μεγαλοδύναμε, τί θαῦμα ποῦνε τοῦτο!
 Στὴ γλῶσσα, ποῦ ἐρωτόμαθα ἀπ' τὸ βυζὶ τῆς μάννας
 Ὅποτε μ' ἔμαθε Χριστό κ' Ἑλλάδα νὰ πιστεύω,
 Σ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα ἀρχίσανε νὰ λένε τὰ πουλάκια:

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
 Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
 Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
 Χαῖρε, χαῖρε, Ἐλευθεριά..

Ἡ Σύνταξις

ΣΤΙΣ ΔΟΞΕΣ

Ἡ Ἀσημίνα ἢ Ἀνδριώτισσα πρὶ νὰ ἔμπῃ δούλα στὸ σπίτι τοῦ Παναγιώτη Μαχαλᾶ, ἠθέλησε νὰ κάμῃ ὀρθά-κοψτὰ τὶς συμφωνίες τῆς.

— «Θὰ κάνῃ ὄλες τὶς δουλειές, ναί θ' ἀκούῃ τὰ λόγια τῆς κυρίας τῆς· θὰ δέχεται τὶς παραξενιές τοῦ κυρίου· θὰ εἶνε καθαρὴ, λιγόλογη καὶ τίμια. Μὰ... θὰ βγαίνει στὸ παράθυρο συχνά· θὰ βγαίνει καὶ στοὺς δρόμους συχνώτερα...»

Συχνώτερα στοὺς δρόμους! ἡ κυρία Μαχαλᾶ ἀνησύχησε. Τί τὴν ἠθέλε λοιπὸν; Δούλα θάμπαζε ἢ κυρά; Ἄναψε, φουρκίστηκε· ἔβρισε τὴν Ἀστυνομία, τοὺς δουλομεσίτες, τὴν ἐποχὴ μας. Θυμήθηκε τοὺς παλιούς καιρούς ποῦ τὰ δουλικά φωνὴ εἶχαν καὶ μιλιὰ δὲν εἶχαν· ποῦ εὐχαριστιόταν σὲ ὅ,τι τοὺς ἔδινες κ' ἔλεγαν σπολλάτῃ. Κι' εἶπε ἀποδῶ κ' ἔμπρὸς θὰ προτιμήσῃ νὰ κάνῃ τὶς δουλειές μόναχὴ τῆς· δὲν ὑποφέρεται!...

Ἡ γριά ὅμως, ποῦ συντρόφευε τὴν Ἀσημίνα, τὴν καταπράυνε. Δὲν ἄξιζε δὰ νὰ δίνῃ καὶ μεγάλην προσοχὴ στὰ λόγια τοῦ κοριτικοῦ! Δὲν ἦταν ὅσο ἠθέλε νὰ δείξῃ κακὴ· οὔτε περπάσα, οὔτε περιεργὴ ἦταν στ' ἀληθινά. Μόνον φαντασία εἶχε. Καὶ γιὰ τοῦτο τῆς ἄρεσαν οἱ συμφωνίες. Κάθε ὑποχρέωση τὴν θεωροῦσε μιὰ ἀλυσίδα στὸ λαιμὸ τῆς· μιὰ καδένα, ὅπως τὴν ἔλεγε. Κι' ἠθέλε νάχη ἀπ' αὐτὲς ὅσο μπορούσε λίγες καὶ μετρημένες ἀπάνω τῆς. Αὔριο, σοῦ λέει, ξέρω γὼ τί γίνεται; Περνάει τὸ βασιλόπουλο, τὴ βλέπει καὶ τὶς λέει «πάμε!...» Τί θὰ εἶπῃς τότε τοῦ λόγου σου;

Ἡ κυρία Μαχαλᾶ ξέσπασε ἀπὸ τὸ θυμὸ σὲ νευρικὰ γέλια.
 — Μὰ τότε λοιπὸν εἶνε παλαβὴ, εἶπε.

Ὅχι, κυρία· δὲν εἶνε παλαβὴ· μὴ φοβᾶσαι. Ἔτσ' εἶνε ὁ νοῦς τῆς φτιασμένος· στὶς δόξες πάει. Μὰ γιὰ δουλειὰ καὶ γιὰ σπίτι εἶνε μάννα! Καὶ — ποῦ εἶσαι — οὔτε θὰ γυρέψῃ νὰ βγῇ ὄξω. Πάρ' τῆνε καὶ θὰ ἰδῆς.

Ἡ κυρία Μαχαλᾶ πείστηκε στὰ λόγια τῆς γριάς· ἀλλὰ στὴν ἀνάγκη. Ἦταν μικρομάννα, κρατοῦσε καὶ σπίτι ἀνοιχτό. Δὲν εἶν' εὐκόλο νὰ κάνῃ ὅσα λέει κανεὶς ἀπάνω στὸ θυμὸ του. Δέχτηκε τοὺς ὅρους τῆς Ἀσημίνας. Τὴν κράτησε χωρὶς ὅμως νὰ ἠσυχάσῃ. Τί ἀνεμο! Ἐνα δουλικὸ ποῦ κάνει τέτοιες συμφωνίες, θὰ εἶπῃ πῶς εἶνε γιὰ τὰ πανηγύρια. Ποὺς ξέρει τί ξαδερφολόι καὶ κακὸ θὰ μπαινοβγαίνει στὸ σπίτι τῆς! Κι' ἐπειδὴ ἡ κυρία Μαχαλᾶ δὲν τὶς ἠθέλε τέτοιες φασαρίες σκέφθηκε νὰ ὑπομονέψῃ ὡς ποῦ νάβρῃ τὴν καλύτερη. Ἄμα τὴν εὔρω

δίνω τὰ παπούτσια στὸ χέρι τῆς σουρεκλεμές· συλλογίσθηκε.

Μὰ τί παράξενο! Πέρασαν δυὸ μῆνες καὶ ξέχασε τὴν ὑπομονή της. "Οχι τὴν ξέχασε· δὲν τὴν ἐχρειάστηκε καθόλου. Ἡ Ἀσμημίνα ἀπ' ὅλες τὶς συμφωνίες της δὲν ἐτήρησε ὡς τώρα παρὰ ἐκείνες ποῦ ἀπόβλεπαν τ' ἀφεντικά της. Τὶς δουλιές, τὴν ὑπακοή, τὴν πάστρα, τὴ λιγολογιά. Τὶς δικές της δὲν τὶς σκέφθηκε καθόλου. Δὲν τὶς σκέφθηκε καὶ δὲν τὶς ἔκαμε ὡς σήμερα. Οὔτε στὸ παραθύρι βγῆκε, οὔτε στοὺς δρόμους. Μόνον τὴν πρώτη Κυριακὴ ζήτησε νὰ βγῆ γιὰ νὰ συνάξῃ κάτι πράματά της, λέει. Ἡ κυρία της κούνησε τὸ κεφάλι καὶ τῆς ἔδωκε τὴν ἀδεια. Εἶχε πεποιθῆσι πῶς δὲ θὰ τὴν ξαναἰδῆ. Μὰ ἡ Ἀσμημίνα γύρισε τὸ βράδυ καὶ νωρίς-νωρίς μάλιστα. Καὶ ἀπὸ τότε δὲν τὸ πάτησε τὸ κατῶφλι τῆς ξώπορτας. "Ἐλα, Χριστὲ καὶ Πάναγιά! Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία ἔκαναν τὸ σταυρό τους. "Αρχισαν ν' ἀνυπομονοῦν. Ἐπὶ τέλους πότε θὰ βγῆ ἔξω! στὸ παράθυρο τουλάχιστο πότε θὰ προβάλῃ; Σχεδὸν ἐθύμοναν. Τί τὶς ἔκανε λοιπὸν τόσες συμφωνίες.

— "Ακουσε, Ἀσμημίνα. Αὔριο δὲ θὰ σὲ χρειαστῶ· τῆς εἶπε τ' ἀπομεσήμερο ἡ κυρία Μαχαλᾶ. Ἐμεῖς θὰ λείψουμε ὅλη τὴν ἡμέρα. Μπορεῖς καὶ σύ, ἂν θές, νὰ πᾶς στὶς φιλενάδες σου.

— "Α μπά, κυρία· δὲν ἔχω νὰ πᾶω πουθενά· δὲν ἔχω φιλινάδες· ἀπάντησε ἀμέσως ἐκείνη.

— Σὲ καλὸ σου κορίτσι μου! εἶπε μὲ ψυχοπόνια ἡ κυρία. Ἐσὺ πρὶν ἔρθῃς μᾶς ζάλισες μὲ τὰ ἔξω σου. Καὶ τώρα πῶς ἔγινες ἔτσι; Μὴν ἀρρώστησες; μὴ σοῦ συμβαίνει τίποτε;

— "Οχι, κυρία. Μὰ βλέπεις ἀπὸ τότε ἄλλαξαν τὰ πράματα. Ποιὸν νὰ ἰδῶ ὄξω; τίνος νὰ μιλήσω; Ἐδῶ κάθουμαι καὶ τὰ λέω μὲ τὸν ἀρρεβωνιαστικὸ μου.

— Μὲ τὸν ἀρρεβωνιαστικὸ σου! Ποῦ τὸν νῦρες τὸν ἀρρεβωνιαστικὸ ἐσύ;

— Πῶς ποῦ τὸν νῦρα; ἐρώτησε μὲ φανερὴ ἀγανάχτησι ἐκείνη. Τάχα δὲν τὸν ξέρεις τοῦ λόγου σου; Τὸν ξέρεις.

— Ἐγώ;

— Ναὶ τοῦ λόγου σου. Μ' ἀφοῦ τὸν ἔχεις μὲς' στὴ σάλα!

Στὴ σάλα! Ἡ κυρία Μαχαλᾶ πῆγε νὰ ξεφωνήσῃ. Ποτὲ δὲ φανταζότανε πῶς ἡ Ἀσμημίνα θὰ τολμοῦσε νὰ μπάσῃ τὸν ἀρρεβωνιαστικὸ στὴ σάλα της. Στὴν κουζίνα, ναί· μὰ στὴ σάλα! Τέτοια αὐθάδεια δὲν τὴν περίμενε. Τὴν κύταζε κατὰμματα καὶ σύνωρα ὁ νοῦς της γύρευε νὰ μαντέψῃ ποιὸς ἦταν αὐτὸς ὁ ἀρρεβωνιαστικὸς, ποῦ τόσο ἐλεύθερα μπαινόβγαине στὸ σπίτι της. Τόσον καιρὸ δὲ θυγότανε κανένα νὰ μιλάει μὲ τὴν Ἀσμημίνα. Οὔτε σκαπανέα οὔτε πολίτη. "Αζαφνα ἔτρεξε στὴ σάλα μὲ τὴν ἀπόφασι νὰ γκρεμοσακίσῃ τὸν ἀκάλεστο γαμπρό. Τρομάρα του ὅποιος κι' ἂν ἦτανε! "Ανοιξε τὴν πόρτα διάπλατα, χύθηκε μέσα ἔξαλλη, στὰ δόντια κρατῶντας τὶς βρυσές, μ' ἔ-

κεῖνες ποῦ θὰ ἔλουζε πατόκορφα τὸν ξένο. Στάθηκε ὅμως μάρμαρο στὴ μέση τῆς σάλας. Κανείς δὲν ἦταν ἐκεῖ. Οὔτε πίσω ἀπὸ τὶς κουρτίνες, οὔτε πίσω ἀπὸ τὶς πολυθρόνες, οὔτε πίσω ἀπὸ τὸ πιάνο. Καὶ ἄλλη πόρτα δὲν εἶχε ἢ σάλα, νὰ εἰπῆς ἀνοιξε κι' ἔφυγε. Τί ἔγινε λοιπὸν; Ἀναλήφθηκε; Ἐβαλε τὶς φωνές: — Ἀσμημίνα!... Ἀσμημίνα!... Ἐλα δῶ, Ἀσμημίνα!..., Γρήγορα!...

Ἡ κόρη ἐπρόβαλε στὸ θυρόφυλλο τρομασμένη, κυτάζοντας μὲ ἀπορία τὴν κυρία της. Δὲν μπορούσε νὰ καταλάβῃ τὴν τόση της ἀγανάχτησι. Τί τὴν ἐμελλε τάχα κι' ἂν εἶχε τὸν ἀρρεβωνιαστικὸ της αὐτῆ; Τί τὴν πείραζε κι' ἂν ἦταν μὲς' στὴ σάλα; Θὰ τὴν ἔτρωγε τὴ σάλα της; "Οχι βέβαια. Θὰ τὴν στόλιζε. Ἀπ' ὅλους ὅσοι ἦταν ἐκεῖ μέσα, κανείς δὲν ἀξίζει σὰ τὸν ἰδικὸ της. "Αστραφετὲ ἀπὸ τὴν ὠμορφιά κι' ἀπὸ τὴ ντυμασιά του. Πῶς παίζει τὸ ρουμπίνι στὸ δάχτυλο τοῦ κυρίου; Ἐτσι παίζουν τὰ μάτια στὸ πανώριο πρόσωπο τ' ἀγαπημένου της. Πῶς λάμπει ὁ χρυσοῦς σταυρὸς στὸ λαιμὸ τῆς κυρίας, — ἔτσι λάμπει τὸ χαμόγελο σὰ τζιτζιφένια χεῖλη τοῦ καλοῦ της. Βασιλικὸς στὴ γλάστρα εἶνε τὸ κορμί του μέσα στὴ στολή. Καὶ ἡ στολή του φαρφουρένιο ἀνθογιάλι μοιάζει μέσα σὰ πλούσια — ναί, δὲν τὸ κρύβει — μὲ πρόστυχα σωθέματα τῆς σάλας. Κύτα κορμὴ, κύτα στολή, κύτα δόξα!... Λάμπει στὸ χρυσάφι καὶ στ' ἀσῆμι ὁ σπαθάτος της, ὁ σπιρουνάτος της. Ἐλα!... ἔλα!... ἔλα!...

Ἡ Ἀσμημίνα δὲν κρατήθηκε περισσότερο. Οἱ ποιητικοὶ κ' αἰσθηματικοὶ συλλογισμοὶ καθρεφτίζονταν στὸ πρόσωπό της. Καὶ τὸ πρόσωπό της ἦταν λαμπρὸ σύγκαιρα καὶ πονεμένο μὲ κάποια ἐκφρασι πόθου καὶ πάθους. Δὲν ἔβλεπε τίποτα γύρω της, δὲν ἄκουε τίποτα. Ὁ μαγνήτης ἦταν ἐκεῖ καὶ τὸ διστυχιμένο ψίχαλο ἔσπενδε ἄθελα νὰ κολλήσῃ ἀπάνω του. Ἀπλώσε ἡ δοῦλα τὰ χέρια σὰν σὲ δέησι, ἔπειτα χύθηκε ὅλη ἀπάνω στὸ πιάνο, ἄρπαξε μιὰ φωτογραφία· τὴν κόλλησε βιαστικὰ στὰ χεῖλη της καὶ μαζί γελώντας καὶ δακρίζοντας, χάθηκε ἀπὸ τὴν σάλα.

Δόξα μου! τιμὴ μου! κωρῶνα μου.

Ἡ κυρία Μαχαλᾶ ἔμεινε σὰν ἀπολιθωμένη. Οὔτε μιλιὰ ἔβγαλε οὔτε κίνημα. Σπασμὸς τῆς ἦρθε. Μύριοι συλλογισμοὶ χύθηκαν ἀνάκατα στὸ κεφάλι της· κάτι τῆς δάγκασε τὴν καρδιά. Ἡ φωτογραφία ἦταν τοῦ Πέτρου Ντάλαρη τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ. Νέου μορφωμένου, συμπαθητικοῦ καὶ γλυκομίλητου. Ἐγνώριζε τὴν οἰκογένεια Μαχαλᾶ κάπου δυὸ χρόνια. Ἐτυχε νὰ συναντηθοῦν μιὰ πρωτοχρονιά στὸ σπίτι τῆς κ. Πουλημένου, γνωρίστηκαν, ἐσχετίστηκαν. Ἀπὸ τότε ὁ ἀξιωματικὸς ἔγινε τοῦ σπιτιοῦ. Ἐμπαινόβγαине σὰ συγγενής. Αὐτὸς καὶ ἡ κυρία Μαχαλᾶ ἔγιναν στενοὶ φίλοι. Τόσο στενοὶ

ποῦ δὲν ἄργησε τὸ σούσουρο τριγύρω στὸ ὄνομά τους. Μάλιστα βρέθηκαν καναδυὸ στενὲς φίλες ποῦ τὴν ἐρώτησαν στὰ σοβαρά. Καὶ ἡ κ. Μαχαλά ἐρώτησε τότε στὰ σοβαρά τὸν ἑαυτὸ της: τὸν ἀγαποῦσε τάχα τὸν ἀξιωματικό; Ἦταν φιλία ἢ αἰσθημα μεταξύ τους; Πέρασαν μῆνες ἀπὸ τότε ποῦ τὴν ἔβαλαν σὲ ὑποψία οἱ φίλες της. Συχνά, ὅταν ἦταν μόνη ἢ καὶ μὲ τὸν ἀξιωματικό, ἔφερνε τὸ καλὸ ρώτημα στὸ νοῦ της. Μὰ ποτὲ δὲν μπόρεσε νὰ λάβῃ ρητὴ ἀπάντησιν. Οὔτε ναί, οὔτε ὄχι. Καὶ τώρα νά, αὐτὴν τὴ στιγμὴ, δὲν ἤξερε τίποτε. Μιὰν ἀγανάχτησιν μόνον, μιὰν ἄγρια ἀγανάχτησιν αἰσθάνθηκε νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὴν καρδιά καὶ νὰ κυριεύῃ ὅλη της τὴν ὑπαρξιν. Ἄκοῦς ἐκεῖ μιὰ παλιομαμοῦρα! Ἐτρεμε ὀλόκορμιν τὴν ἔτσουζαν τὰ μάτια της. Κατάχλωμιν, ἀναμαλλιάρα ἔτρεξε στὸ μαγεριὸ μὲ λύσσα σὰν ἀφροισμένο κύμα πίσω ἀπὸ τὸ δύστιχο τὸ ναυαγό. Δὲν ἤυρε τὴν Ἀσημίνα. Δίπλα ἦταν ἡ καμαροῦλα ποῦ κοιμότανε. Ἄνοιξε τὴν πόρτα μὲ μιὰ κλωτσιὰ καὶ στὸ θέαμα πῆγε νὰ τρελλαθῇ. Ἡ δοῦλα της πεσμένη προύμυτα στὸ στρώμα, κρατοῦσε τὴν εἰκόνα στὴν ἀγκαλιά καὶ τὴ φιλοῦσε, τὴ δάγκωνε, τὴν ἔβρεχε μὲ δάκρυα, τὴν φόρτωσε μὲ καμιοὺς, μὲ προσκλήσεις, μὲ ξεφωνηματά:

— Ἄστρο μου, φῶς μου, ζωῦλά μου! —

Ζήλια ἀνάψε τὸ αἷμα τῆς κυρίας Μαχαλά. Ὁχι φωτογραφία παρὰ τὸν ἴδιο ἀξιωματικό, τὸν Πέτρο Ντάλαρην ἔβλεπε ριχμένον στῆς δοῦλας τὸ κρεββάτι. Τὸ συμπαθητικὸ ἐκεῖνο κεφαλάκι μὲ τὸ ξανθὸ μουστάκι καὶ τὰ γαλανὰ χαδιάρικα μάτια του, ἐκεῖνο τὸ βεργολυγερὸ κορμὶ τῶβλεπε ὀλοφάνερα ξαπλωμένο στὰ πρόστυχα στρωσίδια, παραδομένο στὴν ἐρωτικὴ λύσσα τῆς δοῦλας της, σὰν ὀλόδροσο κρῖνο στὰ δόντια ἑνὸς χοίρου. Ἀλλοίμονο καὶ τί δὲν ἔβλεπε! Ἐβγαλε μιὰ φωνή, καὶ ἄρπαξε ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Ἀσημίνας τὴν εἰκόνα. Ἐκεῖνη τινάχτηκε ὀλόρθη μ' ἕνα φυσομάνημα σὰ λάμια. Ἦταν φοβερὴ στὴν ἀγωνία της· ἤθελε νὰ πάρῃ πάλι τὴν εἰκόνα. Μὰ ἡ κυρία της ἦταν φτασμένη στὴν πόρτα καὶ τὴν κύτταζε μὲ περιφρονητικὸ καὶ χαρούμενο χαμόγελο.

— Μὴ τὴν σκίζετε, κυρία, νὰ ζῆ ὁ ἀφέντης, ἐπιθύρισε μὲ παρακαλεστικὴ φωνὴ ἡ Ἀσημίνα.

Δὲν εἶχε τέτοια σκέψη· ἀλλὰ τώρα ἡ Ἀσημίνα τῆς τὴν ἔδωκε. Πῶς ἀλλοιῶς θὰ τὴν κάμῃ νὰ πονέσῃ περισσότερο, νὰ πνιγῇ στὰ δάκρυα, νὰ μαραθῇ ἀπὸ τὴ λύπη; Ἐστριφογύρισε τὴν εἰκόνα στὰ χέρια της μὲ κακία καὶ χαρὰ, τὴν ἔκομματιασε κι' ἔρριξε τὰ κομμάτια ἀπάνω της.

— Νά, μωρή· φάτα! εἶπε.

Ἐκλείσει τὴν πόρτα πίσω της, πῆγε στὴν τραπεζαρία. Μὰ ἐκεῖ αἰσθάνθηκε πῶς ξύλιαζε τὸ ἀριστερὸ πλευρό της, πῶς τέντωναν ὅλα της τὰ νεῦρα. Ἐβγαλε μικρὲς, ἀναρθρὲς φωνές,

σὰν ψευτογαίγισμα κ' ἔπεσε στὸν καναπέ, λυποθυμισμένη.

Ἡ Ἀσημίνα ἔκατσε στὸ κρεββάτι της κυττάζοντας τὰ κομμάτια μὲ χαῦνα καὶ ἀποβλακωμένα βλέμματα. Ἐνα κράχ! αἰσθάνθηκε μέσα της. Ἐγινε ὅλη κίτρινη, μαραμμένη σὰν κομμένο λουλουδί. Ἐλῶνε, ἔσβυνε τὸ κορμὶ της λαμπάδα μπροστὰ στὴν ἀγάπη της. Ἐνα κομμάτι ἀπὸ τὴ φωτογραφία ἦταν στὰ πόδια της καὶ τὸ πάτησε μὲ τὴ μύτη τοῦ παπουτσοῦ της. Περίμενε νὰ πονέσῃ τὸ χαρτί, νὰ βγάλῃ φωνή, νὰ τῆς εἰπῇ « μὴ! ». Ὁχι τίποτα. Ἐν ἄλλο κομμάτι εἶχε πέσει ἀπάνω στὴν ποδιά της. Τὸ πῆρε, τὸ κύτταξε καλὰ - καλὰ. Εἶχε ἀπάνω τὸ κεφάλι τοῦ ἀξιωματικοῦ τ' ὄμορφο, τὸ ἀγαπημένο κεφαλάκι του, ἄσπλαχνα κομμένο ἀπὸ τὸ κορμὶ. Τὸ πέταξε χάμω κι' ἐκεῖνο. Πάει, πέθανε ξεψύχησε ὁ καλὸς της! Σηκώθηκε τότε μὲ ὀρμὴ, ἀνακλαδίστηκε, τράβηξε τὰ μάγουλά της. Ἐπειτα ἔσκυψε, μάζωξε τὰ ρουχαλάκια της ἕνα δέμα, τὰ πῆρε καὶ τράβηξε νὰ φύγῃ. Στὴ σκάλα ὁ ἀξιωματικὸς ἀνέβαινε δύο-δύο τὰ σκαλιά, βιαστικὸς καὶ χαρούμενος.

— Ποῦ πᾶς Ἀσημίνα; φεύγεις; τὴ ρώτησε.

Ἐκεῖνη τρόμαξε· πίστεψε πᾶς ἔβλεπε φάντασμα Ἐστριμώχτηκε ὅσο μπόρεσε στὸν τοῖχο γιὰ νὰ μὴ τὴν ἴγγιξῃ ὁ ἀξιωματικὸς στὸ πέρασμά του. Ὅταν ἔφτασε στὴν πόρτα ἔβγαλε βαθὺ ἀναστεναγμὸ σὰ νὰ κύλησε πέτρα ἀπ' τὸ στῆθός της. Ἐγύρισε καὶ εἶδε πίσω της στὸ σκοτεινὸ βάθος τῆς σκάλας. Ἀπάνου στὸ κεφαλόσκαλο σὰν μπρούντζινα ἀγάλματα φάνηκαν οἱ κορμοστασιὲς τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ τῆς κυρίας της. Ἐσφιγγαν τὸ δεξὶ τους χέρι καὶ στὸ πρόσωπό τους ἀπλονόταν ὁ ἥσκιος σὰ μαγνάδι πένθημο.

Πᾶω πέρα, στὶς δόξες! τοὺς φώναξε μ' ἔξαψν.

Καὶ χάραξε μὲ τὸ χέρι της ἀόριστη γραμμὴ πέρα στὸ χρυσὸ ἡλιοδασίλεμα.

Α. Καρκαδίτσας

ΟΙ ΑΛΥΣΙΔΕΣ

Ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ της κρέμεται,
κ' ἔχει τὴ δύναμη νὰ κάνη ἀπὸ τὴν κόλαση
τὸν οὐρανὸ, κί' ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὴν κόλαση.

Milton.

Σάλευεν ὁ λεόπαρδος
Μέσ' στὸ σιδερόφραχτο κλουβί,
Καὶ πεντάμορφ' εἶταν ἡ ἀγριάδα του
Κ' ἡ ὁμορφάδα του εἶταν ἀπὸ κύμα
Κι' ἀπὸ μαύρη νύχτα ἀστραφτερή.
Καὶ στὸ πάλαιμα ἔδειχνε
Πότε ἐσένα, ἀλάθευτο σαίτεμα,
Πότε, ἀνεμοζάλη, ἐσέ,
Πότε μιᾶς Παρθένας ἀνυπόταχτης
Ἔνα γλίστρημ' ἀκατάδεχτον
Ἄπὸ χέρια, χέρια Ἐρώτων,
Ποῦ ἄρχιζε καὶ ποῦ ξανάρχιζε
Καὶ δὲν ἔπαυε ποτέ.
Σάλευεν ὁ Λεόπαρδος
Μέσ' στὸ σιδερόφραχτο κλουβί·
Τὰ αἰμοβόρα καὶ τὰ λυγερώτατα
Σ' ἕνα βελουδόπλαστο κορμί.
Καὶ εἶτανε σὰ νὰ μὴ γινώριζε
Σίδερα μηδὲ σκλαβιά,
Μηδὲ τοῦ κλουβιοῦ τὴν καταφρόνεση,
Μήτε τὸ ραβδί τοῦ δαμαστή,
Μήτε ὀλόγυρα τὸν ὄχλο
Τὸν ξεφαντωτή.
Καὶ εἶταν ὅλος καὶ εἶταν ὅλος
Ἔνα ἐλεύτερο παιγνίδισμα
Φοβερὸ καὶ τρισχαριτωμένο,
Σὰ νὰ ἀπλώνονταν ἀκόμ' ἀπάνω του
Ἄσ' οὐρανὸς ὁ χιλιοφεγγοβόλος,
Σὰ νὰ ζοῦσε ἀκόμα στὴν πατρίδα του
Στὸ νησί τὸ γιγαντόδεντρο,
Τὸ ἡλιοπυρωμένο·
Σὰ νὰ χαίρονταν ἀκόμ' ἀσάλευτο
Τῶν καλοκαιριῶν τὸ καλοκαίρι,

Σὰ νὰ χόρταινε τὴν σάρκα τᾶλαφιοῦ
Πέρα ὅπου φιλόλιγνη καὶ ἡ Φτέρη
Στὴν ἀπέραντην ὀλόχλωρη ἐρημιᾷ
Στᾶλικά τοῦ κάχτου λαμπυρίσματα
Καὶ στῶν κανελόδεντρων τὰ θυμιατά.

Μέσα στοὺς ξεχωριστοὺς
Ἄσ' ξεχωριστὸς ἐγὼ εἶμαι·
Μέσ' στῆς φυλακῆς τοὺς διαλεχτοὺς
Εἶμαι ὁ διαλεχτὸς ἐγὼ
Τοῦ φυλακιστῆ·
Τρισωιμέ καὶ τρισαλλοί!
Κάποιος ἦρθε, κάποιος μ' ἄδραξε
Κάποιος μ' ἔσυρ' ἐδῶ πέρα...
Σκότος· δὲν καλοξανοίγω...
— Μάνα μου, εἶσ' ἐσύ; Μὴν ἐσὺ πατέρα;
— Εἶμ' ὁ Ἀράπης! — Τὶ μὲ θέλεις;
Εἶμαι ἀδούλωτος κι ἀθῶος καὶ ξένος.
— Εἶσαι ὁ δικασμένος ἀπὸ τὸν Κριτή,
Καὶ εἶσαι ἀπὸ τὸ Νόμον ὁ δεμένος!
— Τί ἔκαμα; — Δὲν τὸ γινώριζω.
— Ποῦ μὲ φέρνεις; — Θὰ σὲ φέρω
Στὰ βαθειὰ τῆς φυλακῆς! — Γιὰ λίγο,
Γιὰ πολὺ, γιὰ πάντα; — Δὲν τὸ ξέρω.
Δὲν εἶσαι ὁ στερνός, δὲν εἶσαι ὁ πρῶτος,
Παραδόσου! ὦ μοῖρα, νὰ με! —
Ἰσκιὸι παραδέρνουνε στὸ σκότος,
Κι' ὄλο φεύγομε· Ποῦ πᾶμε;
Πᾶμε. Καὶ τὰ λιγοστά
Καὶ τὰ περισσὰ τοῦ κόσμου,
Ἄπὸ τὴν τετράψηλη κορφή
Ἵς τοῦ ρόδου τὴ δροσιὰ τὰ πάντα ἐμπρὸς μου,
Καθὼς ξεδιπλώνονται σὰν ζωτικά
Στὴν καταχνιασμένη τὴν ἡμέρα,
Κι ὄλη ἡ πλάση εἶν' ἀλυσόδετη,
Κι ἀνασαίνει φυλακῆς ἀέρα.

Κι ἀνοιξε καὶ κλείστηκεν ἡ φυλακή.
Καὶ εἶταν κάστρο θεόρατο ἀπὸ μάρμαρο
Κι ἀπὸ χάλκωμα κι ἀπὸ χρυσάφι.

Καὶ ὅμως εἶταν ἑνὸς κόσμου ἕνας ἀφρός,
 Ἐπερούσια σὰ νὰ τὸν ἐγέννησαν
 Πλάστες καὶ οἰκοδόμοι καὶ ζωγράφοι.
 Ὅλη ἡ πλάση, ἀπὸ τὴν πέτρα ὡς τὸν νοῦ,
 Ὅλα τῆς ζωῆς τὰ φανερώματα,
 Καὶ τῆς τέχνης ὅλοι οἱ τρόποι,
 Γραμμές, χρώματα, ὄρες, κύκλοι
 Ταίριαζαν ἀπάνω του κι ἀπέξω,
 Καὶ ὅλοι οἱ χρόνοι καὶ ὅλοι οἱ τόποι.
 Καὶ τὸ κάστρο ποῦ ἂν δὲν τό βλεπες
 Ὅνειρό σου δὲ θὰ γίνονταν,
 Μῆτε πίστη θὰ σοῦ γίνῃ κι' ἂν τὸ εἶδες,
 Εἶτανε ζωσμένο γύρω ὀλόγυρα
 Ὅπως ἤμουνα κι ἐγὼ ἀπὸ τὸν Ἀράπη,
 Μὲ ἀλυσίδες, μὲ ἀλυσίδες.
 Κι ἔστεκε ὅπως ὁ ἀλύγιστος
 Τερατόμορφος ἀντάρτης,
 Ὅπως ὁ διωγμένος τ' οὐρανοῦ
 Μέσ' στὰ τρίσβαθα ἑνὸς ἄδη
 Στέκει ἀσάλευτος ἀλυσωμένος
 Ἀπ' τὴν προσταγῇ ἑνὸς Θεοῦ.
 Καὶ τὸ κάστρο τὸ ἡλιοστάλαχτο
 Σὰ νὰ πλήρωνε ἀκριβώτατα
 Ποιὸς γνωρίζει τί μεγάλο κρίμα,
 Κράταε μέσα στὰ στριφογυρίσματά του
 Ὅλο τὸ λαχτάρισμα τῆς νύχτας,
 Καὶ εἶτανε σὰ μνήμα!
 Θλίψη νοτισμένη χαλκοπράσινη
 Μέσα του ἔσταζε καὶ σκέβρωνε τοὺς τοίχους
 Καὶ παντοῦ παράδερνι οἱ νυχτερίδες,
 Καὶ σὰ χτυπημένα σὰ βουβὰ
 Στέκαν ὅλα· εἶχανε γλώσσα μοναχὰ
 Οἱ ἀλυσίδες, οἱ ἀλυσίδες,
 Καὶ ὅλους μέσα οἱ ἀλυσίδες τοὺς κρατοῦσαν
 Τοὺς ἠχοὺς ὅσο ποῦ γίνονταν
 Συμφωνία μουσική,
 Καὶ εἶταν οἱ ἀλυσίδες ἡ φωνή,
 Καὶ εἶταν οἱ ἀλυσίδες τὸ τραγοῦδι·
 Καὶ ἡ καταραμένη μουσική.
 Καὶ εἶταν οἱ ἀλυσίδες ποῦ νοοῦσαν,
 Καὶ εἶταν οἱ ἀλυσίδες ποῦ μιλοῦσαν,

Καὶ εἶταν οἱ ἀλυσίδες ποῦ σκληρὰ
 Ρίζωναν τὸ σῶμα μου σὰ δέντρο
 Κ' ἔκαναν τὰ πόδια μου κορμό,
 Κ' ἔκαναν τὰ χέρια μου κλαδιά.
 Καὶ εἶτανε τοῦ κάστρου οἱ ἀλυσίδες,
 Καὶ τῶν ἄλλων ὄλων οἱ ἀλυσίδες
 Ποῦ ἔρεβαν κλεισμένοι ἐκεῖ,
 Καὶ στοῦ κόσμου μέσα τ' ἀλυσόδεμα
 Τὰ δικά μου σίδερα γρικοῦσα
 Σὰν ξεχωρισμένη μουσική.
 Καὶ εἶπα πρὸς τὶς ἀλυσίδες μου:
 «Σὰς ἀκούω, παράμερες, ὦ! καὶ εἶναι
 Τὸ τραγοῦδι τὸ δικό σας
 Μέσα στ' ἄλλα ἀταίριαστο καὶ ἀντίμαχο,
 Παραπόνεμα στοχαστικὸ
 Ἐένης, κελαϊδίστρας γλώσσας.
 Σὰν τὰ πάντα ποῦ σαλεύουνε καὶ ζοῦν,
 Ἀπὸ τ' ἄστρα ὡς τὰ σκουλήκια,
 Μιὰ βουλή καὶ σὰς μεταμορφώνει·
 Τύραννοι κι' ἂν εἴσαστε, τοῦ κάκου!
 Κάτι νέον ἀρχίζει μέσα σας
 Γιὰ νὰ γίνῃ ἀγάλια ἀγάλια χροῦδι, ἀηδόνι!»
 Κ' εἶταν πλαῖ μου ὁ Ἀράπης κ' ἔσκυψε,
 Καὶ εἶδε με συλλογισμένα,
 Καὶ εἶπε μου, δὲν ξέρω, κάτι.
 Καὶ μοῦ ξέσφιξε τὰ σίδερα,
 Κ' ἔδειξέ μου δρόμο στενοχάραγο,
 Καὶ ψιθύρισε: — Περπάτει! —
 Κι' ἔσυρα τὴν ἀλυσίδα μου
 Καὶ περπάτησα. ὦ τὰ τείχη
 Τ' ἀπροσπέραστα, καὶ οἱ γύροι
 Στὰ κατάκλειστα κατάφραχτα κελλιά
 Ποῦ μὲ τὴν ἀράχην ὅλο ἀλλάζει
 Φρίκης μυστικὰ τὸ μολυντήρι.
 Καὶ εἶτανε πλατὺς ὁ δρόμος
 Ὅσο τῶν χειρῶν ἡ ὀργιά,
 Καὶ δεξιὰ εἶταν τοῖχος καὶ ζερβά,
 Καὶ εἶταν πίσω σκότος, καὶ μιὰ πόρτα
 Σιδερομαντάλωτη μπροστά.
 Σκότος εἶταν, ἔλειπεν ὁ ἥλιος
 Πάντ' ἀθώρητος καὶ πάντα ὄνειρευτός.

Καὶ εἶταν καὶ ὁ οὐρανὸς ἀκόμα
 Σὰ μισοσβυστὸ θυμητικὸ
 Νιότης ἐρωτόχαρης γλαυκῆς
 Σ' ἐνὸς γέρου νοῦ καὶ σῶμα.
 Ψάχνοντας, τρεῖς λύχνους ἡῦρα κι ἀναψα,
 Καὶ τοὺς ἔδωκα κι ὀνόματα,
 Ἔλεος, Βοήθεια, Ἀγάπη,
 Κ' ἔκαμα νὰ φέξῃ ἡ σκοτινιά
 Κ' εἶδα στὴν ἀράδα ἓνα λαό,
 Καὶ εἶταν οἱ ἀλυσόδετοι τοῦ Ἀράπη!
 — Σκλάβοι καταχωνιασμένοι
 Καὶ παρμένοι ἀπὸ τὰ σίδερα
 Μέσ' στὰ κρύα καὶ μέσα στ' ἄδεια,
 Εἶμαι τοῦ ἡλίου τ' ἄρρωστο ἀντιφέγγισμα,
 Τὸ θαμπὸ τὸ εἶδωλο τοῦ ἐλεύτερου,
 Καὶ σᾶς φέρνω, ἔρμα κοπάδια,
 Καὶ σᾶς φέρνω φροντιστῆς βοσκός,
 Λίγη χλόη σᾶς φέρνω μ' ἄνθη πλουμιστή,
 Πλουτισμένη μὲ δροσοσταλίδες·
 Ἀπὸ βάθια ὀλόμακρα στυλώνουν
 Μάτια σὰ δαυλοὺς ἐπάνω σας
 Ἀντρεωμένοι λυτρωτῆδες!
 Κι' ἄκουσεν ὁ Ἀράπης κ' ἔσκυψε
 Καὶ εἶδε με συλλογισμένα
 Καὶ ξανάειπε μου: — Περπάτει! —
 Καὶ κατέβηκα σὲ ἀσκέπαστη αὐλή,
 Καὶ ἀπαλὰ γαργάλισέ μου τὰ μαλλιά
 Μιὰ πνοὴ δροσάτη.
 Καὶ εἶδα ἓνα κομμάτι γῆς μπροστά μου,
 Κι' ἀπὸ πάνω μου εἶδα λίγο οὐρανό.
 Σήκωσα τὰ χέρια πρὸς ἐκεῖνο,
 Δύγισα τὰ πόδια πρὸς τὴ γῆ,
 Κ' ἡῦρα κ' ἔσπειρα καὶ φύτεψα
 Τὸ σιτάρι καὶ τὴ λεύκα καὶ τὸ κρίνο.
 Κ' ἔγεινε κηπάρι ἢ χέρσα γῆ,
 Κάτι πιὸ ἀκριβὸ ἀπὸ νιόπαντρων
 Πρωταπόχτητο σπιτάκι,
 Κ' ἔναν ἴσκιο ξάπλωσ' ἓνα φῶς,
 (Ἦ! τὸν ἴσκιο ποῦ εἶναι ἀπὸ τὸ φῶς!).
 Καὶ χρυσόλουσ' ἓνα ρυάκι.
 Καὶ ἀναβρύσανε βρυσούλες εὐωδιάς,

Χαΐδια πράσινα μὲ χαΐδεψαν,
 Γρίκησα τὸν ψάλτη μιὰν αὐγή,
 Τὸν οὐρανοδρόμο τὸν κορυδαλό,
 Μίλησα ἓνα βράδυ στὴ βραγιά
 Μ' ἓνα μαῦρο χρυσοπρόσωπο πουλί!
 Κι ἄρχισε νὰ σ' ἀπαλαίνη,
 Σκληρὲ τοίχε, τὸ περιπλοκάδι,
 Κι ἓνα δέντρο σκέπασε τὴ θύρα
 Καὶ τὸ σιδερόσυρτο κορμὶ
 Πεταλοῦδες παιγνιδιάρισες
 Ἀλαφρόγγιξαν φέρνοντας γύρα.
 Καὶ ξανάσανα, καὶ ἀθέλητα τὰ χέρια,
 Πρὸς τ' ἀπάνω τέντωσα τὰ χέρια
 Καὶ ἄθελα πρὸς δέηση βουβή,
 Καὶ εἶδε με ὁ Ἀράπης κ' ἔγυρε
 Καὶ ἀπαλὰ στὸν ὦμο μ' ἔγγιξε,
 Κ' ἔδειξέ μου κάτι τι.
 Καὶ σὰ μάτι εἶταν τὸ κάτι τι ποῦ μ' ἔβλεπε
 Καὶ σὰ νᾶρχονταν δειλὸς ἀποσπερίτης·
 Καὶ εἶταν πρὸς τὸν ἄγριο τοῖχο ὀλάνοιχτο,
 Κ' ἔστεκε ψηλὰ κατὰνακρα,
 Καὶ εἶτανε φεγγίτης.
 Κ' ἔσυρα τὶς ἀλυσίδες μου,
 Καὶ τὸ βῆμα καὶ τὸ θέλω μου
 Στὸ μαγνήτη ποῦ μὲ τράβαε στὸ μαγνήτη.
 Κι ἄρχισα μὲ χέρια καὶ μὲ πόδια
 Καὶ σκαρφάλωνα στὸν τοῖχο καὶ σκαρφάλωνα,
 Γιὰ νὰ φτάσω τὸ φεγγίτη.
 Κι ἄρχιζε ἀποκάτου κι ὡς ἀπάνου
 Τράβαε μιὰ σκάλα θεόρατη,
 Καὶ τὰ σκαλοπάτια ἰνάρια ἀνάρια,
 Ξυλοκάρφια, σκιστολίθαρα, τριβόλια,
 Τᾶτρωγαν τὰ χέρια τᾶμαθα
 Καὶ ματώναν τᾶρρωστα ποδάρια.
 Καὶ τὸ κάθε σκαλοπάτι
 Τῶννοιωθα πῶς κάτι μοῦ ἄρπαζε
 Καὶ ξεσκίζοντας πῶς κάτι μοῦ κρατοῦσε
 Ἀπὸ ἐλπίδα κι ἀπὸ πίστη κι ἀπὸ δύναμη,
 Καὶ λαχάνιαζα, πονοῦσα, δειλίαζα, ἔσβυνα,
 Καὶ τᾶνέβασμα δὲ σταματοῦσε.
 Κ' ἔφτασα πρὸς τὸ φεγγίτη,

Κι ἀποκκούμπησα, διπλά τυραγιστό,
 Ἄπὸ ἀνέβασμα κορμὶ κι ἀπὸ ἄλυσίδα
 Κ' ἔσκυφα ἐκεῖ πέρα ἀπὸ τὰ ὕψη του
 Μάτια διψασμένα γιὰ ἔξω,
 Πρὸς τὰ ἔξω, καὶ εἶδα, καὶ εἶδα!
 Καὶ εἶδα χωρὶς πέρατα οὐρανοῦς,
 Καὶ χωρὶς γιालοὺς τὰ πέλαγα,
 Καὶ λαχτάρειεν ὀλόδροσος ὁ ἀέρας,
 Κ' ἔπαιζε τὸ φῶς ὀλόγλυκο,
 Καὶ εἶταν ἡ αὐγὴ πορφυρογέννητη
 Μιᾶς βασίλισσας μιᾶς Ἄνοιξης μητέρας.
 Καὶ εἶδα ἀσκλάβωτα καὶ ἀκράταγα
 Λουλουδένια ν' ἀεροπαίζου
 Πνέματα γαλήνια, χίλια μύρια,
 Καὶ εἶταν οἱ Ἄθωότες κ' οἱ Ἀγάπες,
 Καὶ τὰ Νιάτα καὶ οἱ Χαρὲς καὶ οἱ Παρθενιᾶς
 Καὶ τὰ Πανηγύρια.
 Καὶ εἶδα ἀπὸ βουνὰ ποῦ ὑψώνονταν,
 Σὰν ἰδέες τοῦ ὑπερτέλειου,
 Ἐπεράνθρωπα στάνθρωπινα τὰ μάτια,
 Μεγαλόπρεποι χοροὶ νὰ κατεβαίνουν
 Σὰν ἀπὸ ναῶν καὶ παλατιῶν
 Σεντεφένια σκαλοπάτια.
 Καὶ εἶτανε νυφάδες καὶ γαμπροί,
 Ποῦ ὄρκοι δὲν τοὺς ἔδεναν τοὺς λογισμούς,
 Δὲν τοὺς βάρειαν τὰ χέρια δαχτυλίδια·
 Γάμοι εὐτυχισμένοι τοὺς προσμένανε
 Σὲ μιὰ γῆ ποῦ ἡ ἔγνοια νεκροῦ στάχτη
 Καὶ ἡ ζωὴ θεοῦ παιγνίδια.
 Καὶ πρὸς τὰ κρινόσπαρτα ἀκρογιάλια
 Κύκνοι ἀράζανε μὲ δέξιον ἀεράκι,
 Καὶ εἶταν ἀλαφρόβαρκες λευκές,
 Κ' ἔξω βγήκαν κι' ἄρχισαν τ'ἀνέβασμα
 Στ' ἀζωγράφιστα ψηλὰ βουνὰ ἀνεμπόδια
 Οἱ λεβέντες μὲ τὶς λυγερές.
 Καὶ εἶτανε πεζοὶ καὶ καβαλλάρηδες
 Κι' ἀνεβαίνουν, κι' ὅσα κρίνα θέρισαν
 Τὰ κρατούσανε, καὶ φάνταζαν ἐκεῖνα
 Δισκοπότηρα ἱερὰ γιομάτα νέχταρα
 Γιὰ νὰ γίνεταὶ μακάριος χορτασμός
 Κάθε δίψα, κάθε πείνα.

Περιστέρια ἀγκάλιαζαν οἱ ἀγκαλιές,
 Ἄρπες οἱ ὦμοι στήριζαν ποῦ σάλευαν
 Σὰ μακριᾶς γλυκόγλωσσες φτεροῦγες.
 Σπόρους ἔσπερναν οἱ φοῦχτες,
 Κ' οἱ ξερόβραχοι ξυπνοῦσαν κόσμοι πράσινοι,
 Χρυσοφόροι πόταμοι καὶ οἱ ροῦγες.
 Καὶ στὴν ὄψη εἶχαν οἱ ἄντρες τῶν παιδιῶν
 Τὸ ἴλαρὸ τὸ σφράγισμα, καὶ στὴν ψυχὴ
 Τῶν ἡρώων τὴ γνώμη,
 Καὶ τοὺς πλεύρωναν λαμπροὶ καὶ φοβεροί,
 Κάποιοι ἀρχάγγελοι, καὶ εἶταν οἱ γυναῖκες τους.
 Καὶ πατούσανε τὴ γῆς, οὐρανοδρόμοι.
 Καὶ στὰ χέρια καὶ στὰ πόδια, παντοῦ ἀπάνου τους
 Κάτι μέγα φύτρωνε καὶ ἀφάνταστο,
 Ἄπὸ δύναμη, ἀπὸ νίκη, ἀπὸ χαρά.
 Πιὰ ἐδῶ κάτου δὲν τοὺς κράταγεν ἡ Ἀνάγκη,
 Μόνο κάποιος θεῖος Ἐρωτας ἀδέσμευτος.
 Καὶ εἶτανε πλασμένοι ἀπὸ φτερά!
 Καὶ σὰ νὰ εἴμουνα κ' ἐγὼ ἐκεῖ πέρα, ἀνάμεσα
 Στοὺς ἐλεύτερους ἐλεύτερος, καὶ ξέχασα
 Τὸν Ἀράπη, τάλυσόδεμα, τὸ γῦπα,
 Κ' ἔννοιωσα τὰ σίδερα σὰν τὰ φτερά,
 Καὶ σὰν ἥλιου φέξιμο τὴ μοῖρα μου,
 Μέσ' στῆς φυλακῆς τὴ μαύρη τρύπα.
 Κι' ἄκουσα τὶς ἄλυσίδες μου
 Νὰ τὸ σημαδεύουν ταιριασμένα
 Μέσ' στῆς φυλακῆς τὴ μαύρη τρύπα
 Τὸ τραγοῦδι μου, τραγοῦδι νικητῆ,
 Καὶ σκαρφαλωτὸς ἀπὸ τὰ ὕψη μου
 Ἐρριξα φωνὴ καὶ τὰ εἶπα:
 Τὰ εἶπα πρὸς τὸ σκλάβο λαὸ στὰ πόδια μου,
 Καὶ προφήτης καὶ ζωγράφος καὶ τεχνίτης,
 Τὰ τεράστια καὶ τὰ ξήγητα ὅσα εἶδα,
 Καὶ τὸ μίλημά μου λόγος ἔγινε,
 Κ' ἔγινεν ὁ λόγος μου ψαλμός,
 Καὶ χρυσὴ κιθάρα ἡ ἄλυσίδα.
 Καὶ μ' ἀποκριθήκανε καὶ βόγγηξαν,
 Καὶ τοῦ κάστρου οἱ ἄλυσίδες καὶ τῶν ἄλλων
 Ποῦ ἔρεβαν κλεισμένοι ἐκεῖ,
 Καὶ στοῦ κόσμου μέσα τάλυσόδεμα
 Καὶ τοῦ κόσμου ἀκούω τάλυσόδεμα

Σὰν ξεχωρισμένη μουσική.
 Σὰν τὰ πάντα ποῦ σαλεύουνε καὶ ζοῦν,
 Νόησα καὶ σ' ἐσᾶς τῆ δύναμη
 Ποῦ μεταμορφώνει σας καὶ σᾶς ὑψώνει.
 Ἄλυσίδες, μοῖρες, τύραννοι!
 Κάποιο ἄλλο χέρι ἀρχίζει πιὸ κοντὰ
 Νὰ σᾶς πάη πρὸς τὸ φτερὸ καὶ πρὸς τὰ ἰδόνι!
 (1899, 1902)

Κωστής Παλαμάς

ΕΡΡΙΚΟΥ ΧΑΪΝΕ
 ΓΚΑΙΤΕ

Ἀπὸ τὴν στιγμήν ποῦ ἐνεφανίσθη στὸν γερμανικὸν φιλολογικὸν ὀρίζοντα ὁ Γκαϊτε, δὲν ἔγεινε πλέον λόγος διὰ τοὺς Σλέγκελ¹. δὲν ὠμίλησαν πλέον δι' αὐτοὺς παρὰ μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀπαράλλακτα, ὅπως κάμνουν κάποτε κάποτε λόγον περὶ τοῦ Μπαρράς ἢ τοῦ Gohier. Τὸ φλέγον ζήτημα πλέον δὲν ἦτον ὁ ρωμαντισμὸς ἢ ὁ κλασικισμὸς, ἀλλὰ ὁ Γκαϊτε καὶ πάλιν ὁ Γκαϊτε. Ἄναμφιβόλως παρουσιάσθησαν εἰς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν μερικοὶ ποιηταί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μὲν κατώτεροί του κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν φαντασίαν, ἀλλ' ὅμως τὸν ἀνεγνώρισαν ἀρχηγόν τους ἀπὸ εὐγένειαν· τὸν ἐπεριτριγύρισαν θαυμάζοντές τον· τοῦ ἐφίλησαν τὸ χέρι γονατίζοντες εὐσεβάστως ἐνώπιόν του. Οἱ μεγάλοι αὐτοὶ τοῦ Παρνασοῦ, ὅμοιοι πρὸς τοὺς μεγάλους Ἰσπανούς, ποῦ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ μένουν μὲ κεκαλυμμένην τὴν κεφαλὴν σιμὰ εἰς τὸν βασιλέα τους, διεκρίνοντο μόνον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ποιητάς, καθότι ἔφερον κ' ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Γκαϊτε τὸν στέφανον τῆς δάφνης εἰς τὴν κεφαλὴν. Κάποτε ἀκόμη καὶ τὸν ἤλεγχον, ὀργιζόμενοι ἐν τούτοις ὅταν ἔβλεπαν τοὺς κατωτέρους νὰ νομίζουν ὅτι χαίρουν τὸ δικαίωμα νὰ κάμνουν τὸ ἴδιον. Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ ἱπλόται, ὅσα καὶ ἂν ἔχουν παράπονα κατὰ τοῦ κυριάρχου των, ἐρεθίζονται ὅταν βλέπουν τὸν ὄχλον ἐγειρόμενον ἐναντίον του. Ἡ ἀριστοκρατία τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Γερμανίαν εἶχαν κατὰ τὰ τε-

¹ Σ. Μ. Γνωστὸν ὅτι οἱ ἀδελφοὶ Σλέγκελ εἶνε τρόπον τινὰ οἱ αἰσθητικοὶ ἀπολογηταὶ τοῦ ρωμαντισμοῦ, τοῦ ὁποῦ τὴν ἐκκόλαψιν ὑπεβοήθησαν.

λευταῖα ἔτη πολλὰς αἰτίας πραγματικὰς νὰ εἶνε ἐν ταραχῇ. Ὅπως καὶ ἄλλοτε εἶπα, ὁ Γκαϊτε ὁμοίωζε πρὸς τὸν Λουδοβίκον ΧΙ', ὁ ὁποῖος ἐπίεζε τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἀνύψωνε τὴν κατωτέραν τάξιν. Ὁ Γκαϊτε ἐφοβεῖτο κάθε πρωτότυπον συγγραφέα ὀλίγον ἀποφασιστικόν· ἐγκωμίαζε κ' ἐπαινοῦσε ὅλα τ' ἀσήμαντα πνεύματα· ὤθησεν ἀκόμη τὰ πράγματα εἰς τὸ σημεῖον, ὥστε τὸ νὰ εἶνε ἐγκωμιασμένος ἀπὸ τὸν Γκαϊτε κανεὶς, ἥτο ἓνα δίπλωμα μετριότητος.

Ὅπως εἶπα, δὲν ἔλειψεν ἡ δυσμένεια πρὸς αὐτὴν τὴν μεγάλην δρῦν, τὸν Γκαϊτε, καὶ δυσμένεια μάλιστα ἀνάμικτος μὲ πικρίαν. Ἄνθρωποι τῶν πλέον ἀντιθέτων ἰδεῶν ἠνώθησαν ἐναντίον του. Οἱ γέροντες πιστοί, οἱ ὀρθόδοξοι, ὠργίσθησαν διότι στὸν κορμὸν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου δένδρου, δὲν εὐρίσκετο οὔτε μία φωλεὰ μὲ κάποιαν εἰκονίσαν ἁγίου, ἐκεῖ ποῦ κ' αἱ δρυάδες τῆς ἀρχαιότητος ἐπαιζαν κ' ἐχώρευαν καί, ὅπως ὁ ἅγιος Βονιφάτιος, ἐκτύπησαν μὲ τὸν ἱερὸν πέλεκυν προθύμως **τῆ γριὰ μαγεμένη βελανιδιά**. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς νέας πίστεως, οἱ ἐλευθεροφρονες, ὠργίζοντο πάλιν διότι δὲν ἦτον ἓνα δένδρον ἐλευθερίας, ἐπειδὴ τοὺς ἦτον ἀδύνατον νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν διὰ τὴν κατασκευὴν ὁδοφράγματος. Τὸ δένδρον ἦτον πολὺ ὑψικόρμον πράγματι καὶ δὲν ἤμποροῦσαν ν' ἀπιθώσουν κόκκινην σκούφιαν εἰς τὴν κορυφὴν του, οὔτε νὰ χορεύσουν τὴν καρμανιόλαν εἰς τὴν σκιάν του. Ὁ πολὺς κόσμος τὸ ἐτιμοῦσε διὰ τὴν ὠραιότητά του, διότι τὸν ἐγέμιζε μὲ τ' ἀρώματά του, διότι οἱ κλάδοι του ἐσηκώνοντο τόσον θαυμαστά πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τόσον ὑψηλὰ, ποῦ τὰ ἄστρα ἐφαίνοντο νὰ εἶνε οἱ ὄρμιοι χρυσωμένοι καρποὶ τούτου τοῦ δένδρου.

Ἡ πρὸς τὸν Γκαϊτε δυσμένεια ἀρχίζει μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν «ψεύτικων χρόνων ταξιδιοῦ» ποῦ ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1821 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Χρόνια ταξιδιῶν τοῦ Βίλελμ Μάϊστερ» ὀλίγον καιρὸν ἕστερ' ἀπὸ τὴν παρακμὴν τῶν Σλέγκελ. Ὁ Γκαϊτε εἶχεν ἀναγγεῖλει, ὑπ' αὐτὸν τὸν τίτλον, συνέχειαν τῶν χρόνων τῆς μαθητείας τοῦ Βίλελμ Μάϊστερ, καί, κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, ἡ συνέχεια αὐτῆ ἐφάνη συγχρόνως μὲ τὴν φιλολογικὴν παρωδίαν, ὅπου ὁ παρωδῶν εἶχεν ἀπομυμηθῆ¹ ὑπερβολικὰ ὄχι μόνον τὸν τρόπον τοῦ γράφειν τοῦ Γκαϊτε, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἥρωος, εἰς τὸ πρότυπον μυθιστόρημα, ὀνομαζομένου Μάϊστερ. Ἡ πιθικιστικὴ αὐτῆ μιμητικότης δὲν ἐφάνερον μόνον πνεῦμα πολὺ, ἀλλὰ προσέτι καὶ ἓνα μεγάλο τάκτ καί, καθὼς ὁ συγγραφεὺς ἤμπόρεσεν ἐπὶ ἓνα διάστημα νὰ φυλάξῃ τὸ ἀνώνυμόν του παρὰ τὰς ματαίας προσπάθειάς πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ὀνόματός του, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ διηγέθη κατὰ μοναδικὸν τρόπον. Ἐμαθάν ἐπὶ τέλους, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἦτον ἓνας ἐπαρχιώτης ὑπουργός, τελείως ἄγνωστος, ὀνόματι Pusthucken, ὄνομα τὸ ὁποῖον γαλλιστὶ σημαίνει «ὄμ-

λέττα φουσκωτή» καὶ τὸ ὁποῖον φανερώνει ἀρκετὰ καλὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ συγγραφέως. Τοῦτο δὲν ἦτο παρὰ ἡ παλαιὰ εὐσεβιστικὴ ἄλμη φουσκωμένη εἰς ἓνα πάμφλωγα αἰσθητικὸν ἐναντίον τοῦ Γκαίτε. Εἰς αὐτὸ τὸ βιβλίον τοῦ προσῆπτον τὴν κατηγορίαν ὅτι τὰ ποιήματά του δὲν εἶχαν ἠθικὸν σκοπὸν, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ δημιουργῇ χαρακτῆρας εὐγενεῖς, ἀλλὰ μόνον μορφὰς κοινὰς. Τοῦναντίον, ὁ Σχίλλερ δὲν εἶχε παρουσιάσει παρὰ μόνον χαρακτῆρας ἰδανικοὺς κ' ἐξηραμένους, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἦτο μεγαλύτερος ποιητής.

Τὸ τελευταῖον σημεῖον, τὸ ὅτι δηλ. ὁ Σχίλλερ ἦτο μεγαλύτερος ποιητὴς ἀπὸ τὸν Γκαίτε, ὑπῆρξεν ἡ κυριωτέρα αἰτία νὰ γεννηθῇ τὸ βιβλίον αὐτό. Τοὺς κατέλαβεν ἡ μανία νὰ συγκρίνουν τὴν παραγωγὴν τῶν δύο ποιητῶν καὶ αἱ γινῶμαι ἐδιχάσθησαν. Οἱ Σχιλλερικοὶ ὠχυρώθησαν ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἠθικότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν ἐνὸς Μὰξ Πικολόμινι, μιᾶς Θέκλας, ἐνὸς μαρκησίου δὲ Πόζα καὶ ἄλλων ἠρώων τοῦ Σχιλλερικοῦ θεάτρου, ἐνῶ τὰ πρόσωπα τοῦ Γκαίτε Φιλίνα, Μαργαρίτα, Κλαίρη καὶ ἄλλαι θελκτικαὶ δημιουργίαι, ἀνεκρηύχθησαν ὡς τύποι ἀνηθικῶν γυναικῶν. Οἱ Γκαίτικοὶ ὠμολογοῦσαν, μειδιῶντες, ὅτι τὰ πρόσωπα αὐτὰ, καθὼς καὶ ἄλλα, δὲν ἐδείχνοντο μὲν ὑπὸ μορφῆν ἠθικὴν, ἐν τούτοις ἡ διάδοσις τῆς ἠθικῆς, ποῦ ἀπαιτοῦσαν ἀπὸ τὸν Γκαίτε, δὲν ἦτο βέβαια ὁ ἀληθινὸς σκοπὸς τῆς τέχνης· διότι εἰς τὴν τέχνην δὲν ὑπάρχει σκοπὸς περισσότερο παρὰ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ παντός, ὅπου ὁ ἄνθρωπος δυσκόλως διακρίνει τὸ μέσον ἀπὸ τὸν σκοπὸν· ἡ τέχνη, ὅπως καὶ τὸ σύμπαν, δὲν ὑπάρχει παρὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔλεγαν, τὸ σύμπαν μένει διαρκῶς τὸ αὐτό, ἂν καὶ εἰς τὰς κλίσεις τῶν οἱ ἀνθρωποι διαφέρουν ἀκαταπαύστως, ἐπομένως ἡ τέχνη ὀφείλει νὰ μένη ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν ἠθικὴν, ἡ ὁποία ἀλλάζει ἐπὶ τῆς γῆς, μόλις μία νέα θρησκεία διώξῃ μίαν ἀρχαιοτέραν. Πράγματι, ὅπως μετὰ τὴν διάδοσιν ὀλίγων αἰῶνων σχηματίζεται συνήθως μία νέα θρησκεία στὸν κόσμον καὶ καθὼς τότε εἰσάγεται μία νέα ἠθικὴ καὶ δεσπόζει ἐπὶ τῶν ἠθῶν, κάθε ἐποχὴ θ' ἀνεκρήρυττεν αἰρετικὰ καὶ ἀνήθικα τὰ ἔργα τοῦ παρελθόντος, ἂν πρὸς στιγμὴν τὰ ἔκρινε σύμφωνα μὲ τὴν ἠθικὴν τοῦ συρμοῦ. Μερικοὶ καλοὶ χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι καταδικάζουν ὡς πρᾶγμα διαβολικὸν τὴν σάρκα, αἰσθάνονται πάντοτε ζωηρὰν ἀποστροφὴν τὰς εἰκόνας τῶν Ἑλλήνων θεῶν· εὐσεβεῖς μοναχοὶ εἶχαν ἀποθέσει κάλυμμα ἐπάνω εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἀφροδίτην· εἰς τὸν καιρὸν μας ἀκόμη βλέπομεν νὰ προσκολλοῦν εἰς τὴν γυμνότητα τῶν ἀγαλμάτων ἓνα γελοῖον φύλλον ἀμπέλου· ἓνας κουάκερος ἐθυσίασεν ὅλην τὴν πατρικὴν κληρονομίαν του διὰ ν' ἀγοράσῃ καὶ νὰ καύσῃ τοὺς ὠραιότερους μυθολογικοὺς πίνακας τοῦ Jules Romain. Ἀληθινά! ἀξίζε ν' ἀνέλθῃ

στοὺς οὐρανούς καὶ νὰ μαστιγῶνεν' ἐκεῖ καθ' ἐκάστην. Μία θρησκεία, ἡ ὁποία θὰ ἤθελε νὰ θέσῃ τὸν θεὸν εἰς τὴν ἕλνν καὶ ἡ ὁποία κατ' ἀκολουθίαν θὰ ἐθεωροῦσε ἱερὰν τὴν σάρκα, εἰσερχομένη εἰς τὰ ἦθη θὰ ἐδημιουργοῦσε μίαν ἠθικὴν, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ εἶχαν ἀξίαν παρὰ μόνον ἐκεῖνα τὰ ἔργα, ποῦ δοξολογοῦν τὴν σάρκα, καὶ θ' ἀπέρριπτεν ὡς ἀνήθικα ὅλα τὰ δημιουργήματα τῆς χριστιανικῆς τέχνης, τὰ κηρύσσοντα τὴν καταδίκην τῆς ἕλνν. Ἀλλὰ καὶ ἀκόμη περισσότερο: ὄχι μόνον ἡ ἠθικὴ ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶν' ἀλλάζει, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἠθικὰ εἰς τὸν ἓνα τόπον, εἶνε ἀνήθικα ἀλλοῦ. Ἔτσι αἱ τέχνημας τοῦ σχεδίου ἐξεγείρουν τὴν φρίκην ἐνὸς πιστοῦ Μουσουλμάνου· καί, πάλιν, ἀντικείμενα ποῦ περνοῦν ὡς ἀθώοτατα εἰς ἓνα χαρῆμι ἀνατολικόν, εἶνε ἀντικείμενα σκανδάλου διὰ τὸν Χριστιανόν. Εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου τὸ ἐπάγγελμα τῆς χορευτρίας δὲν εἶνε καταδικασμένον ἀπὸ τὰ ἦθη, τὸ δράμα Vasantasena, τοῦ ὁποίου ἠρωὶς εἶνε μία κόρη χαρᾶς καὶ ὀργίων, δὲν θεωρεῖται ἀνήθικον. Ἄν τὸ δράμα παριστάνετο εἰς τὸ Γαλλικὸν θέατρον, ὅλος ὁ κόσμος θὰ ἐφώναζεν ὅτι εἶνε ἀνήθικον· αὐτὸς ὁ ἴδιος κόσμος, ὁ ὁποῖος κάθε ἡμέραν βλέπει εὐχαρίστως δράματα, ἀθεμίτων ἐρώτων, τῶν ὁποίων ἠρωῖδες εἶνε νεαραὶ χῆραι, ποῦ καταλήγουν εἰς τὸ νὰ ξαναπανδρεύονται εὐθύμως ἀντὶ νὰ καίωνται μὲ τοὺς πεθαμένους συζύγους τῶν, ὅπως τὸ ἀπαιτῇ ἡ ἠθικὴ τῶν Ἰνδῶν.

Δὲν ἔχω καμμίαν διαφωνίαν μὲ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Γκαίτε, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰς ὑψηλάς των βλέψεις διὰ τὴν τέχνην, τὴν θέτουν τόσον ὑψηλὰ καὶ κάμνουν τρόπον τινὰ ἓνα δεύτερον κόσμον, κάτωθεν τοῦ ὁποίου κινοῦνται ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ, αἱ θρησκείαι καὶ αἱ ἠθικαὶ τῶν ἀνθρώπων, ποῦ τόσον ἀλλάζουν καὶ τόσον ἔχουν κίνησιν· ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπιδοκιμάζω διόλου, ὅταν ἀναχωροῦν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν διὰ νὰ κηρύξουν τὴν τέχνην ὡς τὸ ὑψηλότερον πρᾶγμα, ἀφίνοντες κατὰ μέρος τὸν πραγματικὸν κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ πρώτη θέσις.

Ὁ Σχίλλερ εἶνε πολὺ περισσότερο δεμένος μ' αὐτὸν τὸν κόσμον παρὰ ὁ Γκαίτε· καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐποψίν τοῦ ὀφείλομεν ἐπαίνους. Τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ τοῦ τὸν κατέλαβε ζωηρῶς αὐτὸν τὸν μεγάλον Φρειδερίκον Σχίλλερ. Ἐπάλαισε μαζί του· ἐπιέσθη ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν, τὸν ἠκολούθησεν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐκράτησε τὴν σημαίαν του καὶ εἶνε αὐτὴ ἡ ἴδια σημαία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἠγωνίσθησαν μὲ τόσον ἐνθουσιασμὸν ἀπὸ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ Ρήνου. Ὁ Σχίλλερ ἔγραψε διὰ τὰς μεγάλας ιδέας τῆς Ἐπαναστάσεως· κατέστρεψε τὰς διανοητικὰς Βασιλλίλλας, εἰργάσθη εἰς τὸν μέγαν τούτον ναὸν τῆς ἐλευθερίας, ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ περικλείσῃ ὅλα τὰ ἔθνη ἀδελφωμένα· ὑπῆρξε κοσμοπολίτης. Ὁ Σχίλλερ ἐνεφανίσθη μὲ τὸ μῦθος αὐτὸ κατὰ τοῦ παρελθόντος, τὸ ὁποῖον βλέπομεν εἰς τοὺς

«Ληστής», όπου δείχνεται μικρός Τυτάν κατεργάρης, διαφυγών από τὸ σχολεῖον καὶ ὁ ὁποῖος τρέχει νὰ σπάσῃ τὰ τζάμια τοῦ μεγάλου Διός· ἐτελείωσε μὲ αὐτὴν τὴν ἀγάπην του διὰ τὸ μέλλον, ἢ ὁποῖα ἀναφαίνεται ἤδη εἰς τὸν Δὸν Κάρλον, ὡς ἓνας ἀνθῶν· εἶνε αὐτὸς ὁ ἴδιος μαρκήσιος Δὲ Πόζα, προφήτης συγχρόνως καὶ στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται δι' ὅ,τι ἐπροφήτευσε καὶ ὁ ὁποῖος κάτω ἀπὸ τὸν Ἰσπανικόν του μανδύαν, φέρει τὴν πλέον εὐγενῆ καρδίαν, ἀπὸ ὅσας ἠγάπησαν καὶ ὑπέφεραν ποτὲ εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ὁ προφήτης, ὁ δημιουργὸς ἐδῶ, ὁμοιάζει πρὸς τὸν θεόν, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ κατ' εἰκόνα του. Ἄλλ' ἂν ὁ Κάρολος Μουρ καὶ ὁ μαρκήσιος Δὲ Πόζα εἶνε ὅλος ὁ Σχίλλερ, ὁ Γκαῖτε ὁμοιάζει πρὸς τὸν Βέρθερόν του, πρὸς τὸν Βίλελμ Μάϊστερ, πρὸς τὸν Φαῦστόν του, ὅπου ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ μελετήσῃ τὰς φάσεις τοῦ πνεύματός του. Ἐὰν ὁ Σχίλλερ ρίπτεται κυριολεκτικῶς εἰς τὴν ἱστορίαν, ἔὰν ἐνθουσιάζεται διὰ τὰς κοινωνικὰς προόδους τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἄδη τὰ χρονικὰ τοῦ κόσμου, ὁ Γκαῖτε βυθίζεται εἰς τὰ ἀτομικὰ του συναισθήματα ἢ στὴν τέχνην ἢ στὴν φύσιν· ὁ Γκαῖτε ὁ πανθειστής, ὠφείλε ν' ἀσχοληθῆ ὡς περὶ κυρίας ὑποθέσεως μὲ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν καὶ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν του μαζὶ μὲ τὰ ποιήματά του, πρὸκεινται αἱ ἐπιστημονικαὶ του ἀνακαλύψεις.

Ἡ ἀδιαφορία του ἦτον συγχρόνως ἓν ἀποτέλεσμα τῆς πανθειστικῆς του ἀντιλήψεως τοῦ παντός. Ἐὰν ὁ θεὸς εἶν' «ἐν παντί», εἶνε ἀδιάφορον ὁλότελα μὲ ποῖον πρᾶγμα θ' ἀσχοληθῆς, μὲ σύννεφα ἢ μὲ ἀρχαίους λίθους, μὲ τραγούδια λαϊκὰ ἢ μὲ σκελετοὺς πιθήκων, μὲ ἀνθρώπους ἢ μὲ κωμωδούς. Ἀλλὰ ὁ θεὸς εἶνε ὡσαύτως εἰς τὴν κίνησιν, εἰς τὴν ἐνέργειαν, εἰς κάθε ἐκδήλωσιν, εἰς κάθε καιρόν· ἡ ἱερά του πνοὴ κινεῖ τὰ φύλλα τῆς ἱστορίας, ποῦ εἶνε τὸ ἀληθῶς θεῖον βιβλίον· καὶ τοῦτο εἶνε ποῦ ἠσθάνθη καὶ ὑπώπτευσεν ὁ Φρειδερίκος Σχίλλερ· ἔγραψε τὴν χειραφεσίαν τῶν Κάτω Χωρῶν, τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον, τὴν Αὐρηλιανὴν Παρθένον, καὶ τὸν Γουλιέλμον Τέλλον.

(Συνέχεια)

Μετάφρ. Ἄρ. Γ. Κ.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΟΝΕΤΤΑ

Η ΔΙΝΗ

Προσμέναμε ἀπὸ τὸ βουνὸν τὸ χαῖρε σου, ὦ Σελήνη,
ποῦ ἡ βάρκα θὰ ἐφτερώνετο στὴν ἐντρομν ὀρμὴ της
μὲς στὴν πλατιὰ κουφόβρασιν ἀπ' τῆς νυχτιᾶς τὴν δίνη,
τὸ ἀγνωστο στὴν ἀόριστν ποῦ ἐζήταε βούλησί της.

Καὶ τὰ κουλιὰ μᾶς ἔφερναν· ψηλὰ ὁ ἀποσπερίτης
πάνω ἀπ' τὸν λόφον τὸν ὀρθὸν τοῦ λιμανιοῦ εἶχε μείνη
σὲ μίαν θερμὴν ὀπάλλινν γαλήνην, ποῦ ἡ πνοή της
στὴν θάλασσα ἐξεχύνετο ὅπως σὲ ὀργίων κλίνη.

Τὸ φέγγος χλωμοῦ καντηλιοῦ· μία σάλπιγγα κινδύνων
ἐκρύγαζ' ἐξοπίσω μας σὲ μίαν ἀνίερν νίκη,
καὶ καθὼς ἔπεφτε τὸ φῶς ὀλίγο τῶν ἀκτίνων

Στοῦ ἀκρογιαλιοῦ τὰ ὀλόπικνα στὴν ἀμμουδιὰ τὰ φύκη,
ποῦ ἡ φουσκοθαλασσιὰ βαριά στὴν βράσι της ξεβράζει,
ἡ βάρκα μας στοῦ λιμανιοῦ τὴ σκέπη μᾶς ἀράζει.

ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ ΓΑΛΗΝΗ

Ἐνα καράβι φαίνεται ἐμπρὸς εἰς τὰ νησάκια,
ἐκεῖ ποῦ ἀνοίγεται ὁ ἀψὺς ὁ κόλπος στὸ μπουγάζι,
—μ' ἓναν γοργότατον ρυθμὸν τὸ κύμα μᾶς ξεβράζει
τὴ βάρκα μας ποῦ σχίζει ὀρθὴ τοῦ θείου νεροῦ τ' αὐλάκια.

Καὶ στὸ ἀκρογιαλί ἀπόμακρα τινάζουν τὰ καμάκια
οἱ ψαροκυνηγοί· ἡ ψαριά στοὺς χτύπους τῶν σπαράζει
κι' ἄλλοι ἀπὸ πέρα στίς ἀπλῆς ψαρόδαρκες τὰ δοιάκια
στρήβουν πρὸς τὴν ἀκρογιαλιά τὸ κύμα ὡς τοὺς τινάζει.

Ὁ ἥλιος πέφτει σὲ χλωμὴν ἀρχαίου θριάμβου δύσι
καὶ ἡ τελευταία του ματιὰ προτοῦ εἰς τὴν νύκτα σβύση,
βλέπει τὸ ψηλοπύργωτον καράβι στὸ λιμάνι

Νὰ μπαίνει πρὸ θριαμβικὰ κι ἀπ' τὸ βασίλειμά του,
ποῦ καθὼς πέπλωμα πυκνὸν στὰ οὐράνια ἐπάνω φθάνει
κλείνει τὸ μάτι του ἥσυχα μὲ μίαν πνοὴν θανάτου.

ΕΝΑΣ ΛΟΦΟΣ ΤΟΥ ΚΟΡΥΔΑΛΟΥ

Αὐτὸς ὁ λόφος τὰ δεντρά στεφάνι του ἔχει βάλῃ
καὶ μέσα στὸ στεφάνι του ἔν' ἄσπρο ἐρημοκλῆσι
πρῶτην κορφήν ποῦ χαιρετάει ὁ ἥλιος σὰν προβάλλῃ
καὶ τελευταίαν ποῦ φιλεῖ σὰν γείρη πρὸς τὴν δύσι.

Τὸ ἄσπρο τοῦ ἐρημοκλῆσιου καὶ τὸ ἀπλωτὸ κοράλλι
πρὸς τὸ μακάριο ἀπόβραδον ὁ νότος σὰν φυσήσῃ
στοῦ λόφου τὰ πευκόδεντρα παῖ πάρῃ ἀγάλι ἀγάλι
τὴν πράσινή τους μυρουδιά στὰ γύρα νὰ σκορπήσῃ,

Τὸ ἄσπρο χρῶμα τὸ ἀπαλὸν τοῦ ἐρημοκλῆσιου καὶ τὸ ἄλλο
τοῦ δυσμικοῦ θριάμβου ἀργά, ἀργότατα σαστίζουν
τὴν πρασινόχλωμη θωριά τοῦ λόφου καὶ εἰς τὸ σάλο

Ἄργα γεννώμενον ἄλλοῦ πίσω ἀπ' αὐτὸν τὸν λόφον
τὴν ἀερίνην τους τὴν ζωὴν ἀόριστη βυθίζουν
στὸν ἀπαλὸν ἀπὸ ψηλὰ τὸν μουσικὸν τὸν ζόφον.

Ἀριστοτέλης Καμπάνης

ΠΟΘΟΣ

ὦ, πότε θάλθης, ἄνοιξῃ, κ' ἐσύ, καλέ μου Ἀπρίλῃ,
Ν' ἀνοίξης σὲ ἀνδονολαλιὰς τῶν κορασιῶν τὰ χεῖλην·
Ἡ χάρι σου τὴν πρώτην μας χαρὰ νὰ ξαναφέρῃ
Σὰν πιούμε τῆς αὐγούλας σου πολύδροσο τὸ ἀέρι.

Σὰν φυλλουριάσουν τὰ δεντρά κ' οἱ ροδανθοὶ μυρίσουν,
θέλω νὰ ἰδῶ τοὺς κάμπους μας λουσμένους μὲς στὴ δρόσο·
Στὴν κρυοβρυσούλα τῆς πλαγιᾶς ποῦ ἐλαχταροῦσα τόσο,
Τὰ χεῖλην μου τῶν πόθων μου σκοποῦς νὰ κελαϊδήσουν.

Πότε θὰ πάρης, ἄνοιξι, νὰ βγῶ κ' ἐγὼ νὰ τρέξω
Σὲ δάση καὶ σὲ ρεματιὰς ἀγάπη νὰ ζητήσω,
Νὰ κόψω μοσχολούλουδα στεφάνια ν' ἀνθοπλέξω
Τὰ δόλοχρυσά μαλλάκια της νὰν τὰ νυφοστολίσω!

Ν. Χαντζάρας

ΤΡΙΚΥΜΙΑ

Ἡ Μοῖρα δὲν μ' ἐτύλιξε στὰ βρόχια της τὰ μαῦρα,
Καὶ τῆς γαλήνης ἡ βουβὴ δὲν μ' ἐζώσε ἡ πνοή.
Μὲ ἀρπάζει ἐλεύτερον ἐμὲ τῆς τρικυμίας ἡ λαύρα
Καὶ μὲ ἀνυψώνει ἀνάλαφρα σὲ μιὰ ἄγνωστη ζωή.

Τοῦ κεραυνοῦ ἡ φλογόφτερη μὲ συνεπαίρνει ζάλη
Καὶ τῆς βροχῆς τὰ δόδροσα κ' ἐρωτικὰ φιλιὰ.
Καὶ σὰν ἀπλώνεται ἡ νυχτιὰ φωλιάζω ἀγάλι—ἀγάλι
Στὴ μαγικὴ κι' ἀερίνη ἐνὸς σύγνεφου σπηλιά.

ΕΣΤΙΑΔΕΣ

Πέρα ἀπ' τὰ μαῦρα σύννεφα τῶν πόνων,
Κι' ἀπ' τῶν παθῶν τὴν τρικυμία πέρα
Ἔλα, ὦ Ζωή! Στὸ ἀπάτητο ἄλσος θὰ σὲ φέρω,
Τὸ μυστικὸ, στὰ δόδοθα τῆς φύσης,
Ποῦ ἀτέλειωτη γαλήνη τὸ σκεπάζει
Καὶ τὸ φυλᾶνε ἀμίλητες Παρθένες,
Οἱ Ἐστιάδες. Μελανόπεπλη ὡς εἶσαι,
Κι' ὡς μιὰ λαχτάρα κρύφια σὲ ταραίζει,
Ἡ Νύχτα γι' ἀδελφὴν της θὰ σὲ πάρῃ,
Καὶ θ' ἀπομείνῃ σιωπηλὴ ἐμπροστά σου.

Ἔλα. Σιγὰ περπάτειε μὴν ξυπνήσης
 Τίς λευκὲς Ἔστιάδες ποῦ μαρμαρωμένες
 Ἄκόμα τίς φυλάει τῆς θεᾶς ἢ χάρις.
 Ἔλα, κί ᾗς μὴν θροήσῃ οὐδ' ὅσο
 Μιά μέλισσα ἀπαλοθροεῖ στὴ γῦρι
 Τῶν λουλουδιῶν, τὸ ἀλαφροπάτημά σου.

Μέλισσα ἐσύ, ὦ ἔλα νὰ ρουφήξῃς
 Τὸ ἀγνὸ τὸ μέλι, ποῦ ἔχω σου φυλάξῃ,
 Σὲ κάποια λήκυθον ἀπόκρυφῃ, ἀγιασμένη,
 Στῆς θυσίας τῆ λήκυθο, ὦ τὸ πανηγῦρι,
 Ποῦ ἀπ' τῶν ἐτιῶν τὴ θλίψῃ πέρα μᾶς προσμένει,
 Τὸ θεῖο πανηγῦρι! Μὲ τὰ κρουσταλλένια,
 Τὰ δλόμαυρά του μάτια ᾗς μὲ κυττάξῃ
 Τὸ ἄγριο σκοτάδι. Ἐγὼ εἶμ' ἐδῶ μαζί σου,
 Ὡ Ζωή, μαζί σου κρύφια μου ἐρωμένη!

Στὰ πόδια τοῦ βωμοῦ τὰ μαρμαρένια,
 Ποῦ ὁ ἱερὸς ὁ κισσὸς σφιχταγκαλιάζει,
 Καὶ κάτω ἀπ' τοῦ αἰωνίου πυρὸς τὴ φλόγα
 Βουβοὶ θὰ γείρουμε. Τὰ λευκὰ χέρια
 Ἄλικά ᾗς βάψῃ ἢ αἱματηρὴ θυσία!

Τῶν ψηλῶν δένδρων τ' ἄσειστα τὰ φύλλα
 Τώρα ᾗς ταράξῃ μιὰ ἄγρια ἀνατριχίλα
 Κί ἢ θεία φρίκη πέρα ἐκεῖ ᾗς ξυπνᾷ
 Τῶν ἄγγιχτων παρθένων τὴ γαλήνη.
 Μαζί σου, ὦ ζωή, τὸ ἀπάτητο ἄλσος
 Ὁ βέβηλος ἐγὼ θάν τὸ πατήσω!

Γ. Μαύτας

ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟ ΠΟΙΗΤΗ

Τὸ στεφάνι ποῦ γύρω στὸ κεφάλι σου γέρνει,
 Καὶ τ' ἀστέρι τοῦ Ὀνείρου ποῦ στὸ μέτωπο λάμπει,
 Ἄπ' τὸ νοῦ σου ἀχτίδες ὀλοζώντανες πέρνει,
 Κί ἑνὸς κόσμου φωτίζει τὰ τρισκότιδα θάμπη.

Ξεχασμένη κί ἐγὼ στῆς Ζωῆς τὸ βασίλειο,
 Γονατίζω ἔμπροστά σου καὶ τὸ χέρι ἀπλόνω
 Στοῦ ἀχνοῦ σου μετώπου τὸν τρισάχτιδον ἥλιο
 Ποῦ μοῦ φέγγει καὶ δείχνει τὸν ἀκοίμητο Πόνο.

Καὶ μαζεύω χλωμὴ μὲ τ' ἀδύνατο χέρι,
 Ὅσα φύλλ' ἀπ' τὸ Στέμμα σοῦ σωριάζουν τὰ χρόνια,
 Κί ἀγκαλιάζω τὸν Πόνο ποῦ μοῦ δείχνει τ' ἀστέρι
 Τοῦ Ὀνείρου, ποῦ μόνο θεὸ νὰ λάμπῃ αἰώνια!

Αἰμυλία Κούρτελη

ΣΤΙΧΟΙ

Ἀριερώνονται στὸν ποιητὴν **Λάμπρον Πορφύραν.**

ΠΘΟΣ ΑΡΡΩΣΤΟΥ

— Στοῦ ὄνειρου νὰ μ' ἀράξῃς τὸ λιμάνι
 βαρκάρη, νὰ λουστῶ μέσ' στὰ νερά του,
 ποῦ εἶνε τ' ἀγριοπούλια καπετάνοι
 στ' ἀφροκαράδια τοῦ γλαυκοῦ κυμάτου,
 νὰ νοιώσω γιὰ στερνὴ φορὰ τὴν ἀναγάλια
 σὰν θάρχεται τὸ ῥίγος τοῦ θανάτου.

ΝΥΧΤΙΟ

Κάθε νυχτιὰ στὸ θλιβερὸ παράθυρο
 ποῦ τὸ φιλοῦνε τῶν ἀνθῶν τὰ χεῖλη,
 ξανοίγω σε νὰ λάμπῃς, ἀγγελόμορφῃ,
 σὰν τ' ἄρρωστο τῆς κάμαρας καντῆλι.

Τότε ἢ Χαρὰ τὴν πάναγνη φτεροῦγά της
 σὰν ἅγιο φῶς, μέσ' στὴν ψυχὴ μου ἀπλώνει,
 καὶ κελαῖδεῖ τὸ ἀφάνταστο τραγοῦδι του
 ὁ Πόθος στὴν καρδιά μου, σὰν ἀπδόνι.

Καὶ λέω κί εἶσαι ἢ Μοῖρα ἢ κυβερνήτρα μου
 ποῦ μ' ὀδηγεῖ στὴ στράτα τῆς ζωῆς μου,
 — τ' ἀχνὸ καντῆλι χύνει φῶς στὴν κάμαρα
 κί Ἐσὺ μέσα στὴ νύχτα τῆς ψυχῆς μου.

Ρῶμος Φιλύρας

Ο ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΜΟΥ

(Διήγημα-συνέχεια)

Ἐφθάσαμεν τέλος εἰς τὴν Κρμαϊάν. Εἶχαμεν διαβῆ ἀπὸ τὴν Συμφερούπολιν καὶ διηυθυνόμεθα πρὸς τὸ Γιάλτα. Ἦμουν εἰς μίαν βουδὴν κατὰ πλῆξιν ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τῆς θαυμασίας αὐτῆς γωνίας τῆς γῆς ποῦ ἀπὸ παντοῦ τὴν θωπεύ' ἡ θάλασσα. Ὁ πρίγκηψ ἀνεστέναζεν, ἐθρηνοῦσε καὶ ρίπτων δλόγουρά του μεθυσμένα βλέμματα, ἐπάσχιζε νὰ γεμίση τὸν κενὸν στόμαχόν του μὲ παράξενα φρούτα. Ἡ ἀπόπειρα δὲν ἦτον πάντοτε ἐπιτυχημένη καὶ μοῦ ἔλεγε μ' ἕνα ἦθος κακόν:

— Ἄν τοῦτο μὲ ἀναποδογυρίζῃ, πῶς θὰ πάω πὸ μακριά; Ἔ; Λέγε.

Δὲν εἶχαμεν ποῦ νὰ ἐργασθῶμεν καὶ ἐπειδὴ μᾶς ἔλειπεν ὡς καὶ τὸ τελευταῖον σολδι ν' ἀγοράσωμεν ψωμί, ἐτρεφόμεθα μὲ φρούτα μόνον καὶ μ' ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον. Καὶ ὁ πρίγκηψ Σάρκο ἀρχίζεν ἤδη νὰ μὲ πειράζῃ διὰ τὴν ὀκνηρίαν μου καὶ τὴν ἔλλειψιν πρωτοβουλίας. Καθίστατο ἐνοχλητικὸς ἀλλὰ ἐκεῖνο ποῦ μ' ἐθύμωνε περισσότερο, ἦσαν αἱ διηγῆσεις του ποῦ ἔκαμνε διὰ τὴν καταπληκτικὴν του ὄρεξιν. Εὐρίσκεν ὅτι ἀφοῦ γευματίσῃ τὸ μεσημέρι «μ' ἕνα μικρὸ ἀρνί» καὶ τρεῖς μπουτίλλιες κρασιοῦ, ἤμποροῦσεν ὕστερ' ἀπὸ τρεῖς ὥρας νὰ φάγῃ διὰ τὸ δεῖπνον χωρὶς καμμίαν δυσκολίαν τρία πιάτα σούπας, μίαν χύτραν δλόκληρην ἀρνιοῦ μὲ ρύζι, μίαν μεγάλην ποσότητα κρέατος, διάφορα εἶδη Καυκασιανῶν τροφίμων καὶ νὰ πιῇ ἀμέτρητα.

Μοῦ ὠμιλοῦσεν ἡμέρας ὀλοκλήρου γιὰ τὰ γουστά του καὶ τὰς γαστρονομικὰς του γνώσεις.

Ἐδημηγοροῦσε κάμνων νὰ κροτῇ ἡ γλώσσά του, μὲ τὰ μάτια πυρὰ, τὰ δόντια μυτερὰ καὶ τριζοκοποῦντα, ἀναπνέων καὶ καταπίνων μὲ θόρυβον σὰν πεινασμένος, τὰ σάλιά του ἀναβρῦζοντα ἀψθόνως ἀπὸ τὰ εὐγλωττά του χεῖλη. Καὶ μοῦ ἐνέπνεεν ἀποστροφὴν τὴν ὁποίαν ἀπέκρυπτα μόλις.

Μίαν ἡμέραν, εἰς τὰ περὶχωρα τοῦ Γιάλτα, ἐπίασα δουλειὰ εἰς ἕναν δενδρόκηπον. Ἦτον καιρὸς ποῦ κλαδεύουν. Ἐπῆρα εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ ἡμεροκάματο καὶ ἠγόρασα μὲ δ' αὐτὰ τὰ λεπτά κρέας καὶ ψωμί. Ὅταν ἔφερα τὰ ψώνια μου, ὁ ἰδιοκτήτης μ' ἔκραξε κ' ἔδραμα νὰ τὸν ἀπαντήσω ἐγχειρίζων τὰς προμηθείας μου στὸν Σάρκο, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀρνηθῆ νὰ ἐργασθῇ μαζί μου προφασισζόμενος πονοκέφαλον. Ὑστερ' ἀπὸ μίαν ὥραν ἐγύρισα κ' ἐβεβαιώθην, ὅτι ὁ Σάρκο δὲν μοῦ εἶχε πῆ διόλου ὑπερβολικὰ πράγματα διὰ τὴν ὄρεξιν του. Δὲν εἶχε μείνη οὔτε ψίχalon ἀπὸ ὅ,τι εἶχ' ἀγοράσει. Δὲν ἦτον βέβαια τρόπος καλὸς δι' ἕνα σύντροφόν μου· ὡστόσο δὲν εἶπα τίποτε, πρὸς δυστυχίαν μου, ὅπως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὕστερων.

Ὁ Σάρκο ἐσημείωσε τὴν σιωπὴν μου καὶ τὴν ἐξεμεταλλεύθη κατὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν παρήχθη κατὰ τι ὡσὰν ἐκπληξίς παράλογη. Ἐργαζόμενον κ' ἐκεῖνος ἀρνούμενος ὑπὸ διαφόρους προφάσεις τὴν ἐργασίαν ἔτρωγεν, ἐκοιμάτο καὶ μ' ἐπροπηλάκιζε. Δὲν εἶμαι μαθητὴς τοῦ Τολστόη. Μοῦ ἐφαίνετο γελοῖον καὶ θλιβερόν νὰ βλέπω τὸ ρωμαλέον αὐτὸ παιδί νὰ μὲ κυττάζῃ μὲ ἀπλησίαν ὅταν, κουρασμένος μετὰ τὴν ἐργασίαν, τὸν εὑρισκα εἰς μίαν κώχην ἡσικίου. Ἀλλὰ ὅ,τι ἦτον περισσότερο γελοῖον καὶ περισσότερο θλιβερόν, εἶνε ποῦ ἔβλεπα ὅτι μ' ἐκοροῖδευε ποῦ ἐδόουλεα. Ἐκοροῖδευε διότι ὁ ἴδιος εἶχε μάθῃ νὰ ζητιανεύῃ καὶ διότι τοῦ ἐφαινόμουν ἕνας ἠλίθιος χωρὶς ζώην. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐντρέπετο νὰ ἐπαιτῇ ἐμπρὸς μου· ἀλλὰ ἀργότερα εἰς ἕνα ταταρικὸ χωριὸ ἔκαμε τὰς παρασκευὰς του κάτω ἀπὸ τὰ μάτια μου. Ἐστηρίζετο σ' ἕνα μπαστοῦνι κ' ἐτραβοῦσε τὴν μίαν κνήμην του σὰ νὰ ἐπονοῦσε γνωρίζων καλὰ ὅτι οἱ φιλάργυροι Τάταροι δὲν θὰ ἐδίδαν τίποτε εἰς ἕνα ρωμαλέον παιδί. Ἐσυζητοῦσα μαζί του θέλων νὰ τοῦ δείξω τὸ αἶσχος ἀπὸ πράξιν τοιοῦτου εἶδους. . . Ἐγελοῦσε.

— Δὲν ἤξεύρω νὰ ἐργασθῶ, μοῦ ἀπεκρίνετο κοντολογίης.

Τοῦ ἐδίδαν ὀλιγοστά πάντα. Ἦρχισα νὰ ὑποφέρω. Ὁ δρόμος μου ἦτον πὸ δύσκολος κάθε ἡμέραν κ' αἱ σχέσεις μου μὲ τὸν Σάρκο πλέον ἀνυπόφοροι. Τώρα ἀπαιτοῦσε μὲ ἀγριότητα νὰ ἔχω τὴν φροντίδα του.

— Εἶσο' ἐσὺ ποῦ μὲ ὀδηγεῖς, ὀδήγησέ με λοιπόν! Εἴμπορῶ ἐγὼ νὰ κάμω ἕναν τόσο μεγάλον δρόμον μὲ τὰ πόδια; Δὲν εἶμαι συνηθισμένος. Ἐνδέχεται νὰ πεθάνω ἐξ αἰτίας τοῦ δρόμου. Γιατί μὲ κάμνεις νὰ ὑποφέρω, γιατί θέλεις νὰ μὲ σκοτώσῃς; Τί θὰ γείνη ἂν πεθάνω; Ἡ μητέρα μου θὰ κλάψῃ, θὰ κλάψῃ ὁ πατέρας μου, οἱ σύντροφοί μου θὰ κλάψουν. Πόσα δάκρυα θὰ χυθοῦν γιὰ μένα!

Ἦκουα τὰ λόγι' αὐτὰ χωρὶς ἀπάθειαν. Μία παράξενη σκέψις ἤρχιζε νὰ γλιστρᾷ στὸ μυαλό μου καὶ μ' ἔκαμνε νὰ τὰ ὑποφέρω ὀλα. Κάποτε, ὅταν ἐκοιμάτο, ἐκάθιζα δίπλα του καὶ παρατηρῶν τὸ ἦσυχον καὶ ἀκίνητον πρόσωπόν του, ἐπανελάμβανα μέσα μου, ὡσὰν νὰρχιζα νὰ μαντεύω κατὰ.

— «Σύντροφέ μου... Σύντροφέ μου...»

Καὶ μέσα εἰς τὸν νοῦν μου μία ἰδέα ἐκυριαρχοῦσε κάποτε, ὅτι ὁ Σάρκο δὲν ἔκαμνε παρὰ νὰ ἐξασκῇ τὸ δικαίωμα του ἀπαιτῶν ἀπὸ ἐμὲ μὲ τόσην θέλησιν κ' ἐπιμονὴν νὰ τὸν βοηθῶ καὶ νὰ ἔχω τὴν φροντίδα του. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀπαίτησιν ἐνυπῆρχε χαρακτήρ καὶ δύναμις. Μ' ἐχρησιμοποιοῦσε καὶ ὑποχωροῦσ' ἀπέναντί του σπουδάζων αὐτόν, παρατηρῶν κάθε φρικίαν τῆς φυσιογνωμίας του, προσπαθῶν ν' ἀναπαριστῶ εἰς τὸν νοῦν μου ποῦ θὰ ἐσταματοῦσεν ἡ μανία του νὰ σφετερίζεται τὰ ξένα. Αὐτὸς ἦτον ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του· ἐτραγοῦδοῦσεν, ἐκοιμάτο καὶ μὲ ἐκοροῖδευε ὅταν εἶχεν ὄρεξιν. Συνέβαινε ν' ἀφήσωμεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον διὰ μίαν ἢ δύο ἡμέρας καὶ νὰ λάβωμεν διαφορετικὰς κατευθύνσεις. Τὸν ἐφωδίαζα μὲ ψωμί καὶ λεπτά, ὅταν εἶχα, καὶ τοῦ ἔλεγα ποῦ νὰ μὲ περμένῃ. Ὅταν ἐπανευρισκόμεθα, αὐτὸς ὁ ὁποῖος μὲ εἶχεν ἐγκαταλείψῃ

μέ περιφρόνησιν καὶ μέ ἀγανάκτησιν, μέ ἀντάμονεν εὐθυμος οἶονεὶ θριαμβεύων καὶ μοῦ ἔλεγε γελῶν πάντοτε:

— Ἐσκεπτόμενον ὅτι ἔφυγες μόνος, ὅτι μέ ἐγκατέλιπες, χά! χά! χά!

Τοῦ ἔδιδα νὰ φάγη, τοῦ ὠμίλουσα διὰ τὰς ὠραίας τοποθεσίας ποῦ εἶχα ἰδῆ καὶ μίαν φορὰν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Μπαξεσαράι, τοῦ ἀνέφερα μερικὸς στίχους τοῦ Ποῦσκιν. Δὲν τοῦ ἔκαμαν καμμίαν ἐντύπωσιν.

— Ἐ! Στίχους! . . . Θέλω τραγούδια, ὄχι στίχους. Ἐγνώριζα ἕναν ἄνθρωπον, ἕνα Γεωργιανόν, Μάτο Λεγεάδα, ποῦ ἤξευρε νὰ τραγουδῆ τραγούδια. Τί τραγούδια! Ὅταν ἐτραγουδοῦσε βάι! δάι! δάι! Καὶ δυνατὰ, ἐτραγουδοῦσε πολὺ δυνατὰ σὰν νὰ τοῦ ἔστησαν ἕνα μαχαίρι στὸν λαιμόν! Ἐσκότωσ' ἕναν ξενοδόχον καὶ τὸν ἔστειλαν στὴ Σιθρία.

Εἰς κάθε γυρισμόν μου ἐπιπτα πάντοτε πιὸ κάτω εἰς τὴν ὑπόληψίν του καὶ δὲν ἤμποροῦσε νὰ μοῦ τὸ κρύψη.

Αἱ ὑποθέσεις μας δὲν ἐπῆγαιναν καλὰ. Μόλις ἤμποροῦσα νὰ κερδίξω ἕνα ροῦβλι εἶτ' ἐνάμισυ τὴν ἐβδομάδα καὶ τοῦτο φυσικὰ ἦτον πολὺ ἀνεπαρκὲς γιὰ τοὺς δύο μας. Αἱ ἐλεημοσύναι πρὸς τὸν Σάρκο δὲν μᾶς ἐπέτρεπαν νὰ κάμωμεν καμμίαν οἰκονομίαν. Ὁ στόμαχός του ἦτον ἕνα μικρὸν βράθρον ποῦ ἐκατάπινε τὸ πᾶν — τὸ σταφύλι, τὰ πεπόνια, τὸ παστὸ ψάρι, τὸ ψωμί, τοὺς ξεροὺς καρπούς — καὶ τὸ βράθρον ἔλεγε, ὅτι ἐπλατύνετο μέ τὸν καιρὸν καὶ ἀπαιτοῦσεν ἀδιακόπως ἀφθονωτέρας προσφοράς.

Ὁ Σάρκο μ' ἐβίαζε νὰ ἀφήσωμεν τὴν Κριμαίαν, δυσχυριζόμενος δικαίως, ὅτι ἦτο πλέον φθινόπωρον καὶ ὅτι ὁ δρόμος ἦτον ἀκόμη μακρός. Συνήνεσα. Ἐκτὸς τούτου, εἶχα ἤδη ταξιδεύσει τὸ μέρος αὐτὸ τῆς Κριμαίας, κ' ἐφύγαμεν διὰ τὴν Θεοδοσίαν μέ τὴν ἐλπίδα νὰ κερδίσωμεν ἐκεῖ κάποια χρήματα, ποῦ μᾶς εἶχαν δλότελα λείψῃ. Ἐπρεπεν ἐκ νέου ν' ἀρχίσωμεν τὴν καρποφαγίαν καὶ ν' ἀφήσωμεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὸ μέλλον.

Δυστυχημένο μέλλον. Μὲ τὸ νὰ τὸ περιμένη κανεὶς τόσο ἀνυπόμονα χάνει σχεδὸν ὅλα του τὰ θέλητρα, ὅταν γίνεται τὸ παρόν.

Ἀφοῦ ἐπεράσαμεν τὸ Ἀλούχτα, εἴκοσι βέρστια περίπου ἐσταματήσαμεν διὰ τὴν νύκτα. Ἀπεφάσισα ὁ Σάρκο ν' ἀκλουθῆ τὸ ἀκρογιάλι. Ἦτον μακρύτερα ἀλλὰ ἤθελα ν' ἀναπνέω τὸν ἀέρα τῆς θαλάσσης. Ἀνάψαμεν φωτιά κ' ἐπλαγιάσαμεν σιμά. Ἡ βραδιά ἦτον θεοπεσία. Ἡ θάλασσα θαμβοπράσινη ἐπάλευε μέ τοὺς βράχους ἀπὸ κάτω μας· ὁ γαλανὸς οὐρανὸς ἐσιωποῦσε θριαμβευτικὰ ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας ἐθροοῦσαν γλυκὰ αἰ θάμνοι καὶ τὰ πανεύσσημα δένδρα. Ἡ σελήνη ἤγειρετο. Ἀπὸ τὸ περιέργον φύλλωμα τῶν τσινάρων σκιαὶ ἐπιπτον περιδινόμεναι ἐπάνω στὰς πέτρας. Ἐνα πουλι ἐτραγουδοῦσε δυνατὰ καὶ προκλητικὰ. Οἱ ἀσημένιοι τόνοι του ἐχόνοντο εἰς τὸν ἀέρα, γεμάτον ἀπὸ τὸν θόρυβον τὸν θωπευτικὸν καὶ γλυκὸν τῶν κυμάτων καὶ ὅταν ἔπαυσαν, ἤκούσθη τὸ νευρικὸν κρι-κρί ἐνδὸς ἐντόμου. Ἡ φωτιά ἔλαμπεν εὐθύμως καὶ ἡ φλόγα τῆς ἐφαίνετο νὰ εἶνε μία μεγάλη ἀνθοδέσμη ἀπὸ λουλούδια κίτρινα καὶ κόκκινα. Αὐτὸς πάλιν ἐξυπνοῦσε τοὺς ἴσκιους, ποῦ ἐχόρευαν χαρούμενα γύρω μας, ὡς ἀν κάμνοντες ἐπί-

δειξιν τῆς ζωηρότητός των ἐμπρὸς εἰς τὰς βραδείας σκιας τῆς Σελήνης. Εἰς τὸν ἀέρα ἀντηχοῦσαν ἐνίοτε παράξενοι ἤχοι. Ὁ εὐρὺς δριζῶν τοῦ νεροῦ ἦτον ἐρημις, ὁ οὐρανὸς ἀνέφελος κ' ἐσεκόμουν εἰς τὸ ἄκρον τῆς στερεᾶς παρατηρῶν τὸ ἄπειρον, αὐτὸ τὸ γοητευτικὸν πρόβλημα. Μεθυσμένος ἀπὸ τὴν μεγαλοπρεπῆ ὠραιότητα τῆς νυκτός, διελούμην εἰς μίαν θαυμαστὴν ἀρμονίαν χρωμάτων, ἤχων καὶ ἀρωμάτων τὸ φοβισμένον αἶσθημα διὰ μίαν σεβαστὴν παρουσίαν μοῦ ἐγέμιζε τὴν ψυχὴν, ἡ καρδίᾳ μου ἔπαυε νὰ κτυπᾷ, τόσοσ ἡ χαρὰ μου τῆς ζωῆς ἦτον μεγάλη.

Αἰφνης ὁ Σάρκο ἐγέλασε διακόπτων.

— Χά! Χά! Χά! Τί ζφώδη μορφὴν ποῦ ἔχεις καὶ μένε! Ταμάμ βώδι. Χά! Χά! Χά!

Ἐτρόμαξα ὡς ἀν ὁ κεραυνὸς νὰ εἶχεν ἀστράφει ἐπάνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴν μου. Ἀλλὰ τόσο τὸ χειρότερον. Ἦτον κατεργάρης ἴσως, ἀλλὰ πόσον μέ ἐταπεινῶνε! Ὁ Σάρκο ἐδάκρυζεν ἀπὸ τὰ γέλοια· ἐγὼ αἰσθανόμενον τὸν ἑαυτὸν μου ἔτοιμον νὰ κλάσῃ — δι' ἄλλον λόγον. Εἰς τὸν λαιμόν μου αἰσθανόμουν κάτι σὰν πέτρα· δὲν ἤμποροῦσα νὰ δμιλῶ καὶ τὸν ἐβλεπα μέ τρελλὰ μάτια, πρᾶγμα ποῦ τοῦ ἐπηύξανε τὴν ἰλαρότητα. Ἐστρεφογύριζε στὸ χῶμα σφιγγων τὴν κοιλιὰ του κ' ἐγὼ δὲν ἤμποροῦσα νὰ γυρίσω ἀπὸ τὴν προσβολὴν ποῦ μοῦ εἶχε προσγίγη. Ἡ προσβολὴ ἦτον φοβερὰ καὶ τὰ ὀλίγα πρόσωπα, τὰ ὅποια ἐλπίζω θὰ τὴν ἐννοήσουν — διότι αὐτὰ τὰ ἴδια ἐπέρασαν ἀπὸ συγκινήσεις ἀναλόγους, — θὰ αἰσθανθοῦν ἐκ νέου νὰ βαραίνῃ ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν των αὐτὸ τὸ βάρος.

— Παῦσε! τοῦ εἶπα, μέ θυμόν.

Ἐτρόμαξεν, ἀνεπήδησεν, ἀλλὰ δὲν ἤμπόρεσε νὰ σταματήσῃ. Ὁ παροξυσμὸς τοῦ γέλωτος τὸν κατεῖχε· ἐφοῦσκωνε τὰ μάγουλα, ἔστρεφε τὰ μάτια καὶ ἤστραπτεν ἀκόμη. Εὐθύς, ἐσηκώθη καὶ ἀπεμακρύνθη ἀπὸ σιμά του. Ἐπεριπάτησ' ἀρκετὰ, χωρὶς σκέψιν, χωρὶς συνείδησιν, γεμάτος ἀπὸ τὸ δηλητήριον τῆς μονώσεως καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ. Εἶχ' ἀγκαλιάσῃ ὀλην τὴν Φύσιν καὶ τῆς ἔκαμνα σιωπηλὰς ἐκμυστηρεύσεις ἀγάπης, τῆς ἀγάπης ἡ ὁποία ὀφείλει νὰ καταλάβῃ ἕναν ἄνθρωπον ὅταν εἶνε ὀλίγον ποιητῆς — καὶ αὐτὴ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σάρκο εἶχεν ἀστράφει ἀπὸ γέλοια διὰ τὴν ἀγάπην μου. Θὰ εἶχα προχωρήσῃ πολὺ εἰς τὰς ἀπὸ τὴν Φύσιν ἀπαιτήσεις μου, ἀπὸ τὸν Σάρκο δηλαδὴ καὶ τὸν ῥοῦν τῶν πραγμάτων, ἐὰν γλιγῶρα βήματα δὲν ἤκούοντο ὀπισθὲν μου. Μὴ θυμῶνεις! εἶπεν ὁ Σάρκο μ' ἕναν τρόπον συγκεχυμένον κάπως ἐγγίζων με ἀπαλὰ στὸν ὦμον. Προσηύχεσ; Δὲν ἤξευρα. Δὲν προσεύχομαι ἐγώ... Ὁμιλοῦσε μέ τὸν φοβισμένον τόνον παιδιοῦ ποῦ ἔκαμε ζημιὰ κ' ἐγὼ μέ ὀλην τὴν ἐκστασίμ μου δὲν ἤμποροῦσα νὰ μὴν παρατηρήσω τὴν ὡς μετανοοῦντος ὄψιν του, γελωίως συνεστραμμένην ἀπὸ τὴν ταραχὴν καὶ τὸν φόβον.

— Δὲν θὰ σὲ ξανασυγχίσω πιά, ἀλήθεια. Ποτέ. — Ἐκινούσεν ἀποφασιστικῶς τὸ κεφάλι. — Βλέπω ὅτι εἶσαι γλυκός, ὅτι ἐργάζεσαι καὶ δὲν μ' ἀναγκάζεις νὰ δουλεύω ἐγώ. Καὶ ἐρωτῶ τὸν ἑαυτὸν μου γιὰτί. Βέβαια, εἶναι γιὰτί εἶσαι ἀθῶος σὰν ἀρνί... Ἐλεγε τοῦτο διὰ νὰ μέ παρη-

γορήση. Διὰ τὰ μου πάρη συγγνώμην. Φυσικά ὑστερ' ἀπὸ τὰς παρηγορίας αὐτὰς καὶ τὰς αἰτήσεις συγγνώμης, δὲν μοῦ ἀπέμενε παρὰ τὰ τοῦ συγχωρήσω ὄχι μόνον τὰ περασμένα λάθη του, ἀλλὰ καὶ ἕσα ἐμελλε νὰ κάμῃ.

Ἦτορ' ἀπὸ μισὴν ὥραν, ἐκοιμᾶτο βαθέως κ' ἐγὼ ἔμενα δίπλα του καὶ τὸν παρατηροῦσα. Εἰς τὸν ὕπνον καὶ ὁ πιδὸν δυνατὸς ἄνθρωπος φαίνεται ἀσθενὴς καὶ ἀνυπεράσπιστος, καὶ ὁ Σάρχο ἦτον ἀξίος οἴκτου. Τὰ χονδρὰ του χεῖλη ἦσαν διανοιγμένα καὶ μὲ τ' ἀνασηκωμένα φρύδια του ἀποτελοῦσαν μίαν παιδικὴν φυσιογνωμίαν μὲ μίαν παιδικὴν ἐκπληξιν. Ἀνέπνεεν ἤσυχα, ἀλλὰ κάποτε ἐκινεῖτο καὶ ὠμιλοῦσεν, ἔλεγεν, εἰς γεωργιανὴν γλῶσσαν, φράσεις δλοκλήρους ἱκετευτικὰς καὶ βεδιασμένας. Γύρω μας ἐδασίλευε μία ἐκπνέουσα ἤσυχια, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν περιμένει κανεὶς πάντοτε καί τι καὶ ἢ ὁποῖα ἂν διαρκοῦσε, θὰ ἔκαμνε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἀπέλυτον εἰρήνην καὶ τὴν πλήρη ἀπουσίαν τοῦ ἤχου, αὐτὴν τὴν ζῶσαν σκιάν τῆς κινήσεως. Ὁ ἤσυχος θόρυβος τῶν κυμάτων δὲν ἐφθάνεν ἕως ἐμας. Εἶμεθα εἰς ἓνα εἶδος κοιλώματος ἐστεγασμένου ἀπὸ ἀκανθώδεις θάμνους καὶ ὅμοιος πρὸς βρυώδη ζῦφου ἀποπετρωμένου. Παρατηροῦσα τὸν Σάρχο κ' ἐσκεπτόμουν: «Εἶνε ὁ σύντροφός μου. Ἦμπορῶ νὰ τὸν ἐγκαταλείψω ἐδῶ, ἀλλὰ δὲν ἤμπορῶ ν' ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ μαζί του διότι τὸ ὄνομά του εἶνε λεγεών. Εἶνε ὁ σύντροφος ὅλης μου τῆς ζωῆς, θὰ μὲ συνοδεύσῃ ἕως εἰς τὸ μνήμα».

(Συνέχεια)

Μάξιμος Γκόρκυ

(Μετάφρ. Ἄρ. Γ. Κ.)

ΤΟ ΑΣΜΑ

ΤΩΝ ΥΙΩΝ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ

Κατ' εὐτυχὴ σύμπτωσιν τὸ γνωστότατον δημῶδες ἄσμα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀνδρονίκου, ὅπερ νῦν πρέπει νὰ ὀνομασθῇ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀνδρονίκου, ἐδημοσιεῦθη σχεδὸν ταυτόχρονως πλῆρες ἐκ δύο διαφόρων ἀντιγράφων, περιεχόντων καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ. Μικρὸν πρὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Βέη ἐν τῷ πρώτῳ φυλλαδίῳ τοῦ Ἀκρίτα, ἐκ μονεμβασιακοῦ χειρογράφου, εἶχε δημοσιεῦθῃ ἐξ ἀντιγράφου εὐρεθέντος μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ διασήμου ἑλληνιστοῦ Villoison ἐν τῇ συλλογῇ τῶν νεοελληνικῶν μνημείων τοῦ Αἰμιλίου Λεγράνδ μετὰ τὸν θάνατον τούτου, ἐπιμελεῖα τοῦ μαθητοῦ καὶ συνεργάτου του κ. Οὐβέρτου Περνώ, τοῦ γνωστοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον ἐκ τῶν περὶ τῆς λαλουμένης γλώσσης ἡμῶν μελετῶν του¹.

1) Ém. Legrand Oeuvres posthumes N.1. Trois chansons populaires grecques. Paris 5 Janvier 1904.

Ἡ μεγάλη σπουδαιότης, ἣν ἔχουσι τὰ παλαιότερα μάλιστα ἄσματα τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου, καθοδηγοῦντα ἡμᾶς εἰς τὴν κατάταξιν τῶν δικφόρων ἐπεισοδίων τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἔπους τοῦ Διγενῆ Ἀκριτῆ καὶ τὴν κατὰ τὰ ἐνόντα ἀποκατάστασιν τούτου, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν ἐξκριθῶσιν τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως τῶν ἀκριτικῶν ἄσμάτων, θὰ δικαιολογήσωσιν, ἐλπίζω, τὴν ἀνακοίνωσιν παρατηρήσεών τινων περὶ τῶν δύο τελευταίων δημοσιευμάτων, πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀπὸ μακροῦ χρόνου ὑπ' ἐμοῦ παρασκευαζομένης συναγωγῆς τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων, ἐν οἷς ἐξαίρετον θέσιν κατέχουσι τὰ ἀκριτικά.

Τὰ δύο κείμενα δὲν παρουσιαζοῦσιν ἀξίας λόγου διαφορὰς ἀπ' ἀλλήλων, πρόδηλον δ' ὅτι τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἀμφοτέρωθεν πηγὴν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν στίχων εἶναι ὁ αὐτός¹. λέξεις σπάνιαι, εὐκόλως δυναμένα νὰ παραφθαρῶσιν, ἐπαναλαμβάνονται ἀπαρράλλaktως ἐν ἀμφοτέροις, οἷον κρανοίγει² ἐν στ. 28 (31), μουττοκόνταρο (αἰχμὴ τοῦ δόρατος), ἀγρόκιλλαις³ κττ. Αἱ διαφοραὶ δὲ περιορίζονται κυρίως εἰς διαφορὰς γραφῆς εἰς τινὰς στίχους, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι πολλῶν κρείσσον εἶναι τ' ἀντίγραφον τοῦ Villoison, ἐξ οὗ ἐξέδωκε τὸ ἄσμα ὁ Λεγράνδ. Πῶς ἀπόδειξιν τούτου ἀρκοῦσιν ὀλίγα παραδείγματα.

Ἐν τῷ κειμένῳ τῆς Μονεμβασίας ὁ στίχ. 31 εἶναι χωλὸς καὶ ἀκατανόητος,

Καὶ διόλ' ἔκαμε κ' ἐβγήκασιν οἱ κλάππαις.

Ἐν δὲ τῷ τοῦ Villoison κείμενῳ ὁρθῶς:

καὶ δυὸ πηδήματ' ἔκαμε καὶ βγήκασιν οἱ κλάππαις.

Ἐν στ. 41 Μ.

Καὶ μ' ἔνα κλωτζον δυνατὸν ἔξωθεν κι' ἔσω βρέθην.

Ἐν τῷ τοῦ V. ὀρθότερον: «ἔξω τουν (=ἔξω ἦτο) κ' ἔσω βρέ-

1) Τὸ κείμενον τοῦ Legrand ἔχει 83 στίχους, τὸ τῆς Μονεμβασίας 80 (ἐξ ἐσφαλμένης ἀριθμήσεως σημειοῦνται 81)· ἀλλὰ τοῦτο διότι παραλείπονται ἐν τῷ δευτέρῳ μετὰ τὸν 25 στίχον, ἐκ τῶν προηγουμένων ἐπαναλαμβανόμενοι, 3 στίχοι.

2) Κρανοίγω ἀντὶ τοῦ ἀκρανοίγω (ἄκραν-ἀνοίγω) σημαίνει ὑπανοίγω· ἐν τῷ κυπριακῷ ἰδιώματι συνειθίζεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας τὸ ῥῆμα κρανοίω, ὄνομα τὸ κράνοιμαν, ἐπίθ. κράνοιχτος, ἐπίρρ. κράνοιχτα. (Σακελλαρίου Κυπριακά. τ. Γ' σ. 622. Βλ. καὶ σ. 14 στ. 66 σ. 37 στ. 105).

3) Οἱ ἐκδοταὶ γράφουσιν ἀγρόσκυλες ἢ ἀγρόσκυλλαις καὶ ὁ Legrand μεταφράζει chiennes sauvages· τίνες οὖως αἱ ἄγοιαι κύνες, καὶ τίνες ἐννοιαὶ ἔχει ἢ παρακείμεσις τοῦ Κωνσταντίνου πρὸς τὸν ἀπειλοῦντα ἄδελφόν: «ἔγει πολλαῖς ἀγρόσκυλαις κι' ἄμε νὰ κατακόψης!» Ἀλλ' ἀγρόσκυλλα εἶναι τὸ ἀγριοκρέμμυδο ἢ σκυλλοκρέμμυδο ἢ μπότσικας, ἢ σκύλλη τῶν ἀσχιῶν (scilla L.) ἢ δὲ παρακείμεσις εἶναι σαρκαστική, ἰσοδυναμοῦσα πρὸς τὸ παροιμιώδες, πῆγαινε νὰ κόψης τὰ πράσα. Ὁμοίαν παρακείμεσιν ἔχει καὶ ἄλλο ἀκριτικὸν ἄσμα τῆς Κύπρου:

Ἡ φουῖχτα σου ἂν μιλλέδρωσε καὶ τὸ σπαθὶ σου ἂν κόβκη,

Ἐχει καὶ σπαρτουλλόφυλλα κι' ἄς πᾶ νὰ κατακόβκη.

(Σακελλαρίου Κυπριακά τ. Γ' σ. 37).

θην». — Στ. 31 Μ. «καὶ τοῦ κυρεῦ σου ἢ μαύρη»· ἐν τῷ τοῦ V. «καὶ τοῦ κυροῦ σου ἢ μαύρη». — Ἐν στ. 71 Μ.

Ταῖς ἄκραις ἄκραις ἐπίασεν καὶ μέσαις καταλυοῦν τον.

Ἐν δὲ τῷ τοῦ V. «κ' εἰ μέσαις καταλυοῦνται»· ὅπερ καὶ εἰς πλείστα ἄλλα ἄσματα τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου ἐπαναλαμβάνεται. Παρέχεται δ' εὐτῷ ζωηροτάτη εἰκὼν τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς τοῦ ἥρωος καὶ τῆς φθορᾶς τῶν πολεμίων· ὅτι δηλ. τοσοῦτος ἐγένετο φόνος, ὥστε εὐθύς ὡς ἤρχισε κατακόπτων τοὺς ἐν τῷ μετώπῳ τῆς παρατάξεως, συγκατεκόπησαν καὶ εἰ ἔχοντες τὸ κέντρον.

Ἐν στ. 74 Μ. «Σὲ βλέπου, βλέπου Κωσταντᾶ». Ἐν δὲ τῷ τοῦ V. «Καὶ βλέπου βλέπου» ἦτοι προφυλάχθητι. Ἐν στ. 75 Μ. «ὁ μυκλῶνας μου» παρὰ δὲ τῷ V. «ὁ μεγχλιῶνας μου» ἦτοι ὁ ἀντίχειρ. Καὶ ἄλλα τινά.

Τὰ δύο ταῦτα νεώτερα ἀντίγραφα συμπληροῦσι μὲν τὸ ἄσμα, ἀλλὰ δὲν παρέχουσι δυστυχῶς στοιχεῖα πρὸς ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐποιήθη. Ἐχει δὲ πολλὴν σπουδαιότητα ὁ τοιοῦτος προσδιορισμὸς καὶ πρὸς ἐξ ακριβῶσιν τῆς σχέσεως τοῦ ἄσματος πρὸς τὰλλα τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου καὶ πρὸς ἀσφαλιστέραν χρῆσιν αὐτοῦ ὡς γλωσσικοῦ μνημείου. Ἐν ἀρχῇ ὑπετίθη ὅτι εἶναι τοῦ I' αἰῶνος, ἄλλοι τὸ ἀνήγαγον εἰς τὸν IB' ἢ Βαγνερ ἐκδιδῶν αὐτὸ εἰκασεν ὅτι εἶναι νεώτερον, ἀλλὰ πάντως ὄχι νεώτερον τοῦ ID' αἰῶνος, νῦν δ' εἰ πλείστοι παραδέχονται τὴν γνώμην τοῦ κ. Ψυχρῆ, ὅτι εἶναι τοῦ IZ' αἰῶνος. Ὡς πρὸς δὲ τὴν διάλεκτον ὁ Βούρσιαν παραδέχεται ὅτι καὶ ἐν τῷ τύπῳ τοῦ ἄσματος, ὃν μόνον ἐγίνωσκε, δηλ. τὸν ὑπὸ τοῦ Ζαμπελίου παραποιηθέντα, παρατηροῦνται ἴχνη τῆς τραπεζουντίας διαλέκτου¹. Ἄς ἐξετασῶμεν ἂν ἐκ τῶν δύο νέων κειμένων προκύπτουσιν ἐδείξεις τινές, δυναμένας νὰ διαφωτίσωσι τὸ ζήτημα τοῦτο.

Τὸ κείμενον ὅπερ ἐξεδόθη ἐν τῷ Ἀκρίτα, προέρχεται ἐξ ἀντιγράφου τῆς Μονεμβασίας, γραφέντος κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ ἐκδότου, «ἂν μὴ κατὰ τὰ τέλη τοῦ IH' πάντως ὅμως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ IO' αἰῶνος». Τὰ δύο φύλλα ἐν εἰς τὸ ἀντίγραφον περιέχουσι καὶ τετραστιχον δημῶδες βρυκάλημα καὶ διαγεγραμμένην τὴν ἀρχὴν ἄλλου ἄσματος, ὅπερ δύναται νὰ συμπληρωθῇ ὡς ἐξῆς:

*Σήμερ' ἀλλάσ' ὁ οὐρανός, (σήμερ' ἀλλάσσει ἢ ἡμέρα),
σήμερα τὸ Σκληρόπουλο θεὸ νὰ καβαλλικεύσῃ.
Φθερμιστηριᾶν τοῦ μαύρου του (ἔς τὴ μάννα του πηγαίνει).*

Τὸ ἄσμα τοῦτο εἶναι τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου. Οἱ πρῶτοι, στίχοι μικρὸν παραλλάσσουσι τῆς ἀρχῆς τοῦ ἄσματος τοῦ Ἀρμούρη:

*Σήμερον ἄλλος οὐρανός, σήμερον ἄλλη ἡμέρα,
σήμερον τὰ ἀρχοντόπουλα θέλου καβαλλικεύσει·
μόνον τοῦ κῦρ Ἀρμούρη ὁ υἱὸς οὐδὲν καβαλλικεύει·
καὶ τότε πάλε τὸ παιδὶ [εἰ]ς τὴν μάνναν του ὑπαγαίνει.*

1) Πρὸς Bündiger Mittellgriechisches Epos σ. 18 σημ.

Δὲν ἀνήκει ὅμως, νομίζω, εἰς τὸν κύκλον τοῦ Ἀρμούρη, ἀλλ' εἰς τὸν τῆς ἀρπαγῆς τῆς συζύγου τοῦ Διγενῆ Εὐδοκίας ὑπὸ τῶν ἀπελατῶν. Ὁ Σκληρόπουλος ἐν ἄλλαις παραλλαγαῖς λέγεται Συρόπουλος, Στερόπουλος, Φτερόπουλος. Κυπριακὸν ἄσμα περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἀρχεται ὡδε:

*Σήμερ' ἀλλάσ' ὁ οὐρανός, σήμερ' ἀλλάσσει τᾶστρον,
κί' ἀλλάσσει ὁ Στερόπουλος, ἔς τοῦ Κωσταντᾶ νὰ πάη.
Κ' ἐπήγγεν εἰς τὴν μάνναν του, νὰ πάρῃ τὴν εὐχὴν τῆς·
«Καὶ μάννα, δός μου τὴν εὐχὴν, κ' ἐν νὰ καβαλλικέψω».*

Τὸ πρῶτον δ' ἐξεδόθη τὸ ἄσμα ὑπὸ τοῦ Σπ. Ζαμπελίου ἐξ ἀντιγράφου, ὅπερ ἔλαβεν οὗτος παρὰ τοῦ Brunet de Presle, ἀλλ' εἰς δὲ πολλὰς κακίστα ποιῶν ἐπήνεγκεν ἀθαιρέτους μεταβολάς¹. Τὸ ἀντίγραφον δ' ἐκεῖνο δὲν ἐγένετο, ὡς βεβαίῳ ὁ Ζαμπέλιος, ὑπὸ τοῦ Φωριέλ ἐκ χειρογράφου τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, διότι τοιοῦτο χειρόγραφον δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ἔγραψεν ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Brunet de Presle καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ Hase, διδάσκοντος τὴν νεάν ἑλληνικὴν ἐν τῇ σχολῇ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν κατὰ τὰς πρῶτας δεκαετηρίδας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (μετὰ τὸ 1815). Ὁ Hase δὲν εἶχε δηλώσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς του τὴν προέλευσιν τοῦ ἄσματος. Τὸ γνήσιον δὲ τοῦτο κείμενον ἐδημοσίευσεν ὁ Λεγρᾶνδ τὸ πρῶτον τῷ 1870. Ἄλλ' ὕστερον ἀνεῦρεν ὁ αὐτὸς ἐκδότης μετὰ τῶν ἐγγράφων τοῦ Villoison, τὸ πληρέστερον καὶ ἐν τισιν ἀκριβέστερον κείμενον, ὅπερ ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Περνώ.

Πιθανώτατον μοὶ φαίνεται ὅτι τὸ ἀντίγραφον τοῦ Hase προήρχετο ἐκ τοῦ Villoison, χρηματίσαντος καὶ τούτου καθηγητοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἀπὸ τοῦ 1797 μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ δὲ Villoison δὲν ἀντέγραψεν αὐτὸ

1) Ζαμπελίου, πόθεν ἢ κοινῇ λέξις τραγουδῶ σ. 38-40. Ἡ εὐρεσις τοῦ πλήρους κειμένου ἐλέγγει ὀπόσον ἀτυχῆς ἴτε ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἄσματος ὑπὸ τοῦ Ζαμπελίου, θελήσαντος πλὴν τῶν ἄλλων ἀθαιρέτων μεταβολῶν νὰ καταστήσῃ αὐτὸ ἀρτιώτερον διὰ τῆς προσθήκης τοῦ τέλους, εἰς δὲ δὲν ἐδίστασε νὰ παραβιάσῃ καὶ τὸ ὄνομα τῆς Κρήτης, πολλὰ παρασχὼν οὕτω πράγματα εἰς τοὺς ἀναζητητοῦντας τὸν ἱστορικὸν πυρῆνα τοῦ ἄσματος. Τὸ πάθημα τοῦ Ζαμπελίου, ἀνδρὸς σοφωτάτου καὶ ποιητικωτάτου τὴν φύσιν, εἶναι διδακτικώτατον, αἰ δ' ἐξενεχθεῖσαι κατ' αὐτοῦ σκληρόταται μομφαί, διότι ἀπετόλμησε νὰ μεταβάλῃ κείμενον δημοτικὸν ὅπως τὸ περικαλλύνη, ἔδει ν' ἀποτρέπωσι πάντα ἀπὸ τοιούτων ἐγχειρημάτων. Δυστυχῶς ἀκόμη δὲν κατενόηθη παρ' ἡμῖν ἐπαρκῶς ὅτι ἄριστον καὶ ἀσκόπον καθιστῶσι τὴν ἐργασίαν τῆς συλλογῆς μνημείων τῆς γλώσσης αἱ μεταβολαὶ αὐτῶν, καὶ ὅτι ἐνίοτε μάλιστα ὡς ἐρῶσυλοι καταδικάζονται, ὅταν φερίωσι τὸν σκοπὸν καὶ τὸν χαρακτῆρα ἐθνικῶν κειμηλίων. Καὶ εἶδον κατ' αὐτὸ τὸ παρελθὸν ἔτος μίαν ἐπιχείρησιν, τὴν Ἑλληνισμὸν, ν' ἀναθέσῃ τὴν παραποίησιν τῶν ἐθνικῶν ἄσμάτων ἡμῶν εἰς ἀνωγεινὸν ἀκαθίστατον, κκοζήτως διεφθείροντα καὶ παραμερφώσαντα αὐτά. Βλ. ὅσα περὶ τούτου ἔγραψα ἐν τῇ ἐφημερίδι Ἀθῆναι τῆς 10 - 16 Ἰουνίου 1903 καὶ ὅσα ἐξ ἀπορροῆς τῶν ὑπ' ἐμοῦ γραφέντων παρετήρησεν ὁ Krumbacher ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift (1904 σ. 232).

ἐκ παλαιότερου χειρογράφου, ἀλλὰ θὰ τῷ ἀνεκοινώθη ὑπό τινος Ἑλληνας χάριν αὐτοῦ ἴσως γραφέν ἢ ἀντιγραφέν κατὰ τὴν περιηγησίαν του εἰς τὴν Ἑλλάδα (1785—1788). Τοῦτο δύναται, ἐλπίζω, νὰ διευκρινήσῃ ἢ μελέτη τῆς ἐν Παρισίοις ἀποκειμένης ἀνεκδότου ἐκτενοῦς περιηγήσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ δὲ προέλευσις τοῦ ᾄσματος εἰκάζω ὅτι εἶναι κυπριακὴ, συνάγων τοῦτο ἐκ τινων λέξεων αὐτοῦ, ἐπιχωριαζουσῶν ἐν Κύπρῳ, ἀσυνήθων δ' εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Τοιαῦται δ' εἶναι αἱ λέξεις κρῶνοίγω (στ. 31), μουττοκόνταρα (στ. 82), μεγαλιῶνας (στ. 78), ἀγρόσκιλλα (στ. 80)¹, ψιχούδια (στ. 5.6) ἤτοι ψίχαλα, δικίμιν (στ. 17.18), περιίτου (στ. 73), καὶ οἱ τύποι φτερνιστηρικὰ (στ. 16.36) ἀντιφτερνιστηρικὰ καὶ λευτερικὰ (στ. 30) ἀντιλευτερικὰ. Ἐνισχύει δὲ τὴν γνώμην ταύτην καὶ τοῦτο, ὅτι παραλλαγὴ κυπριακὴ τοῦ ᾄσματος, ἐν πολλοῖς πληρεστέρα τῆς τοῦ Villoison, ἐσώθη ἐν Κύπρῳ, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Ἀθ. Σακελλαρίου (Κυπριακὰ τ. Γ' σ. 9—12), ἀποτελουμένη δ' ἐκ στ. 100. Ὁ ἐκδότης, κατὰ τὴν συνήθειάν του, δὲν σημειώνει πόθεν τὸ ἔλαβεν, ἀλλ' ἡ πηγὴ αὐτοῦ ἦτο γραπτὴ, ὡς ὑπεμφαίνεται ἐκ τῶν δύο τελευταίων στίχων.

*Ἐκεῖνος ἀποῦ τό βκαλεν σὰν ποιητῆς λοῶται,
κεῖνου πρέπει συγχώρησις κὶ ἐμέναν τὸ σπολλάτη.*

Ὁ τύπος οὗτος εἶναι ἡ συνηθεστάτη κορωνίς τῶν ἐκτενεστέρων κυπριακῶν ᾄσμάτων, κατ' ἐξαιρέσειν δὲ καὶ τινων βραχυτέρων, περιέχων εὐχὴν ὑπὲρ τοῦ ποιητοῦ, ὑπὲρ τοῦ ἀκούοντος καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀπαγγέλλοντος. Ἐνίοτε μάλιστα καταλήγει τὸ ποίημα καὶ δι' εὐχῆς ὑπὲρ τοῦ ἀναγνώστου, ὡς ἐν σ. 52 στ. 136 κέ.

Ζωὴν καὶ χρόνια νὰ χουσιν ὅσοι τὸ ἀναγνώσουν κτλ.

Τὸ δ' ἀντίγραφον τῆς Μονεμβασίας πάντως ἔχει τὴν αὐτὴν προέλευσιν καὶ τὸ τοῦ Villoison, γενόμενον ἴσως ἐκ χειρογράφου κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους γραφέντος ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ γραψαντος καὶ τὸ τοῦ Villoison, ἢ ὑπ' ἄλλου τινός ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἀκούσαντος τὸ ᾄσμα.

Ὅθεν κατὰ ταῦτα ἡ ἀπασχολοῦσα ἡμᾶς παραλλαγὴ τοῦ ᾄσματος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀνδρονίκου ἐγγραφή περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἡ δὲ γλῶσσα αὐτῆς εἶναι τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἢ τὸ πολὺ τοῦ ΙΖ'. Ἀλλὰ τὸ ἀρχέτυπον ᾄσμα εἶναι, ὡς εἰκός, πολλῶν παλαιότερον, ἀνερχόμενον μέχρι τῶν χρόνων τῆς γενέσεως τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἔπους, ἤτοι μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Τάρχέτυπα ἀκριτικὰ ᾄσματα σὺν τῷ

1) Ἐν τῇ κυπριακῇ παραλλαγῇ τοῦ ᾄσματος (Σακελλαρίου σ. 11 στ. 94) φέρεται ὁ τύπος ἀβρόσκιλλιά, ὅστις, ὡς δ Γ. Λουκάς (Δεξιλόγιον τῆς λαλαυμένης γλώσσης τῶν Κυπρίων σ. 3) βεβαιῶν, δὲν συνειθίζεται σήμερον ἐν Κύπρῳ. Ἀλλ' ἀντὶ τούτου, ὡς καὶ αὐτὸς οὗτος μαρτυρεῖ καὶ ὁ Σακελλάριος (σ. 423), συνήθειαι εἶναι οἱ τύποι ἀβρόσκιλλα ἢ ἀργρόσκιλλα ἤτοι ἀγρία σκίλλα.

χρόνῳ ὑπέστησαν πολλὰς μεταβολὰς, εἴτε παρεμβαλλομένων στίχων ἐξ ἑνὸς ᾄσματος εἰς ἄλλο, ἢ ἐπεισοδίων ἐξ ἑνὸς κύκλου ᾄσμάτων εἰς ἄλλον, εἴτε συγχεομένων ἢ παραφθειρομένων τῶν ὀνομάτων, εἴτε παραλειπομένων λεπτομερειῶν ἀκαταλήπτων διὰ τὴν ἐπιπεθούσαν λήθην τῶν ἐκλειοπέτων πραγμάτων εἰς ἃ ἀνεφέροντο, εἴτε ἀντικαθισταμένων λέξεων ἢ τύπων παλαιωθέντων διὰ νεωτέρων. Ἐνίοτε αἱ μεταβολαὶ συνίσταντο καὶ εἰς τὴν ἀντικατάστασιν παλαιότερων γεγονότων διὰ συγχρόνων παραπλησίων ἢ ἀναλόγων.

Τοιοῦτό τι παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν μόνην ἀξίαν λόγου διαφορὰν, ἣν παρουσιάζει τὸ ἀντίγραφον τῆς Μονεμβασίας ἀπὸ τοῦ τοῦ Villoison. Ὁ πρῶτος στίχος τούτου ἔχει ὡς ἐξῆς:

Κουρσεύουν οἱ Σαρακηνοὶ κουρσεύουν οἱ Ἀραβῆδες,

Τὸ δὲ τῆς Μονεμβασίας ἀντὶ τοῦ Ἀραβῆδες ἔχει οἱ Ἀροδίταις ὁμοίως καὶ ἐν τῇ κυπριακῇ παραλλαγῇ παρὰ Σακελλαρίου κεῖται οἱ Ῥοδίταις.

Ὅθεν ἐνταῖς παραλλαγαῖς ταύταις τοὺς πολεμίους τῶν Ἀκριτῶν Ἀραβας ἀντικατέστησαν οἱ Ῥοδίταις, ἤτοι οἱ Ἰππῶται τῆς Ῥόδου, οἱ ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καταλαβόντες τὴν Ῥόδον, ὅτε τὰ ὄρια τῆς ἐλληνικῆς αυτοκρατορίας εἶχον σφόδρα περιορισθῆ, καὶ οἱ Ἀκρίται πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐκλείψῃ. Πρόδηλον ὅτι ἡ ἀντικατάστασις ἐγένετο, καθ' ὃν χρόνον ἦσαν νωπαὶ αἱ ἐντυπώσεις τῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν δηλώσεων τῶν ἰπποτῶν εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἤτοι κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ὑπερμεσοῦντα ἢ περὶ τὰ τέλη αὐτοῦ.

Μεταβαλόμενον νῦν εἰς ἐξέτασιν τῆς σχέσεως τοῦ ᾄσματος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀνδρονίκου πρὸς τὰς ἄλλας παραλλαγὰς αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸ τοῦ Ἀρμούρη.

(Ἐπεται τὸ τέλος)

Ν. Γ. Πολίτης.

ΘΩΜΑ ΚΑΡΛΑΪΛ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΣΧΙΛΛΕΡ

Μεταξὺ τῶν συγγραφέων τῆς διαρρυσῆς ἑκατονταετηρίδος, οὐδεὶς ἄλλος εἶναι τόσον ἀξίος τῆς προσοχῆς ἡμῶν, ὅσον ὁ Φρειδερ. Σχίλλερ. Ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τοῦ ἐκλεκτοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνων, ὧν τὰ ἔργα δὲν ἀντιπροσωπεύουσιν ὀρισμένην περίοδον, οὐδὲ ἀνήκουσιν εἰς ἕν μόνον ἔθνος, ἀλλ' οὔτινες, ὡς κοσμοπολίται κλασικοὶ συγγραφεῖς, ἐκπέμποντες ἐκάστοτε εἰς τὰ ἔθνη τὰς ἀστρατηβόλους λάμπεις τῆς ὑπερόχου αὐτῶν διανοίας, ἀνεγείρουσι καὶ ἐξυψοῦσιν ἀπὸ τὰ πελάγη τῆς ἀμαθείας, ὀλό-

κληρον τον ὄγκον τῶν λοιπῶν ἀσυνειδήτων καὶ μικροσκοπικῶν ἀνθρώπων. Τὸ ἀθῆρον αἰσθημα καὶ ἡ φυσικὴ περιέργεια μᾶς ὠθοῦσιν ἀκατασχέτως εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ «ἀγνοῦ» (innocent) Σχίλλερ· ἀφοῦ ἠδυνήθη ν' ἀπεικονίσῃ ἐξόχως μεγαλοπρεπεῖς χαρακτῆρας, καὶ νὰ περιγράψῃ ἀμμιήτως εὐγενεῖς πράξεις, ἐπέτυχεν ἀρὰ γε ἐπίσης, ὑπὸ τῶν ἀντιξέων περιστάσεων τοῦ βίου ἀδιαλείπτως σχεδὸν τυραννόμενος, νὰ καταδείξῃ πάντοτε καὶ ἑαυτὸν τοιοῦτον, εἰς τὰς καθημερινὰς του σχέσεις πρὸς τοὺς κοάζοντας καὶ μοχθηροὺς, ὧν τὸ μικρότερον ἐγκλημα κατὰ τῆς μεγαλοφυΐας εἶναι ἡ θανάσιμος αὐτῶν ἀδιαφορία διὰ τοὺς μαρτυρικοὺς ἐκείνης ἀγῶνας ἐν τῇ ἀποκόσμῳ σφαίρᾳ τοῦ ἀμετρήτου καὶ τοῦ ὑψηλοῦ; Μὲ ὄλας ἐν τούτοις τὰς δυσκολίας, αἷ προσπαθῆσωμεν νὰ ὑποβάλωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ καὶ τὰ ἐξωτερικὰ αἰσθηματὰ του· ἴσως αἰσθανθῶμεν, ὅτι ἠσθάνθη καὶ ἴδωμεν ὅ,τι εἶδεν· αἷ ἀπολαύσωμεν, ὅσον τὸ δυνατόν, πλειότερον ἀπὸ τὸ ἔξοχον καὶ εὐώδες κάλλος τῆς ὠραίας πνευματικῆς χώρας τοῦ Σχίλλερ, τῆς τόσον αἰσθηματικῆς, ἀλλὰ καὶ τόσον ἐμπαθῆς, — ἂν καὶ ἀτελῶς ἴσως — εἰς τὰς ὑπερχάλους καὶ ἀγαλματώδεις Τραγωδίας του ἐκδηλωθείσης. . . Ὑψηλά, πολὺ πέραν τῆς μάξης τῶν κοινῶν, διὰ πτερύγων πλειότερον ἢ γοργῶν, πέτα· καὶ εἰς ἐκάστην πτήσιν σου ἄφινε τὴν ἀθανασίαν σου, ὡς σημαίαν πρὸς ἐμπνευσιν, ἄφινε μέρη τῆς καρδίας σου εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς ζωῆς μας, πρὸς δαψιλῆ γονιμοποίησιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μας· καὶ τὸν μαγευτικὸν καλλιέκρουον λυρισμόν σου, παρίγορον φύλακα ἀπὸ τὴν συνεχῆ κατασπίλωνσιν τοῦ ἐγώ μας, ἐν τῇ ἀφηρημένῃ αὐτοῦ ἐξελίξει. Σὺ πάντοτε εἰς τὸν ἥλιον, πάντοτε εἰς τὸ φῶς. . . ὑπὸ τὸ ἡδὺ φεγγοβόλημα τῶν ἀκτίνων σου καὶ τὸ ἐκλυῶν τὰς ψυχὰς ἄσμα σου θ' ἀναγεννῶνται αὐταὶ ἀείποτε.

Τίς ἄλλος πλάττει τοὺς ἥρωάς του μὲ πάθος ἀγριότερον καὶ βιαϊότερον, μᾶλλον ἀμετρον καὶ ἀκατάσχετον, τίς δύναται ν' ἀναμιγνύῃ αὐτὸ ἀρμονικώτερον μὲ τὸ ἰδεώδες, τὸ ἀγνόν, τὸ αἰσθηματικόν; τίς ψάλλει καὶ κλαίει, πονεῖ καὶ γελᾷ, τόσον ἀθῶα, πάσχει, τήκεται, ἀθιμονεῖ ἐν ᾧ ἀγριεύει, μαίνεται καὶ μαγεύει; Εἶναι ὁ παρθενικὸς Σχίλλερ, τοῦ ὁποῦ καὶ ἡ ὀργὴ ἔχει χάριν, ὁ γέλως του εὐσπλαγχνίαν, ὁ θρήνός του ἀρετήν· τίς εἰσορμᾷ καὶ εἰσδύει βαθύτερον (εἰς τὴν ἀδυσσον τῶν κοινῶν συνθηκῶν), τίς ἐπινοεῖ τόσον φανταστικοὺς χαρακτῆρας καὶ τόσον παράτολμα μέσα πρὸς ποιητικὴν ἀπόδοσιν αὐτῶν, (τῶν τόσων ἄλλως τε κοινῶν), καὶ τίς προσπαθεῖ πλειότερον νὰ ὀδηγήσῃ τὴν γνῶσιν πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως;

Ἐκφραστικότης, κίνησις, ζωηρότης, πάθος, εὐκρίνεια χαρακτῆρων εἶναι ἀναπόσπαστα τοῦ ταλάντου τοῦ Σχίλλερ· διαγράφει τὰ γεγονότα μὲ ἀπόψεις κατὰ πολὺ μεγαλειτέρας, ἢ ὅπως συνήθως παρίστανται, καὶ, ἀποδλέποντες εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν διεγείρεται ἡ ἐμπνευσίς του, μένομεν ἑκστατικοί.

Μαίνεται, συγκινεῖται, πάσχει, ὅταν γράφῃ, καὶ δι' αὐτὸ εὐρισκόμεθα ἐντελῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν συναισθημάτων τούτων, ὅταν ἀναγινώσκωμεν τὰ ἔργα του.

Τώρα, ὡς ἄλλος Προμηθεὺς τοῦ Αἰσχύλου, μὲ ὀλιγώτερον πάντοτε

τοῦ μεγάλου τραγικοῦ πνεῦμα, ἀλλὰ μὲ περισσοτέραν καρδίαν, ζητεῖ καὶ αὐτὸς ν' ἀρπάσῃ τὴν πλάστιγγα τῆς Προνοίας μὲ γιγαντιαίαν ψυχὴν κατὰ τῶν φοβερῶν ἀνισοτήτων· ἐφευρίσκει τύπους ἡρώων, ἀνοσίων, παραφρόνων, ἵνα ἐκχύσῃ πρὸς στιγμὴν τὰς ἀπογοητεύσεις καὶ τοὺς ἀπελπισμούς του, καὶ μᾶς δεικνύει στρεφόμενος, τὸ πρόσωπόν του ἀθώοτερον καὶ δσιώτερον τοῦ τῆς παρθένου. Δὲν ζῆ ἢ ὡς ἀνθρώπος τῆς καρδίας, ἦτις τοῦ ἀπερρόφησε τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ὀρθὴν σκέψιν, ὅταν δὲ ἐπιτρέπῃ εἰς αὐτὰς τὴν λειτουργίαν, φαίνεται ἐντελῶς συμμιγῆς. Εἶναι ἔξοχος εἰς περιγραφὰς συνωμοσιῶν, ἐν ᾧ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εἶναι ἀπολύτως ξένος πρὸς τὰ τοιαῦτα· κατορθοὶ τὰς ἐριδας καὶ τὰ μίση καὶ τὰ κακόζηλα συμφέροντα νὰ τὰ καθιστᾷ ὁρατὰ πρὸ ἡμῶν καὶ νὰ μᾶς ἀναμιγνύῃ εἰς πομπώδεις ἐπιβλητικὰς στάσεις, μὲ ὄλας τὰς περιπετείας καὶ τὴν ιδιάζουσαν ἐκείνην ἐν τέλει καταστροφήν τῶν πρωταγωνιστῶν του.

Ἡ εὐχέρεια, μεθ' ἧς διεισδύει εἰς τὰ σκότη, ἡ δύναμις περὶ τὴν ἔξαρσιν τῶν ὑψηλῶν διανοητικῶν γνωρισμάτων, ἡ εὐτεχνος δεξιότης του εἰς τὰς ἐξευρέσεις ἐν τῷ λαθυρίνῳ τῶν περιπλοκῶν τοῦ μύθου, πάντα ταῦτα, ὑπὸ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἀκαμψίαν τοῦ σχεδίου, διαδλέπονται πανταχοῦ τῶν ἔργων του. Διαρκῆς παλίσροια ἰσχυρᾶς διανοίας καὶ αἰσθημάτων, κρίσεως καὶ φαντασίας, παντοῦ διεσκορπισμένων, ἐμποδίζουσιν ἡμᾶς νὰ παρατηρήσωμεν τὰ τυχόν ἐνυπάρχοντα σφάλματα.

Καίτοι ὁ Σχίλλερ ἐπροικίσθη ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ πνεύματος μεγίστου καὶ διανοίας λίαν ὑπερόχου, ἐν τούτοις ἐκαλλιέργησε τὰ δῶρα ταῦτα καθ' ὅλον του τὸν βίον δι' ἐνδελεχοῦς καὶ ἀδιαλείπτου μελέτης· σύνολον ἐκτάκτων καὶ ἰσχυρῶν ἀρετῶν εἶναι ὁ Σχίλλερ. Μεγάλῃ φιλοσοφικῇ δξύνει, βαθεῖα καὶ δεξιὰ σπουδῇ τῆς ἱστορίας, τολμηρὸν μεγαλεῖον. Εἰκόνας παραλλακτικαί, εἶναι ὀλόκληρος ἡ ἀποψις τῆς ὑπάρξεως καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Σχίλλερ. Καὶ ὅμως δὲν εἶναι τόσον ἀξιοσημείωτος διὰ τὸ πνεῦμά του, ὅσον διὰ τὴν φαντασίαν του, ἦτις εἶναι πάντοτε ἐτοίμη εἰς μεταφοράς, εἰκόνας, ἐρμηνείας, συγκρίσεις· διακοσμεῖ, ὑποδεικνύει, ἐξαιρεῖ, χρωματίζει καὶ συλλαμβάνει τὰς καθημερινὰς ἀντιλήψεις, ἀνάγων αὐτὰς συγχρόνως εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν πηγὴν, τελειότερον παντὸς ἄλλου· καὶ ὅμως ἡ ὀρμὴ τοῦ χαρακτῆρός του παρουσιάζει αὐτὸν ὡς ἀνεπιτήδειον πρὸς τοῦτο, καὶ ἡ τρυφερότης τῆς καρδίας του τὸν ἤγε μᾶλλον εἰς τὸ νὰ λατρεύῃ τὸ μέγα καὶ τὸ ὑψηλόν, καὶ νὰ περιφρονῇ τὸ μικρὸν καὶ εὐτελέ. Ἴσως ἡ μεγίστη δύναμις του προήρητο ἐκ τοῦ ὅτι ἡ φαντασία του ἦτο κατὰ τὸ ἡμισυ ποιητικὴ καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ φιλοσοφική.

«Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐγεννώμην δούλος καὶ νὰ εὐρισκόμην διαρκῶς εἰς τὰ τάρταρα, μέσα εἰς τὸν πυθμένα τῆς κολλάσεως, ἵνα πάσχω διερεινῶ τὴν εἰκόνα τοῦ παγκοσμίου πόνου» λέγει ὁ Μούαρ, ἐνᾧ ἡ πάσχουσα ἐρωμένη του Ἀμαλία, θέλει νὰ τὸν λικνίξῃ εἰς τὴν καταγιῶδα καὶ τὰς τρικυμιώδεις θαλάσσας καὶ τὰ θελλῶδη πελάγη, διὰ νὰ κομηθῇ, καὶ νὰ κάμῃ ν' ἀνθίζουν καὶ νὰ χλοάζουν μὲ τὴν πνοὴν τῆς ἀγάπης τῆς αἰ χιονώδεις χῶραι καὶ αἰ στέππαι καὶ αἰ καίουςαι ἔρημοι, ἕως ὅτου συναντηθῶσιν εἰς τὸν Παράδεισον τοῦ ἔρωτός των! Ὁ Fiesco

τοῦ φωνάζει: «νά ξεσπλωθῆ ὁ κεραυνὸς μὲ μονοτόνους φθόγγους, αἷτινες νά γίνωσι μελωδική κινδονοκρουσία καὶ βουκάλισμα τῶν παιδιῶν, ἡ δὲ κραυγὴ τοῦ βασιλέως ἄς κινήσῃ τοὺς οὐρανοὺς». Τίς περιγραφικώτερος αὐτοῦ εἰς τὸν «Βαλλενστάϊν» ὅταν φωνάζῃ ὅτι εἶναι μάστιξ τῶν λαῶν καὶ ὁ παράφορος υἱὸς τῆς εὐτυχίας; Δὲν εἶναι Θουκιδίδειος ἔκφρασις καὶ ἔξοχος πολιτικὸς ὑπαινιγμὸς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος μὲ τὴν Μακιαβέλειον πολιτικὴν του, ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτοῦ ὡς «τοῦ μεγάλου στρατιωτικοῦ πνεύματος τῶν αἰώνων, τοῦ ἄνευ ἠθικοῦ μεγαλείου παρελάσαντος διὰ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου;» Τίς ἀγνώτερος αὐτοῦ εἰς τὴν «Αὐρηλιανὴν Παρθένον» καὶ ὑπιπετέστερος εἰς τὴν «μνηστὴν τῆς Μεσσήνης;» καὶ τίς ἱπποτικώτερος καὶ περισσώτερον μεγαλοπράγμων ἔθνικὸς ἥρωας τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου ἐν τῇ ὁμῶνυμφ του τραγωδίᾳ; ποῦ τελειότερα ποιητικὴ προσωποποίησις τοῦ Ἑθνικοῦ ἀτομικοῦ ΕΓΩ; εἶμαι πολίτης τοῦ μέλλοντος. Ἐγὼ, φωνάζει ὁ Σχίλλερ, ὅτε, ὡς βαθυνούστατος καὶ κριτικώτατος ἱστορικὸς κρίνει τὴν διαδοχικὴν ἐξέλιξιν τοῦ χρόνου ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἄτομον καὶ τὰν ἄπαντιν.

Εἶσαι καὶ θὰ εἶσαι αἰωνίως πολίτης τοῦ μέλλοντος, ὑπέρλαμπρος διάνοια τοῦ Σχίλλερ, νῦν μὲν ἐπικουροῦσα εἰς τὴν ἔγερσιν μεγαλοπρεποῦς πυρκαϊδος ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ἐπιστήμης, νῦν δὲ ἐκκολάπτουσα τὰς ἀδύσους τῆς σκέψεως καὶ τοῦ αἰσθήματος, ἐν ἀμίλλῃ πρὸς τὴν ἔρευναν, μέχρις ὅτου ἰδέαι καὶ συναισθήματα, ὡς κυλινδούμενα κύματα συγκρουόμενα, ἀνεκφραστα καθ' ἑαυτὰ, ἐνσαρκωθῶσιν εἰς ἰδεώδεις εἰκόνας, εἰς αἰθέριον κάλλος, εἰς φεγγαβόλους ἀπίψεις, ἀστερευτούς καὶ ἀνεξαντλήτους, καθὼς αἱ ἐξαίρεσις ἐκ τοῦ βόθρου τοῦ ὠκεανοῦ. Ἡ ποίησις τοῦ Σχίλλερ δὲν εἶναι βεβιασμένον καὶ ἀπρόθυμον ἄσμα ὑπερβολικῆς αἰσθηματικότητος μετὰ ζφώδους ἀγριότητος, ἢ πάθους καὶ φαντασίας ἀχαλινώτου· εἶναι εἰλικρινῆς φωνὴ τῆς ψυχῆς, ἀπαύγασμα ὑψηλῆς σκέψεως καὶ ἰσχυροῦ συναισθήματος ἐξωραϊσμένον τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἐπιφέρῃ εἰς ἡμᾶς ἀνεκφράστους συγκινήσεις. Εἰς τὰ συγγράμματά του ὁ Σχίλλερ εἶναι ποιητής, φιλόσοφος, ἠθικολόγος, ἐγκυκλοπαιδικὸς καὶ ἔχει ἐκάστην ἱκανότητα εἰς βαθμὴν μέγαν.

Πῶς κατορθώνει νὰ δίδῃ εἰς τὴν ἄψυχον ἀλήθειαν τὴν διατακτικὴν μορφήν ζώσης εἰκόνας εἰς πρωτότυπα καὶ αἰθέρια σχήματα! Ἐκάστη σελὶς τῶν ἔργων του φέρει τὴν σφραγίδα τῆς μεγαλοφυΐας, τὸν τύπον τῆς ἐσωτερικῆς ἰσχύος. Νέαι ἀλήθειαι καὶ νέαι ὄψεις τῶν γνωστικῶν ἀληθειῶν μὲ τολμηρὰς ἰδέας, μὲ γενναῖα αἰσθήματα καὶ ὑψηλὰς συγκινήσεις.

Φώτιζε, φώτιζε μὲ τοὺς ἀσθέστους πυρσούς τῆς διανοίας καὶ τῆς εὐγενοῦς σου καρδίας, ὦ διαυγής, εὐρεῖα, βαθεῖα καὶ θαυμάσια νοητικὴ φύσις τοῦ Σχίλλερ. Ἀναριθμητοὶ συλλογισμοί, τόσον ἀπομεικρωσμένοι ἀλλήλων, ἀνακύπτουσιν εἰς τὴν τυχοῦσαν προσέγγισίν σου μὲ μεγαλοπρεπεῖς θεωρητικὰς ἀπόψεις περιλαμβανούσας τὸ συνεχτικὸν καὶ ἁμοιόμορφον Ἄπειρον.

Εἶσαι Σὺ τὸ ταχὺ ἄστρον, τὸ ἀνεμῶν εἰς τὸ πέλαγος τοῦ σύμ-

παντος βυθισθὲν καὶ εἰς τοῦ αἰθέρος τὸ φῶς ἀνακύψαν. Εἶσαι ὁ πρῶτος, ὅστις ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κόσμου τῶν αἰσθημάτων μελαγχολικῶς ἡρέμα ἀτενίζεις τὸ ἄπειρον.

μετάφρ. **Γ. Χ.**

ΙΔΕΑΙ (ΣΚΕΨΕΙΣ)¹

ΕΠΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

Ἡ ὁμηρικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε πιθανῶς ὁ συνεχτικὸς κρίκος τῶν δύο κόσμων.

5. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι πᾶσαι αἱ δυνάμεις του εἶναι ἀτέρμονες, διότι ἐνταῦθα μόνον δὲν δύνανται νὰ ἀναπτυχθῶσιν ὡς καταπιεζόμεναι ὑπὸ ἄλλων δυνάμεων, ὑπὸ αἰσθήσεων καὶ κλίσεων τοῦ ζῆφου καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐπιγείους σχέσεις εὐρίσκονται οἰονεὶ ἐν δεσμοτηρίῳ. Μονομερῆ παραδείγματα τῆς μνήμης τῆς φαντασίας, καὶ δὴ καὶ τῆς προρρήσεως καὶ προαισθήσεως, ἀπεκάλυψαν θαυμάσια πράγματα περὶ τοῦ κεκρυμένου θησαυροῦ, τοῦ κοιμωμένου ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ.

Καὶ αἱ αἰσθήσεις δὲ δὲν ἀποκλείονται τούτου. Ἄν δὲ ἀσθένεια καὶ ἀμοιβαία ἐλλείψεις ἀπεκάλυψαν τοὺς θησαυροὺς τούτους, ἡ φύσις τῶν πραγμάτων εἶναι ἡ αὐτὴ, καθ' ὅσον ἀκριβῶς ἦτο ἀπαραίτητος ἡ ἀσυμμετρία αὐτῆ διὰ τὴν δώσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν μίαν βαρύτερα καὶ ἀναδείξῃ τὴν ἰσχὴν αὐτῆς. Ἡ γνώμη τοῦ Leibnitz ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀτοπιτρον τοῦ σύμπαντος, περικλείει ἴσως βαθυτέραν ἀλήθειαν παρ' ὅτι συνήθως ἐρμηνεύουν ἐν αὐτῇ. Διότι καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ σύμπαντος φαίνεται ὅτι ἐγκλείονται ἐν αὐτῇ, καὶ μόνον ἔχει ἀνάγκην ὀργανώσεως ἢ σειρᾶς ὀργανώσεων, ὅπως πραγματοποιήσῃ καὶ ἀσκῆσιν αὐτᾶς· ὁ Πανάγαθος δὲν θὰ ἀρνηθῆ ταύτην τὴν ὀργάνωσιν δι' αὐτήν, καὶ ποδηλατεῖ αὐτήν ὡς παιδιάν, ὅπως προικαρασκευάσῃ αὐτὴν βαθμηδὸν εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀναπτυσσομένης ἀπολαύσεως, μετὰ τῆς κενοδοξίας ἰδιοκλήτων δυνάμεων καὶ αἰσθήσεων.

Ἦδη ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτῆς δεσμῶδες καταστάσει, ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος εἶναι κενὰ λέξεις· αὐταὶ μετροῦσι καὶ δηλοῦσιν ἀναλογίας τοῦ σώματος, οὐχὶ ὅμως τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς δυνάμεως, ἥτις κείται ὑπεράνω χρόνου καὶ τόπου, ὅταν ἐνεργῇ ἐν πλήρει ἐσωτερικῇ εὐδαμονίᾳ. Ὅστε μὴ σκοτίζεσαι διὰ τὸν χρόνον καὶ τὴν ὥραν τῆς μελλούσης ὑποστάσεώς σου! Ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν ἡμέραν σου, ἐπιτηρεῖ τὴν κατοικίαν σου καὶ τὴν ἐπίγειον ἀσχολίαν σου, καὶ ἐπὶ τινὰ χρόνον σοῦ κρύπτει τὰ οὐράνια ἄστρα.

Ἄλλ' ὅταν δύσῃ, ὁ κόσμος ἐμφανίζεται ἐν ὑπερτέρᾳ μορφῇ· ἡ ἱερὰ νῦς ἐντὸς τῆς ὁποίας ἄλλοτε ἦσο περικεκαλυμμένος, καὶ ὅπου ποτὲ θὰ περικαλυφθῆς, καλύπτει τὴν γῆν σου μὲ σκιάν, καὶ οὕτω σχεδιαγραφεῖ διὰ σὲ εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ ἐκλαμπρα ἔργα τῆς ἀθανασίας. Ἐκεῖ ὑπάρχουν κατοικίαι, κόσμοι καὶ χώροι.

1) Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἑορταζομένης ἑκατονταετηρίδος τοῦ Herder.

Ὅπως νεότητα ἀπαστράπτουν
 ἐνῶ παρήλθον αἰῶνες
 ἢ πάροδος τοῦ χρόνου δὲν ἀφαιρεῖ
 τὸ φῶς ἀπὸ τὰς παρεΐας τῶν.
 Ἄλλ' ἐδῶ ὑπὸ τὸ βλέμμα μας
 τὸ πᾶν παρακμάζει, παρέρχεται, χάνεται.
 Τῆς γῆς ἢ λάμπει, τῆς γῆς ἢ εὐτυχία
 ἀπειλεῖ περιόδον πτώσεως.

Καὶ αὐτὴ δὲ δὲν θὰ ὑπάρχη πλέον, ὅταν σὺ θὰ ὑπάρξης, καὶ εἰς ἄλλας κατοικίας καὶ ὀργανώσεις θὰ ἀπολαμβάνῃς τὸν Θεὸν καὶ τὴν δημιουργίαν του. Ἐπ' αὐτῆς πολλὰ ἀγαθὰ ἀπήλαυσες· ἐπ' αὐτῆς ἐφθασες εἰς τὴν ὀργάνωσιν, δι' ἧς ὡς υἱὸς τοῦ οὐρανοῦ πέριξ σου καὶ ἀνωθέν σου ἔμαθες νὰ παρατηρῆς. Προσπάθησε λοιπὸν νὰ ἀφήσῃς αὐτὴν ἱκανοποιημένος καὶ εὐλόγει αὐτὴν ὡς τὸν τόπον, ὅπου ἔπαιζες ὡς παιδίον τῆς ἀθανασίας καὶ ὡς τὸ σχολεῖον ὅπου διὰ πόνων καὶ χαρᾶς ἐξεπαιδεύθης εἰς ἄνδρα. Δὲν ἔχεις περαιτέρω δικαιώματα ἐπ' αὐτῆς, οὔτε αὐτὴ ἐπὶ σοῦ· ἔστεμμένος μὲ τὸ κράνος τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐζωσμένος τὴν ζώνην τοῦ οὐρανοῦ, τῆν τὴν βακτηρίαν σου πρὸς τὰ πρόσω.

Ὡς λοιπὸν ὑπῆρχέ ποτε τὸ ἄνθος καὶ ὄρθιον ἔστεφε τὸ βασίλειον τῆς ὑπογείου καὶ ἀζήτου ἀκόμη φύσεως, ἵνα ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἡλίου ἀπολαύσῃ τὴν πρώτην ζωὴν, οὕτω καὶ ὑπεράνω πάντων τῶν κυπτόντων ἐπὶ τῆς γῆς ἴσταται ὁ ἄνθρωπος. Μὲ ὑπέροχον βλέμμα καὶ ὑψωμένας χεῖρας περιμένει ὡς ὁ υἱὸς τοῦ οἴκου τὴν πρόσκλησιν τοῦ πατρὸς του.

Ἐνότης τῶν ἀνθρωπίνων φύλων.

Παρ' ὄλην τὴν διαφορὰν τῶν ἀνθρωπίνων φύλων, τὸ ἀνθρώπινον γένος εἶναι ἐνιαῖον καὶ διακεκριμένον. Ἐν τῇ φύσει δὲν ὑπάρχουσι οὐδὲ δύο φύλλα δένδρου ὅμοια πρὸς ἄλληλα· πολὺ δὲ ὀλιγώτερον δύνανται νὰ εἶναι ὅμοιοι αἱ ἱστορίαι δύο ἀνθρώπων καὶ δύο ἀνθρώπων ὀργανισμοί. Πόσῃ ἀπειρίαν διαφορῶν ἐπιδέχεται τὸ περίτεχον οἰκοδόμημα ἡμῶν! Τὰ στερεὰ αὐτοῦ μέρη ἀναλύονται εἰς τόσον λεπτὰς, καὶ πολλαχῶς καταδομένως ἵνας, τὰς ὁποίας οὐδεὶς ὀφθαλμὸς δύναται νὰ παρακολουθήσῃ· αὐταὶ συνδέονται διὰ κόλλας, τῆς ὁποίας ἡ λεπτεπίλεπτος μίξις διαφεύγει πάντα ὑπολογισμὸν τῆς τέχνης· καὶ ὅμως τὰ μέρη ταῦτα εἶναι τὸ ὀλιγώτερον τῶν ἐν ἡμῖν· ταῦτα εἶναι ὀλόκληρα δοχεῖα καὶ περιβλήματα καὶ φορεῖς τῶν κατὰ πολὺ μεγαλειότερον ἀριθμὸν ἐνυπαρχόντων ποικιλοσχημίων καὶ ποικιλοδυνάμων χυμῶν, δι' ὧν ἀπολαμβάνομεν καὶ ζῶμεν. «Οὐδεὶς ἄνθρωπος, λέγει ὁ Haller (ἐν προλόγῳ φυσ. ἱστ. τοῦ Buffon), εἶναι τελείως ὅμοιος πρὸς ἄλλον· διαφέρουσι κατὰ τὴν πορείαν τῶν νεύρων καὶ τῶν ἀρτηριῶν κατὰ ἑκατομμύρια ἐπὶ ἑκατομμυρίων περιπτώσεων, οὕτως ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ εὐρωμεν εἰς ποῖα μέρη συμπίπτουσι». Ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς αὐτὸς τοῦ ἀνατόμου ἀνακαλύπτῃ τοιαύτην διαφορὰν, ὅπως μεγαλειότερα ἐνοικεῖ εἰς τὰς ἀοράτους δυνάμεις τοῦ τόσον περίτεχνου ὀργανισμοῦ! οὕτω δὲ ἐπὶ τέλους ἔκα-

στος ἄνθρωπος ἀποτελεῖ ἀκέραιον κόσμον ὅμοιον μὲν φαινόμενον ἔξωθεν, ἔσωθεν ὅμως ἴδιον ὄντα, μὴ μετρούμενον δι' οὐδενὸς ἄλλου.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀνεξάρτητος ὑπαρξίς, ἀλλὰ εὐρίσκεται ἐν ἀλληλουχίᾳ πρὸς πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, δηλ. τῆς διὰ τῆς εἰσπνοῆς ἀέρος, καὶ διὰ τῶν θερμότητων τῆς γῆς, τῶν φαγιμάτων καὶ ποτῶν· παρεσκευάζει θερμότητα, ὡς εἰσπίνει τὸ φῶς καὶ μολύνει τὸν ἀέρα· ἐργηγορῶν ἢ κοιμώμενος, ἡσυχάζων ἢ κινούμενος, συντελεῖ εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ σύμπαντος, ἐπομένως πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ὑποστῇ τὴν ἐπήρειαν αὐτοῦ καὶ μεταβληθῇ; Δὲν εἶναι διόλου ὑπερβολὴ τὸ νὰ παραδάλωμεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἀπορροφῶντα σπόγγον ἢ πρὸς τὸν ἐξαφρίζοντα δαυλόν. Αὐτὸς εἶναι ἡ ἀπειρος ἄρμονία, τὸ ζῶν ἐκεῖνο ἐγώ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπενεργεῖ ἡ ἄρμονία ὄλων τῶν περὶ αὐτὸ δυνάμειων.

Ὅλος ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μεταμόρφωσις· πᾶσαι αἱ ἡλικίαι αὐτοῦ εἶναι μῦθοι ἀναφερόμενοι εἰς αὐτόν, τὸ ὄλον δὲ γένος διατελεῖ ἐν διαρκεί μεταμορφώσει. Ἄνθη πίπτουσι καὶ μαραίνονται· ἄλλα ἐκβλαστάνουσι καὶ ἀνοθοῦσι. Τὸ γιγάντιον δένδρον φέρει ἀπαξιάσας τὰς ἐποχὰς ἐπὶ τῆς ράχεώς του. Ἐὰν δέ, καὶ μόνον ὡς πρὸς τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἐξατμίσεως, ὁ ὕδατοκοντούτης τοῦλάχιστον 24 φορὰς καθ' ὄλον τὸ σῶμα ἀνενεώθη, τίς δύναται νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἀλλαγὴν τῆς ὄλης καὶ τῶν μορφῶν αὐτῆς δι' ὄλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπὶ τῆς γῆς καὶ καθ' ὄλα τὰ αἷτια τῆς μεταβολῆς, ἀφοῦ οὐδὲν σημεῖον ἐπὶ τῆς πολυσχήμες ἡμῶν σφαίρας, οὐδὲν κύμα ἐν τῇ ροῇ τοῦ χρόνου ὁμοιάζει πρὸς ἄλλο; Οἱ κάτοικοι τῆς Γερμανίας πρὸ ὀλίγων ἑκατονταετηρίδων ἦσαν Παταγόνες, ἀλλὰ δὲν εἶναι πλέον σήμερον. Οἱ κάτοικοι μελλούσης περιόδου δὲν θὰ ὁμοιάζουσι τοὺς νῦν.

Λοιπὸν ἂς ἀνέλθωμεν εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐπὶ τῆς γῆς, φαίνεται, ὅτι τὰ πάντα διέφερον λ. χ. εἰς τοὺς χρόνους καθ' οὓς οἱ ἐλέφαντες ἔζων ἐν Σιβηρίᾳ καὶ βορείῳ Ἀμερικῇ, καθ' οὓς ὑφίσταντο τὰ μεγαθήρια, τῶν ὁποίων τὰ ὀστά εὐρίσκονται εἰς διάφορα παλαιοντολογικὰ ἀτρώματα. Ἐὰν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔζων ἄνθρωποι εἰς τὰ μέρη ταῦτα, πόσον διάφοροι θὰ ἦσαν τῶν νῦν ζώντων! οὕτω δὲ ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία καταστῆ θέατρον ἀλλοιώσεων, τὰς ὁποίας μόνον ἐκεῖνος κατοπτεῦει, ὅστις δι' ὄλων αὐτῶν τῶν κατασκευῶν διαπνέει, καὶ ἀπολαμβάνει καὶ αἰσθάνεται αὐτάς! Παρασκευάζει μορφὰς καὶ τὰς καταστρέφει, λεπτοῦργεῖ καὶ ἀνασχηματίζει, ἐνῶ τὸν περὶξ κόσμον μεταβάλλει. Ὁ ὁδοιπόρος τῆς γῆς, ὁ ταχέως παρερχόμενος ἐφήμερος, οὐδὲν πλειότερον ἰσχύει ἢ τὸ θαῦμα τοῦ μεγάλου τούτου πνεύματος μόνον εἰς μικροσκοπικὰς γραμμὰς νὰ ἀποθαυμάσῃ, καὶ τὴν μορφήν νὰ ἀπολαύσῃ, ἥτις ἐν χώρῳ πρὸς τὰ πέριξ τοῦ ἐδόθη, νὰ λατρεύσῃ δι' αὐτῆς καὶ νὰ ἐξαφανισθῇ μετ' αὐτῆς. Πάντων τῶν ἐπιγείων ζώντων ἡ ἐπιτάφιος ἐπιγραφή εἶναι: «Καὶ ἐγὼ ὑπῆρξα κάτοικος τῆς γῆς».

(Ἐπεταὶ συνέχεια).

K. Z.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΗΣ

Θά ἦτον ἀπείρως εἰρωνικὸν ἔαν, ὅπως ὁ Λάζαρος, ἠγείρετο ἔστω καὶ δι' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τοῦ μνήματός του ὁ Ροΐδης. Ἄν ἐγειρόμενος πρῶτα πρῶτα ἐτόνιζεν ἓνα μωρὴν ἐγκώμιον εἰς τοὺς αὐτοσχεδίους πανηγυριστὰς του, τοῦτο θὰ τὸν ἐχαρκτηρίζε καλλίτερα δειχὼν τοὺς στενοὺς του συγγενικοὺς δεσμοὺς πρὸς τοὺς ὅλους εἰρωνιστὰς, διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, καὶ πρὸς τὸν παλαιὸν Ἑρασμον ἀκόμη. Χωρὶς ἄλλο σήμερον ὁ Ροΐδης, ὅχι διότι ἀπεκτήσαμεν κριτικούς καλλιτέρους ἀλλὰ διότι ἐμεγάλωσεν ἢ δυσπιστία πρὸς τὴν διλετταντικὴν ἀτασθαλίαν τῶν διαφόρων ψευδοφιλολόγων, ἐπομένως ἠρῦνθη κ' ἐλαγάρισθη κάπως ὁ ποταμὸς τῆς σκέψεώς μας, δὲν εἴμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ κριτικός. Ἦτον ὅμως τοιοῦτος ὅταν ἐπολεμοῦσε τὸν κ. Βλάχον. Ἡ «κριτικὴ ὑπερτροφία θρεμμένη ἀπὸ ξένα κείμενα» δὲν εἶνε τὸ μόνον ἐλάττωμα τῶν κριτικῶν του προσπαθειῶν. Ἐνυπῆρχεν εἰς τὴν κριτικὴν εἰρωνείαν του ἓνα ποσὸν κακεντρεχείας ποῦ μετουσίωνε τὴν εἰρωνείαν εἰς μυκτηρισμόν. Ὀλιγώτερον διλεττάντης ἀπὸ ὅλους τοὺς συγχρόνους του, ὑπῆρξε διλεττάντης καθὼ litterateur. Πότε διλεττάντης, πότε σοφός. Σοφὸς ποῦ θ' ἀμφέβαλλεν αἰωνίως εἰς τὴν σοφίαν του, διλεττάντης ποῦ πρῶτ' ἀπ' ὅλα θὰ ἐμίσει τὸν διλετταντικὸν του.

Εἰς μίαν ἐποχὴν ποῦ τὸ ὕφος τῶν φαρμακολογιῶν ἐδῶ δὲν ἐεχάριζεν ἀπὸ τοῦ ὕφους καλλιτεχνικῆς μας πεζογραφίας, ὁ Ροΐδης πρῶτος ἐδῶκε καθαρὰν, ἀκριβῆ, κομψὴν ἔκφρασιν. Ἐκαθάρισε τὴν καθαρῆυσάν του καὶ εἰς τὸ τέλος μὲ τὰ «Εἶδωλά» του μᾶς ἐπρότεινε ὅλων τὸν καθαρισμόν. Εἰς τὰ «Εἶδωλά του», ἓνας ὑπερτροφικὰ πολυμαθὴς διλετταντισμὸς βρασιλεύει, μὴ κατορθῶν ν' ἀναβῆ ἕως εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἀλλὰ τί πρὸς τοῦτο; Ὁ Ροΐδης κ' ἐκεῖ ἐσυμβούλευσε τὰ κράτιστα μὲ τὰ συνετὰ μετρημένα καὶ «διπλωματικὰ» συμπεράσματα.

Ἀπὸ τὰ γραψίματα τοῦ Ροΐδη ἢ «Πάπισσα» γραφεῖσα πρὸ 40 χρόνων, θὰ εἶνε χωρὶς ἄλλο καὶ τὸ μακροβιώτερον. Πολυμάθεια, εὐ-

γλωττίαι, εἰρωνεία, μυκτηρισμὸς, παραστατικότητα. Μόνον ἀρχιτεκτονικὴ διαθεσις δὲν ὑπάρχει ἐδῶ, κ' ἔτσι ἢ «Πάπισσα» μυθιστόρημα δὲν εἶνε. Ὅ,τι παρατήρησεν ὁ Παλαμᾶς διὰ τὰ αἰστορικομυθικὰ περισσότερον παρὰ μυθιστορικά» δοκίμια τοῦ Ζαμπελιῦ, ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν κ' ἐδῶ, κάμνοντες τὴν διάκρισιν τῶν δύο, τοῦ πρώτου «λυρικοῦ ποιητοῦ» καὶ τοῦ Ροΐδη σοφοῦ μυκτηριστοῦ. Διότι ὁ τίτλος «Εἰρωνιστῆς» εἶνε ἀκατάλληλος καὶ πολὺς.

A. K.

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΣΥΝΤΑΞΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

Οἱ περὶ τὰς ἱστορικὰς ἐρεῦνας καὶ καθ' ὅλου περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολούμενοι γνωρίζουσι βεβαίως τὸν Ἑλληνομνήμονα, τὸ περιοδικὸν ἐκεῖνο ὅπερ πρὸ ἐξηκονταετίας ἐξέδιδεν ὁ ἀσίδιμος Ἀνδρέας Μουστοξύδης δημοσιεύων ἐν αὐτῷ φροντίματα, ἅτινα ἦσαν καρπὸς μόνον τῶν ἰδίων αὐτοῦ μελετῶν, καὶ ἐκδιδὼν ἀνέκδοτα κείμενα, ἅτινα αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐκ τῶν χειρογράφων ἀντέγραφε. Κατὰ μίμησιν τοῦ περιοδικοῦ ἐκείνου, ὁ πνευματικὸς υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύδου ὁ κατὰ πολὺ τοῦ ἀναδόχου του ἐμβριθέστερος, ἐρευνητικώτερος καὶ συστηματικώτερος κ. Σπυρ. Λάμπρος ἤρξατο νὰ ἐκδίδῃ τὸν Νέον Ἑλληνομνήμονα, περιοδικὸν ὑπ' αὐτοῦ καὶ μόνον συντασσόμενον, ἐν ᾧ πλὴν τῶν ποικίλων πραγματειῶν καὶ σημειωμάτων του θὰ δημοσιεῖ τὴν πολυτίμον ἱστορικὴν, φιλολογικὴν καὶ παλαιογραφικὴν ὕλην, ἣν ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν δεκαετίας ἐτῶν συνέλεξεν ἀναδιφῶν τὰς διαφόρους βιβλιοθήκας καὶ ἀρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Δύσεως, τοῦ Βορρᾶ καὶ τῆς Αἰγύπτου. Τὸ κατ' αὐτὰς εἰς κυκλοφορίαν τεθὲν πρῶτον τεῦχος τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, ὥστε νὰ κρίνωμεν ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα. Ἐν αὐτῷ ἐξαίρετον θέσιν ἐπέχει τὸ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4932 Ἀγιορειτικοῦ κώδικος ἐκδιδόμενον μετὰ σχετικῆς μελέτης περισπούδαστον ἀπόσπασμα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχέως, Βυζαντινοῦ συγγραφέως τοῦ Ζ' αἰῶνος, ὅστις δυστυχῶς πλήρης δὲν σφίζεται, ἀλλὰ μόνον ἐν ἀποσπάσμασι, καὶ οὕτω ὅμως θεωρεῖται σπουδαία πηγὴ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας ἰδίως ἀφ' ὅτου ὑπέδειξε τοῦτο ὁ οὐχὶ πρὸ πολλοῦ κατελθὼν εἰς τὸν τάφον ἐπιφανῆς Ῥωμαιοδίφης Mommsens. Ἐτερον ἰδιαζούσης μνείας ἄξιον μελέτημα εἶναι τὸ περὶ δύο ἐν χειρογράφοις εἰκόνων τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκά, ἃς πρῶτος ὁ κ. Λάμπρος ἐξέδωκε τὴν μὲν ἐκ κώδικος τῆς Μοχρῆσιν βιβλιοθήκης, τὴν δὲ ἐκ κώδικος τῆς Μοδένης. Χρησιμώτατος δὲ εἰς τοὺς παλαιογραφικῶς καὶ γενικῶς ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἐργαζομένους εἶναι ὁ κατάλογος τῶν

κωδικων τῶν ἐν Ἀθήναις βιβλιοθηκῶν, τὸν ὑποῖον ἄρχειται δημοσιεύων ὁ κ. Λάμπρος ἀπὸ τοῦ πρώτου τούτου τεύχους. Θὰ παρῶσχη δὲ τὴν ἀναγκασθὴν τῶν κωδικων πασῶν τῶν ἐν Ἀθήναις βιβλιοθηκῶν πλὴν τῆς Ῥθνικῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἣν συνεταξάμεν ἡμεῖς καὶ ἐκδίδομεν ἐν λίαν προσεχεῖ μέλλοντι.

Ἐν τέλει τοῦ τεύχους ὁ κ. Λάμπρος δημοσιεύει ποικίλα καὶ πλείστου ἐνδιαφέροντος σημειώματα ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον **Σύμμικτα** καὶ βιβλιοκρισίας, ὧν πρυτανεύουσιν ἡ περὶ *Sammungen und Cataloge griechischen Handéchriften bearbeitet von V. Gardthausen* καὶ ἡ περὶ τῆς πραγματείας τοῦ κ. **Γουῶδα**: *Tò ναυτικὸν τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα.*

Λυπούμενοι πολὺ διότι ὁ ἐπιμετρημένος ἡμῖν ἐνταῦθα χώρος δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐκταθῶμεν εἰς μακρὰν ἀναλυσιν τοῦ πρώτου τεύχους τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος συγχαίρομεν μετ' ἐγκουχῆσεως ὡς Ἑλληνας τὸν πολυτίμητον ἡμῶν διδασκαλον καὶ εὐχόμεθα εἰς αὐτὸν πλήρη καὶ μακροχρόνιον ἀκμὴν τόσον διὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ **Νέου Ἑλληνομνήμονος**, ὅσον καὶ διὰ παρκαγωγὴν ἄλλων ἐξ ἴσου πολυτίμων διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐπιστήμην ἔργων.

Νίκος Βέης

ΜΟΥΣΙΚΗ

“ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΡΩΤΟΣ,”

Ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Διεθνoῦς Μελωδραματικοῦ Θεάτρου τοῦ Μιλάνου ἐδιδάχθη πρό τινος καιροῦ τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ὑπέροχον ἔργον τοῦ P. Milliet με μουσικὴν θαυμασίαν τοῦ τιμῶντος τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ἐν τῇ ξένῃ Σ. Σαμάρα.

Ἡ ὑπόδοχή τοῦ νέου τούτου ἀριστουργήματος ὑπῆρξεν οἷα ἀνεμένετο καὶ ἀνάλογος πρὸς τὴν μεγάλην φήμην τοῦ ἐμπνευσμένου συνθέτου τῶν «Μαρτύρων» καὶ τῆς «Flora Mirabilis».

Ἐνεκα τῶν ἑορτῶν, μὴ ἐργαζομένων τῶν τυπογραφείων, ὁ **Ἀκρίτας** ἠναγκάσθη νὰ καθυστερήσῃ κατὰ δέκα πέντε ἡμέρας. Διὰ τοῦ παρόντος διπλοῦ τεύχους ἀναπληροῦται, κατὰ τὸ δυνατόν, ἡ καθυστέρησις, ζητοῦμεν δὲ συγγνώμην παρὰ τῶν ἀξιοτίμων κ. κ. συνδρομητῶν, καθόσον ἡ ἀργοπορία ἦτο ἀνεξάρτητος τῶν προθέσεων τῆς Διευθύνσεως.

Ἐπειδὴ τὰ τεύχη τῆς 1 καὶ 15 Ἀπριλίου περιλαμβάνονται εἰς τὸ παρόν, ὁ Ἀκρίτας θὰ ἐκδοθῇ πάλιν τὴν 1 Μαΐου.

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΤΟΥ ΑΚΡΙΤΑ

ΔΙΔΟΝΤΑΙ ΜΕ ΕΚΠΤΩΣΙΝ ΤΑ ΕΞΗΣ ΒΙΒΛΙΑ

Σ. Σκέπη , <i>Silentii Dissolutio</i> , Ποιήματα (Δρχ. 2,50)	Δρχ. 2.—
Α. Κούρτελη , <i>Χρυσάνθεμα</i> , Ποιήματα (Δρχ. 2)	» 1,50
Σ. Σκέπη , <i>Σερενάτα τῶν Λουλουδιῶν</i> (Δρχ. 2)	1.—
Ν. Βέης , <i>Ἀρχαδικὰ Γλωσσικὰ Μνημεῖα</i> (Δραχ. 3)	2.—

Κάθε παραγγελία πρέπει νὰ συνοδεύηται μετὰ τὸ ἀντίτιμον.

Η ΗΡΙΑΣ

ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΕΝ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΩ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΜΕΤΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΥ ΗΜΙΦΥΛΛΟΥ

Ἰδρυτής-Ἀρχιδιευτῆς
ΖΑΧΑΡΙΑΣ Π. ΣΑΡΔΕΛΛΗΣ

Διευθυντής
ΑΛΚ. Ζ. ΣΑΡΔΕΛΛΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Ἐν Ῥωμανίᾳ Ἑτησίᾳ	Φρ. 40
» » Ἐξάμηνος	» 20
Ἐν τῷ Ἑξωτερικῷ	» 50

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ

ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΗ ΥΠΟ ΚΥΡΙΩΝ

Διευθυντής: ΚΑΛΑΙΡΗ ΠΑΡΡΕΝ

Ἐτησίᾳ ἑτησίᾳ { Ἐσωτ. δραχ. 5
Ἐξωτ. Φρ. χρ. 8

Ἀθήναι, ἐδὸς Πανεπιστημίου 27.

ΑΤΛΑΝΤΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚῃ

Διευθυντής: ΣΟΛΩΝ ΒΛΑΣΤΟΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΔΙΣ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ φρ. 15

Συνδρομητῆς ἐγγράφονται παρ' ἡμῖν.

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΑΔΕΛΦΩΝ

Α. ΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ἰδρυθὲν τῷ 1890

ΘΑΟΣ ΔΙΟΛΟΥ 181 - 182

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

**Φιλέλλων, Κατα-
στάτων, Γραμμο-
γραφικῶν καὶ Τυ-
πογραφικῶν.**

ΘΑΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΕΩΤΙΣΣΗΣ 9

“ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ,”

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

ΑΘΗΝΩΝ-ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΕΠΑΡΧΙΩΝ

ΕΤΗΣΙΑ ΔΡ. 18.—	ΕΤΗΣΙΑ ΔΡ. 19.80
ΕΞΑΜΗΝΟΣ » 9.—	ΕΞΑΜΗΝ. » 9.40
ΜΗΝΙΑΙΑ » 1.50	ΜΗΝΙΑΙΑ » 1.60
ΕΒΔΟΜΑΔ. » 35	ΕΒΔΟΜ. » 45

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Μετὰ «Ῥωμηοῦ» καὶ τοῦ
περιοδικοῦ Ἄ. Θ. Δ. Ο.
Φρ. χρ. 40
Διὰ Κρήτων Κύπρον
καὶ Σάμον Φρ. χρ. 25

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

“**ΕΣΤΙΑΣ,**”

Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

ΘΑΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44

“**Όλα τὰ Ἑλληνικὰ
καὶ βιβλία.**”

“**Όλα αἱ νέαι ἐκ-
δόσεις.**”

ΑΚΡΙΤΑΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗΝ 1 ΚΑΙ 15 ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΟΔΟΣ ΣΟΛΩΝΟΣ 43^α

Διευθυντής: Σ. ΣΚΙΠΗΣ

Γραμματεὺς: Δ. ΤΖΕΡΑΧΗΣ

Φιλολογία — Ποίησις — Μυθιστόρημα — Διήγημα — Θέατρον —
Μουσική — Ζωγραφική — Γλυπτική — Αρχαιολογία — Φιλοσοφία
— Ἱστορία — Κοινωνιολογία — Ἐπιστήμη — Ταξείδια — Κριτική
Ἐναὶ Φιλολογίαι — Ἐπιθεώρησις — Εἰκόνες — Βινέτες — Κοσμήματα.

ΠΡΟΣΕΧΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Λενάου, Ἐπὶ τὸν Φῦστον. — **Φλωμπέρ**, Ἡ κυρία Μποβαρύ·
μυθιστόρημα μετ. Α. Γ. Κ. — **Δοστογιέφσκυ**, Πεζὰ ποιήματα. — **Σ.
Σκίπη**, Ἐπὶ τὸν «Γῦρον τῶν ὥρων». — **Ν. Χαντζάρα**, Ἡ ἀληθινὴ
ἱστορία ἐνὸς ὄνειροπόλου, μυθιστόρημα. — **Αἰμυλίας Κούρτελν**,
Ἡ Γολγοθᾶς· διήγημα. — **Α. Προβελεγγίου**, **Γ. Μαῦτα**, **Α.
Κούρτελν**, **Α. Καμπάνν**, **Γ. Μαρτζώκν**, Ποιήματα. — **Κ.
Καζανζῆ**, Ὁ Κάντιος καὶ ὁ Προτεσταντισμός, μελέτη. — **Λέοντος
Τολστόϊ**, Σκέψεις περὶ τέχνης. — **Ἰωάννου Ἰακώβου Ρουσσώ**,
Ἡ μοναχικὴ ζωή.

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ Κωδῆ Παλαυδ. Γράμματα Κριτικὰ μελετήματα γρα-
φέντα κατὰ καιρὸς.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ. **Α. Κασκαβίτις**, Ὁ ἀρχαιολόγος, Μυθι-
στόρημα. — **Δ. Ν. Βουτιρά**, Τὰ σχοληκία, Μυθιστόρημα. — **Α. Καμπάνν**,
Μελετήματα καὶ πορτραίτα, Σολωμός.